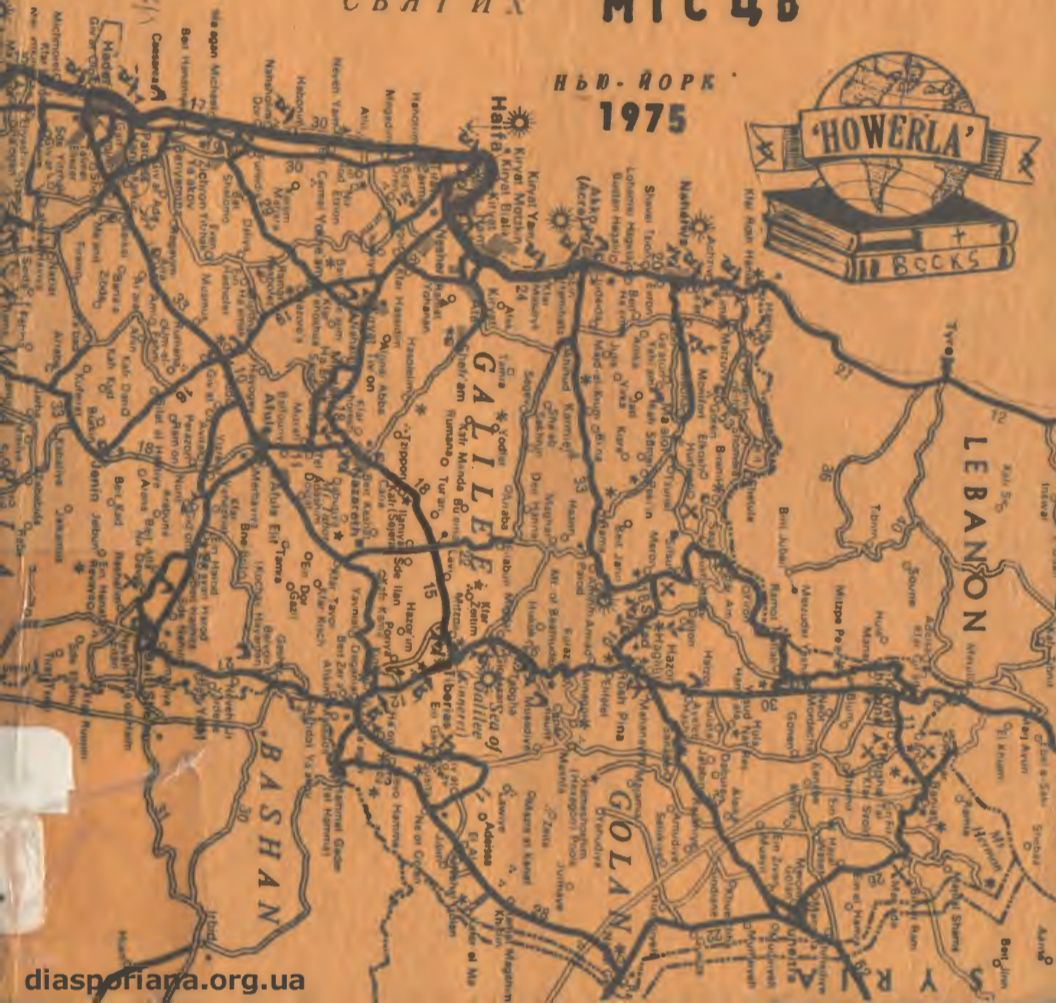

Д-р М. Сидор Чарторийський

РОЩА ДО СВЯТИХ МІСЦЬ

НЬЮ-Йорк

1975

— Paved Road
— Unpaved Road

0 20 40
1:2,000,000
© 1975 CARTA International

M.S. CHARNOUSKY

М. С. Чарторийський:

ПРОЩА ДО СВЯТИХ МІСЦЬ

(Рим-Ватикан-Атени-Єрусалим-Вифлеєм-
Капернаум - Назарет - Люрд - Париж)

ПРОЩА ДО СВЯТИХ МІСЦЬ

WITHDRAWN FROM TPL

Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України
Торонто - Канада

Discovered By
YORK PUBLIC LIBRARY
MULTIMEDIA DEPARTMENT

Apr. 29, 1986

1975

Howe
258 E. 6TH ST.
NEW YORK, N. Y. 10003

Мої мрії про святі місця і їх здійснення

— Ідь, тату!, — сказала моя доня Ліля, коли я голосно прочитав про можливість відбути прощу до святих місць, в рамках відзначування 60-ліття “Провидіння”, в днях від 18 вересня до 3 жовтня 1972 р. Ціна квитка \$907. —

— Подумаю, доню, відповідаю; а сам захоплюся думкою відбути таку прощу, але . . . Ждемо, що скаже моя дружина Богданна та оба сини. А вони, якраз вибираються на одномісячну прогульку до Європи, що її організує СУМ. Дружина вже відтепер сумує . . . , бо вони хочать їхати всі троє разом. А до того треба не лише приготування, але й грошей.

— “Самопоміч” позичить, — каже мій найменший син Богдан.

Сталося: всі згодні з тим, щоб я поїхав на прощу і подякував Богові за всі ласки, які наша родина одержувала, головню в часі важкої недуги й двох операцій нашої найменшої дитини, сина Богдана, що саме тепер каже мені:

— Тату, як хочеш, то їдь. Ти й так досі ніде поза Америку, не був . . . але я поїду! . .

— Добре! Відпочи, . . . , поїдете всі троє, і, як щасливо повернетесь додів, годі й я поїду на прощу.

Домовлення осягнено, бо й старший син Святослав також сказав:

— Ідь, їдь, тату . . . а ми колись і маму вишлемо, бо дай до Маямі, бо мама боїться далеко літаком їхати . . . І це було рішаюче слово. Всі бажають для свого тата щасливої подорожі до Святих Місць . . .

* * *

— Гай-гай! Оце перша моя прогулька-проща з Америки до Європи взагалі, а до Св. Землі — зокрема, подумав я, будучи на лєтовищі.

Коли спомином загляну в минуле, то пригадується мені багато таких хвилин, коли я мріяв, і мріяв, надіявся та сподівався, що колись і для мене настане така хвилина в моєму житті, коли матиму змогу побачити трохи світа. Мріялось головню відвідати Святу Землю. Так дуже бажав я діткнутися тих місць, де дві тисячі років тому, народився, зростав, охрестився, навчав, і мандрував із своїми учнями та апостолами, наш Спаситель — Син Божий, в Котрого я повірив ще в дитинстві, як при слухувався оповіданням моєї матері — про Його життя, науку, муки і смерть.

То, чи ж можете не радити враз зі мною та враз з усіми моїми супутниками, які саме сьогодні, 18 вересня, опускали ЗДА, і на великому літаку "Боїнг 747" - Пан-Америк. лінії, летом ч. 110 — взносилися поволі все вище й скоріше вгору. І ось, ми вже над океаном. Ми вже віддалилися від берегів нашої країни — Америки . . . Ми вже у небесних просторах . . .

9 Збірка на летовищі Кеннеді в Нью Йорку

Одається, гладко написано, і все це на швидку руку. . . так воно не було. Були приготування. І задаток вплати, і валізи, і прощання, і в кінці сам від'їзд.

Коли я приїхав із п. Іваном Мазурчаком, якого намовив на прощу, то летовище Кеннеді, було таке рухливе й оживлене, як і без нас. Людей багато. Шукаємо за своїми. Та, як їх тут знайдеш? Люди всі однакові, а особисто я мало кого знаю. . . Лиш пару пань мені відомі: пані Томашівська та пані П'ятка з Нью Йорку. Решта — це прізвища відомі, але особи — ні. То ж дивимось за "кольоратками", тобто за священиками. Та й нашим головним провідником є о. шамб. Мирослав Харина. Але і його не знаходимо. Ще нікого немає.

Аж ось підходить старша пані й питає:

— А, ви українці?

— Вгадали — кажу.

— І ви також ідете на прощу? — продовжує пані.

— Так, ідемо. Вже ми надали свої пакети і вони поїхали десь у підземелля . . .

— О, і я хочу надати їх. А, де то надавати? — питає пані Петришин із своїм чоловіком Миколою, з якими саме знайомимось.

Показую, де надавати та ще з чемности таскаю самі ті важкі валізи до надачі. Поладнали. Ось і пані П'ятка! Це ж моя знайома. Помагаю і їй надати пакети, на які щось там наліплюють, і спускають в підземелля.

Круг прочан збільшується. Вже є наші священики: о. шамб. М. Харина, о. Юрій Дубницький, о. Тома Бариляк та старенький о. Петро Подоляк. Маємо аж чотирьох священиків. Знаменито! Це ж проща, а не прогулька звичайна. Знайомимось.

А це знову чергове знайомство: панство Роман Кравців із дружиною, пані Романа Недзвецька, дочка о. П. Подоляка, яким вона так збайливо опікується, бо о. Петро Подоляк має 85 літ. Звинний, рухливий, словом 'молодець'!

А це пані Сіманс, розмовляє зі знайомими по-англійськи, також пані Поступак розмовляє лише по-англійськи, але трошки розуміє і по-українськи.

Діяна Захар — це наймолодша наша прочанка. Їй 22 роки. Вона мила й розмовляє зі мною по-українськи, хоч це приходить їй дуже важкувато. Але говорить і все розуміє. Вона з Вайнлянду, Нью Джерзі, і, як каже, не мала можливостей відвідувати школу українознавства, бо там такої не було.

Мої знайомства з прочанами

А ось запізнаємося з старенькою пані Анною Бойко. Їй 82 роки, але вона виглядає здорова, рухлива, хоч трохи важкувато їй ходити; ноги болять . . . Її обидва сини Вільям і Русель, ще говорять до українськи дуже добре.

Вони також терпеливо опікуються та помагають при кожній потребі своїй старенькій матері. Це мене будує.

Довідуюся від о. шамб. М. Харини, що пані Софія Годованець з Роเชสเตอร์у, не поїде, бо мусить доглядати хворих: Марію і Степанію Залітач в Роเชสเตอร์і. Вони захворіли й також не можуть з нами їхати на прощу . . . Мабуть бракує ще більше таких, що мали б їхати, але в останній хвилині відмовились, з огляду на події в Мюнхені, де араби постріляли жидівських спортсменів, а за те тепер жиди в Ізраїлі роблять відплатні налети на Ліван та Сирію. З того витворюється досить невігідна та навіть небезпечна ситуація для прочан, що вибираються саме тепер на відвідини Єрусалиму та інших святих місць в Палестині. Все це нам зрозуміле. Нікому не дивуємось, бо ніхто не зобов'язаний ризикувати собою більше, як може.

Ми чекаємо на наш відлет, та й гуторимо, запізнаємося, а до того я дещо й записую, бо пізніше буде годі знати, що, коли, де, і як насправді відбувалося. Хочу зробити записки можливо найдокладніші, і такі, щоб вони колись, могли послужити й порадою та наукою, якщо ті записки побачуть самі світло . . . й будуть записані також у формі довідника, чи й книжки на згадку майбутнім прочанам.

Я був би дуже радий, щось прочитати з такого записника моїх попередників, але, на жаль, я ніяк не міг ніде найти. Те, що і є, то переважно більше, чи менше докладні описи не так місць, і вражень, як музейних експонатів, тут, чи там. А не все. Тому, я пишу щоденник. Докладно, щоб він пригадував мені і другим, де ми бували, що ми видали, як ми реагували на бачене, як ми самі поводитися, що треба ще знати і мати, коли хтось вибирається і таку, чи подібну прощу прогульку. Хоч це, не прогулька! Це проща!

З черги запізнаємося також з іншими прочанами нашої групи та з дружинами наших священників. Це справді і гарні та й приємні люди, і можна багато доброго від них поучити й радіти таким культурним товариством.

А, ось п. Микола Хіміч з Філадельфії. Він інженер і вибирався на прогульку з інженерами, але їхня група була замала, недописала, і він прилучився до прочан. "Провидіння. Він православний, і має знайомства, каже у Парижі, то буде й мені помічний, бо я у Парижі також хочу децю побачити . . . але це в майбутньому. Наперед щасливої дороги до Риму, бо це наша перша зупинка.

Я згадував вже про паню Марію Пятку з Нью Йорку, з якою ми тепер децю гуторимо, бо вона має вже деякий досвід із подорожей. Вона бувала вже пару разів в Європі, Франції, тощо, і тепер нам децю розповідає. Також пані Ольга Томашівська, що їде з нами, бувала вже декілька разів на прогуляках в Європі, але до Єрусалиму їде вперше.

Їде з нами п. Евтемії Ярема з Шикаго. Він спокійний і витривалий прочанин, весь час заінтересований своїм фотоапаратом. Не відомо, чи всі ті знімки будуть добрі, але він їх робить часто, і то з усіх, такби сказати, сторін світу.

Відфотографував він також мого супутника п. Івана Мазурчака, якого я намовив поїхати до святих місць. А сталося воно так: Одного разу побачив я на дверях в книгарні "Говерля" записку-візитівку такого змісту: "Я був і вас не застав. Хочу децю купити . . . Але, коли ви взагалі відкриваєте "Говерлю", як вона кожного дня зачищена?" . . .

Прочитав я, подумав: добре. Потелефоную, і може та людина, щось такий в нас купить. Тепер і так "огірковий сезон" на книжки, а я весь час поза книгарнею, бо перебував тижнями на "Говерлі", в горах, у Грінфільд Парку, стеїт Нью Йорк, щоб набрати там трохи сил до праці та й до . . . прощі.

Потелефонував я і добре зробив. Прийшов п. Іван Мазурчак, купив навіть такі книжки, яких сам не хотів, але вже, коли казав, що купить . . . , то треба ж бути послідовним, і такий щось купити. Слово-по слові, я згадав, що вибираюся на прощу до святих місць . . . І з того поча-

лось. Мій знайомий запитав про ціну подорожі, а я говорив про ті кольосальні користи для душі й розуму людини . . . І тут гроші ніщо! сказав я так, наче б я був сам принайменше мільйонером, а не їхав за позичені гроші в нашій “Самопомочі” в Нью Йорку.

Мій співрозмовник, на мою пропозицію, щоб і він поїхав, то будемо собі обидва доповняти товариство, якось замнявся.

— Я ще подумаю! — відповів мені мій новий знайомий, і дасть знати, бо живе недалеко від “Говерлі”, але я його ще досі ніколи, ні не бачив, ні нічого не чув.

Буде пізно, — кажу . . . , бо треба було дати запиток до 1 липня, а то вже липень кінчається. То можливо, що й так вас не приймуть . . . Але спробуйте!

— Добре! Я напишу, — сказав мені п. Мазурчак. Я подав йому адресу, і чекав тиждень. А як за тиждень приїхав і запитав його, чи є вже відповідь з Філадельфії, то він відповів мені, що він ще там не писав нічого . . .

— От тобі й на! Пане Мазурчак! — кажу. Дозвольте, що я сам напишу й то негайно, але, щоб ви не відмовились їхати, як буде ще місце для вас. Користайтеся з нагоди, бо гроші ще будуть, але нагода — втече!

І це помогло. Я написав і отримав згоду від о. шамс Харини. Значить, п. Мазурчак їде з нами! Їде напевно.

Ось він тепер біля мене, трохи сумний та й виглядає, наче б молився так тихо-тихесенько в душі, щоб ніхто не бачив, і ніхто не чув. Такий то мій знайомий, — новий приятель п. Іван Мазурчак з Нью Йорку.

— Чи ви називається Новаківський? — поставив я таке питання, коли побачив свого знайомого ще з часів моєї учительської “кар’єри” в Риманові.

— Так, я Сидір Новаківський, тепер живу з родиною у Філадельфії!

— Я, каже він, собі вас пригадую . . . І ви також Сидір . . .

— Сидор Чарторийський. Все той самий. Хоча вам прізвище Чарторийський, невідоме, бо мене всі звали лише Сидор, кажу та пояснюю п. Новаківському, що також їде на прощу до святих місць разом з нами.

Круг мого знайомства з прочанами поширюється. Їх все більше й більше. Хоч нас лише 31 особа-учасників прощі, то й те багато, коли брати під увагу, що я хочу завітати з усіма та мати в них і серед них друзів і приятелів.

Котра це пані Ровз Сомкало? — розпитую поміж панями, бо якраз натрапив на таке прізвище, на нашій листісписку, а я ще з цією панею не завітнався. Знаю це тому, що коли лише завітнаюсь з якоюсь особою з нашої групи, то негайно підкреслюю у списку, або якось собі зазначую на тім списку, щоб не поминути нікого і своєю, не раз може й упертою розмовою, то з однією, то з другою особою, таки вспіваю перекинутись бодай кількома словами.

— Я Сомкало, з Йонкерсу, відповідає мені симпатична, вже не молода пані.

Вона підсміхається з моєї настирливості, але згідна, що треба самому собі шукати знайомства. Тут ніхто не буде нас представляти кожній особі хоч би тому, що це не так легко зробити та ще тоді, коли всі ці особисті люди рухаються і раз тут, то знову вже аж там, далі від вас, і годі було б “офіційно” все те позбирати докупи й представляти одні одним. То ж я далі продовжую завітнаватися з панями, з панами аж до часу, коли сам переконався, що нас більше не має, лиш 31 особа, і всі вже менш-більш знайомі.

Я дуже швидко познайомився з о. Петром Подоляком. Це гарна, старша людина, товариська, балакуча й безпосередня. Коби слово, а там відповідь буде напевно найменше на два слова. І так почалася наша розмова й наше знайомство. Отець Подоляк з Ембріджу. Їде на прощу дуже, а дуже радо, хоч мав багато труднощів і, здавалося, що вже таки не поїде. Та Бог добрий, а люди також не погані. Все пішло й о. Подоляк їде з нами, а роки не пере-

шкоджають. Хоч, як каже, отець, було б багато краще, коли б так людина була ще молода і трохи сильніша.

Погоджуємось з таким твердженням, і далі поширюємо розмову на пару нових осіб, що наближаються до нашого маленького кола, перед вхідною брамою до літака. Ми всі тут чекаємо; одні проходжуються і щось розмовляють в товаристві других осіб, або своїх дружин. А інші сидять і також чекають. Це батьки нашої наймолодшої супутниці, Діяни Захар. Обоє її батьки випроводжають свою доню і ждуть тут аж прийде пора входити до літака, тоді й вони, поблагословлять в далеку путь свою доню і самі відійдуть домів, щоб її очікувати, щоб ждати її щаливого повороту.

Запізнаюсь з панею Іреною Козак з Філадельфії. Мила пані й також щось записує.

— Пишете щоденник? — питаю її.

— Та дещо хочу записати, щоб всього не призабути — відповідає пані Козак і наше знайомство вже готове.

Це тип жніки, що з нею можна запізнатися та провести відразу коротшу, чи довшу вступну розмову, бо вона і сама дещо запитає та доповняє вашу цікавість. Така це моя нова знайома. Також і її товаришка подорожі, пані Ярослава Терлецька, що часто перебуває в товаристві пані Козак, симпатична та балакуча людина. Вона, мабуть, наслідує паню Козак, і собі щось записує для того, щоб потім щось пригадалося.

— Як побачу записку, каже пані Терлецька, що також живе постійно у Філадельфії та має своє підприємство — Гостинний дім — в Атлантик Ситі, Нью Джерзі, зараз мені пригадаються знайомі люди і місця. Я привикла записувати, бо маю бизнес.

Довідавшись про це, я розповів кількома словами про свою "Говерлю" в Грінфільд Парку,стейт Нью Йорк. Розмова продовжувалась на різні теми, аж до нас наблизився один пан років понад 60-тку, трохи похилий, але інакше ще молодець. Запізнаємося: це пан Роман Левицький з Трентону.

— З Трентону — кажу. А, я думав, що ви також з Філадельфії.

— Не з Філадельфії, а з Трентону. Левицьких є багато, то і в Трентоні є, — доповняє моє знайомство п. Роман Левицький таки з Трентону, а не . . .

— І, ви їдете з нами? — аж піднесеним голосом заговорив я, побачивши паню Ірену П'ясецьку, мою знайому з Нью Йорку, дружину мого доброго знайомого п. інж. П'ясецького, з яким я мав шану познайомитись ще при пластовій праці в таборі в Карлсфельді, біля Мюнхену.

— Так, їду! — каже пані Ірена.

— А деж ваш чоловік, інж. Петро? — питаю.

— Де? — а де ж би був. От щойно відійшов домів. Він мене допровадив сюди і від'їхав до Йонкерсу. То, ви тепер живете в Йонкерсі? — питаю.

— Так, у Йонкерсі. І, добре нам, хвала Богові.

Наша розмова розпливалась на всі сторони, бо я часто роздивлявся, чи є ще хтось такий, щоб з ним заізнатися і перекинутись словом, щоб всі знали, що я пишу щоденник і про кожного хочу згадати, бо ми всі - це те "щось"! . . . , а поодинокі ми лише одиниці, особи, які потребують себе взаємно для поради, для розради, для помочі і для . . . розмови, бо ми - люди!

Нетерпеливе очікування

Я був би поминув одну паню, що також є з Йонкерсу. Це пані Розалія Дудар. Вона їде з нами, але мало розмовляє. Каже, що почувається добре, але мабуть сама думка, що ось незабаром ми таки всядемо до літака і будемо вноситись чимраз вище та поїдемо до Європи, до Риму, а там і далі, її тривожить.

Все станеться у своїй черзі: наперед треба дочекатися хвилини входу до літака, що ось там, за вікнами нашої почекальні, жде на нас, наче великий крилатий кінь. Дай Боже, щасливо взнестись вгору, а потім . . . , потім летіти й летіти довго і далеко та й дуже високо понад моря і

океани, понад гори і доли, понад міста й села до Люрду, до Парижу. А побувавши там і звидівши все, що можна бачити, знову тою самою "повітряною дорогою" щасливо вернутися додому.

Скільки то треба на те часу? А, скільки терпінь, неспокою для тих, що чекають на вас, а ви ще в Нью-Йорку. Ще не відїхали, а вони чекають вже на ваш поворот і моляться, щоб він був щасливий, конечно щасливий . . .

Ще говорю пару слів з нашими панями-попадями. Вони всі разом. Трохи держаться своїх чоловіків, а решти таки самі між собою гуторять, радяться і ждуть з нами. Пані Харина розмовляє весь час з панею Бариліак. Вони, мабуть, друзі і їхня розмова належить, лише їм обом. Я з ними лиш пару слів проскандував, щоб трохи наблизитись і почути їхню думку, їхні бажання. Всі вони їдуть, бо там ще не бували . . . Хотять побачити, почути, і . . . Богові подякувати за все, за все: за те, що мають, і чого не мають, за те, що знають, і чого не знають. Так, дочиста, як і я сам. Така ж і моя ціль прощі. Я увесь час підкресляю - прощі, бо це не прогулька!

Вже могли б відїжджати. Я вже з усіма познайомився. З одними ближче, з другими невиразно: одні мене знають, другі догадуються, хто я, і навіщо щось там запишу до грубезного зшитка. Чи вийде з того щось доброго, чи ніщо не вийде. Й чи взагалі варто писати на темі нашої прощі, як ще не знати, як вона вийде? . . .

Але я в таких справах впертий. Буду все записувати на те, щоб самому собі і всім учасникам пригадати, якими ми самі бували під час нашої першої прощі до святих місць. А вона ось-ось і почнеться!

Можливо вже тепер, можливо пізніше ми всі, або лише дехто з нас радітиме з тієї хвилини, що удостоївся такої нагоди й такого щастя діждався, яке з однієї сторони розширяє нашу душу радістю, а з другої — втискає тривогу, бо ми їдемо літаком — велетом, на тисячі стіп високо; то над сушею, то над морем-океаном, а там — знову над суходолом.

Діждалися на відлет

Діждалися! Відчиняють входову клітку, заходимо і піддаємося точній перевірці. Наші ручні течки-торбинки провіряють обшуком та просвітлюють відповідними електронами, щоб не було чогось такого, що не належить до доброго "тону", щоб ми всі летіли в призначене місце, а не, замість до Риму, залетіли до Криму! То ж ми не спротивляємося обшукам.

По черзі заходимо наче в особисту "браму", де нас також просвітлюють і обшукують, поліцейним способом. Руками обмацують по тілі окремо жінок - жінки, і мужчин - чоловіки. Так ми проходимо до клітки, а нею заходимо до літака-велетня, і кожний на призначене задалегідь місце.

Сідаємо. Мені припало місце при вікні, з правої руки ч. 36. й. Віконце невеличке; заглядаю ним в долину. Літак ще стоїть спокійно. Навіть мотор не чуаний ще.

Людей багато. Літак може взяти 400 осіб. Чи всі місця будуть заповнені — не знаємо. Мабуть, майже всі, бо людей аж густо. По одній стороні "вулички" - коридору сидять по дві особи, на середній площі - аж по чотирі, а з лівої руки - по три особи; разом один ряд має 9 осіб, а таких рядів є 56. Одначе, не всі вони мають по 9 осіб. Деякі з них мають менше, бо припадає на їх ряд ще то-алети, або шафи-перегородки на різне знаряддя, тощо. Все одно на 400 осіб є 400 крісел, або ще більше!

Чуємо, що мотор заворушився. Літак починає відчальовати, але поволеньки, потім чимраз скоріше, і . . . раптом, знову зовсім стає. За пару хвилин мотор гуде чимраз сильніше; літак заворушується, мчить. і ось-ось лише колами ще трошки дотикає цементової дороги. Ще хвилину, і наш велет взнісся вгору вище й вище, аж поки під нами не показалася синява, море й ще за пару хвилин біленькі хмарини, наче баранчики кучеряві. Ми летимо швидко і певно вперед.

— Боже, хорони нас і допоможи нам! тихо вилітає прохання з моїх уст. Хай ця наша проща буде на славу Божу! На прославу Божого Імені! . . .

Вона для мене — перша. Для декого це вже друга, або й третя з черги подорож літаком. Щоправда, я летів уже двічі до Шикаґа й раз до Торонта, в Канаду, але це були малі, домашні летп. А ось тепер це лет великий, далекий і літак найбільший, який існує взагалі.

Летимо поміж хмари, понад море, доли й гори

То ж летимо. Діждалися тієї днини й хвилини від'їзду в далеку дорогу. Моїм другом і супутником цієї прощі є п. Іван Мазурчак. Його, як я вже згадував, я зворохобив майже силоміць на ту далеку й невідому подорож, яку відбуваємо з нашими "провидінцями", що спільно відзначають, а ми з ними, 60-річчя цієї установи, яка має свій головний осідок у Філадельфії, -- місці братньої любови. Я радію, що п. Мазурчак є побіч мене та думу думає. Недаром він сьогодні від 10 години ранку докучав мені, й готовився до від'їзду в книгарні "Говерлі". Наче б ми виїжджали з 6-ої вулиці, а не з летовища ім. Кеннеді. Вибралися ми на 36-вулицю, схід, щоб звідтам виїхати на летовище. Івась найняв таксівку, і ми прибули перші з перших. Тому ми могли і другим допомогти навадити валізи на літак.

А ось тепер ми знову летимо вгорі високо і не знаємо, де ми є. Море під нами, а синява далечинь -- над нами.

-- Прикріпіть свої паси - читаємо над головами написи. І далі:

--- Не курити!

Хвала Богові, що тут не курять, бо я не зношу тютюнового диму. Ще пригадується мені головна виїздна траса, на яку наш літак так раптово звернув направо, і за пару хвилин рвонув високо вгору. Де ми тепер є? Як ще далеко до берегів Європи?

Отже, ми летимо всі в кількох переділах літака. Ми оба з Івасем Мазурчаком разом, а перед нами пані П'ятка й ще одна з нею. Летимо в переділі "жовтому", що є для некурців. Інші, що курять, примістилися в наступному переділі. Їх більшість. Некурців менше, і я між ними. Як ми вже успокоїлися, літак випрямився і тихо-тихо наче пливе, зараз показалися курці також побіч нас.

— Не куріть! — протестую.

Але мені відповідають:

— Тепер вже можна і тут курити, бо вже зникли написи над нами.

Та всеодно, я з меншістю, з тими, що не курять, і що не п'ють, але не всі не п'ють ті, що не курять.

Стюардеси розносять те, що собі пасажири позамовляли.

І ось бачу: моя сусідка, пані П'ятка, що вже має досвід від у подорожуванні, замовила собі — хто би подумав? — шклянку вина, й відразу платить готівкою 50 центів.

— То, ви пані, п'єте? — питаю через вершок крісла, бо пані П'ятка під ч. 35, а я за нею, зараз біля вікна під ч. 36 Я.

— Алькоголю не п'ю, але вино п'ю, так трошки; відповідає сусідка.

Мій друг Іван, каже, що алькоголю не п'є, і замовив собі "кок" (американці вимовляють "ковк"). Це саме замовив і я та випив, але за те нічого не ждали, і я не заплатив; мабуть, тут "коку" дають даром, а за вино й горілку кажуть платити. Пан Мазурчак потішає мене, що він має ковбасу і добру горілку.

— Не жартуйте, кажу йому. Давайте ту ковбасу та горілку; — хай я ковтну собі один маленький "лямпак", хоч горілки з природи не п'ю, але буде трохи відважніше нам летіти літаком понад океан.

Та Івась зовсім поважно відповів, що він має горілку вдома, в Нью Йорку, на Орчард-стріці, бо там мешкає.

— З вас гарний філософ — кажу. — Наперед говорите, що маєте ковбасу й горілку, а пізніше пояснюєте, що не маєте тут у літаку, але вдома.

— Вам би, Івасю, провадити жидів до Єрусалиму! Ви б їх нагодували — кажу.

Івась мовчав. Ми летимо далі і нам здається, наче б літак приставав і трохи лише похитувався та далі плив ніби по воді, й лише морські хвилі похитують ним.

Я думками лину до Нью Йорку:

— Там дружина й наймолодший син.

То знову лину думками і серцем до Дітройту, бо там тепер перебуває моя єдина доня — Ліля та старший син Світусь — на нарадах ТУСМУ та Дружинників СУМА.

Летимо. Трохи молимося, то знову думаємо та слушаємо пропозицій стюардес, які хочуть позбирати від нас (добровільно), по \$1.50 від осрби на те, щоб показати нам фільм. За ті гроші нам дадуть слухавки, щоб слухати голосу артистів. Відмовляюся, бо і так побачу, а слухати не хочу.

Допиваю решту водички з ледом та оглядаю мапу Старого Єгипту. Єрусалим, Вифлеєм, Гора-Тавор, та Голгофга. Боже, допоможи нам це все побачити нашими очима, й діткнутись тих місць нашими руками, якими ходив, навчав і чуда творив наш Спаситель. В моїй голові пролітають думки:

— Може, мої стопи натраплять якраз у стопу Святої Родини, чи Апостолів, що там колись ходили по тій землі, до брам якої ми так наближаємося. А до тих брам ще так далеко-далеко. Навіть не відомо, чи ми їх побачимо. Може це лише мрія, яка і не здійсниться. Багато, було мрій і надій, і не всі вони сповнювалися.

Пані Томашівська є в купе, де курять. Там більшість. Один із наших священників, а їх є 4, пошукує за п. Левицьким з Трентону, бо й він летить з нами, лише не знати, в якому переділї?

Інші священики, а між ними й наш головний “гайд” о. шамб. Харина, десь позасувалися по відділах і їх не бачу, хоч розглядаюся, де то вони перебувають? Вже бачу: вони разом із своїми панями, в товаристві других прочан-сусідів, щось розпитують і бачу, що о. Харина, щось собі занотовує. Мабуть і він записує, щоб не забути перших вражень та передати дещо потім до щоденника “Америка”, бо він же — голова “Провидіння”.

— Пишіть, пишіть та дайте до “Америки”, каже о. Харина, як довідався, що я “веду” щоденник-записник дій і спостережень.

— Якщо доведу до путнього завершення, то хочу десь поміщувати, але лише майбутнє покаже, що з того буде відповідаю. А в думці собі наказую: — Писати мушу. Я ж і журналіст. Належу до Головної Управи Спілки Українських Журналістів. І саме тепер, 23 вересня, відбувається З'їзд СУЖА на ‘Союзівці’ в Кергонксоні, а я тут, у літаку.

Я ж і дійсний член найбільшої Юнії артистів і радієвих коментаторів Америки “АФТРА” і це мене також зобов'язує писати і про те щось сказати, бодай на сходинах членів та по можливості й в радіо.

Та це все може статися аж тоді, коли ми всі щасливо відбудемо ту прощу до Риму, до Атен, до Єрусалиму, до Лярдю та Парижу. Шойно тоді буде про що написати й з чим поділитися бодай з тими читачами, що ще читають українську вільну пресу в світі. Оце й причина й спонука, чому пишу ці рядки й записую, можливо, найдокладніші всі наші рухи . . .

Значить — це обов'язок журналіста — писати!

Ми вже 3 години летимо понад океаном. У літаку тихо й сонно, лише мотори гудуть, шумлять, а крила розрізують повітряні простори, щоб добитися щасливо до нашої першої зупинки, яка має бути в Римі. Це станеться завтра в годині 8:30 ранком, а мій годинник показує, за американським часом, лише північ.

Літак знову починає, то підноситись, то спадати вдоліну. Факт це, чи лише злуда?

Все одно, він, хоч який великий і має майже чотирис-та пасажирів, але інколи похитується наче п'яний, або так потрошки підскакує, як би їхав по поганенькому шляху.

Обслуга роздала добру вечерю: свіжу й смачну. Мабуть тому 'смачну', бо я сьогодні від ранку ще нічого не їв. Після вечері деякі панове почали курити.

— Пліс, пліс, донт смовк! — кричу.

— Гвай?! — відповідають курці.

Тому, що тут курити не можна! — доповняю свій протест.

Приходить стюардеса й заявляється по стороні курців.

— Тепер курити можна всюди, авторитетно заявляє вона.

От тобі й на. А я так не люблю диму та ще в кабіні літака!

Значить, тут, де я сиджу — курити неможна, але наступний ряд вже може курити. То яка мені потіха з того? Я далі протестую проти такого "пояснення", і виграю. Молодець, що сидить біля мене, перестає курити, а опісля виходить подальше від мене й курить.

На здоров'я! — думаю собі. — кури, але не біля мене.

Далі наша подорож відбувається в 'мирі', — лише оба панове-курці ще довго час до часу споглядали на мене 'вовком', — але мовчали!

Моя сусідка, пані П'ятка, поставилась по стороні курців, заявляючи:

— Там курити можна!

Якісь мурини просуваються то сюди, то туди, й мені видається, що то випадкові пасажири. Хоч ми пройшли, думаю я собі, строгу контролю навіть електронічну, але мені здається, що можна перепачкувати якийсь небезпечний предмет, наприклад, у котрійсь бічній кишені, бо особиста провірка й обшук не був на сто відсотків повний!

Та це мені лише так видається. Насправді самі електрони були б винайшли небезпечний предмет, як би хтось його мав при собі. То ж заспокоююся. Вірю, що ми долетимо таки до Риму, а не до . . . Каїро. Оповідая свої міркування і висновки сусідам.

З такою моєю думкою погоджуються й ті, що їдуть в моєму ближчому товаристві.

Почали показувати фільм. Кольоровий фільм, але для нас "неплатників" він був німим фільмом. І цього досить. Це Пан-Американська продукція 'Варен Бросс'. Трохи літаків, трохи виборчої і передвиборчої пропаганди. Решта — рух світел, зміни картин і реклами, а все те в чудових кольорах. Бачимо, хоч нічого не чуємо. На одне виходить: ті, що мають за гроші слухавки на ушах, а ми без слухавок, не хочемо — захоплюватися фільмом, бо немає чим.

Пан Мазурчак читає Св. Письмо й роздумує, а о. шамб. Харина проголошує голосником, щоб прочані були приготовані завтра (19. 9. 72), вислухати Св. Сл. Божу, що її відслужить Іх Блаженство, наш кардинал Йосиф. Всі слухаємо, лише пані П'ятка їде до о. шамб. Харини, щоб особисто запитати. Вона хоче знати точніше про що була мова, бо всього змісту слів о. шамб. Харини — не почула.

Пані П'ятка вернулася і оповідає:

— В Римі мусимо самі собі найняти та оплатити автобус, щоб поїхати на місце, де буде правитись Сл. Божа; до Церкви св. Вакха, або до Св. Софії. Всеодно, треба своїми засобами там дістатися.

Згода! Також треба бути жертвеним, і щось зложити, як дар 'Церква в потребі', очевидно, на руки нашого Кардинала Йосифа.

Кажуть, що в Єрусалимі вже все маємо замовлене й не будемо окремо доплачувати за середники комунікації. Чи це певне, — ще не знати, бо здебільша кожна прогулька, чи й проща — мала, чи велика — має свої більші, чи

менші несподіванки; непередбачені доповнення, а інколи й зміни. Що нас чекає — побачимо аж на місці, як щасливо до тих місць доберемося.

Фільм ще не скінчився. Він мене не цікавить, бо це рекляма, плюс пропаганда, плюс авта, плюс перкаті пики зарозумілих, інколи штучно спрепарованих — артистів. Вони, здебільша патлаті та й не природні, ні поведінкою, ні зовнішністю. Трохи муринів, а решта — жида, жидівки й усякі 'генії' від заспокоювання людських пристрасей.

Сусід — Івась, частує мене цукорками від кашлю і завзято читає місця св. Письма, переважно, дещо з Євангелії Луки. На екрані підскакують підлітки-дівчатка в капелюхах з написом Мк. Г . . . й знову настає інша картина все ще пропаганда за демократичного кандидата, тощо. Ось, показують дещо із спорту. Це цікаве. З черги — група дітей серед зелені-природи, яку я вже люблю, таксамо, як і маленьких діток, що їх на хвилину вивели на екран.

Мотори гудуть, і це знак, що ми посуваємося вперед та наближаємося до мети. Я дивлюся на фільм мимоволі.

На першому екрані (а їх тут аж три), показують, як двоє молодців кохаються у . . . спальному мішку, а тому всьому приглядаються дві старші монахині. Чому й навіщо ще і їх вмішали до того спектаклю, годі вгадати й збагнути. Мабуть, на 'спокусу', й тому це все таке бридке й глупе! У мене зродилася думка:

— Значить: котимось всі в американському мішку в пропасть!

Остаточно ті молодята 'видрапались' із мішка й втекли геть . . . , але, чи решта суспільства втече з американського міха-рослути та 'сексу' й наркоманії — годі бути певним.

Стільки думок насували мені фільми. Могло б їх і не бути зовсім!

Літак, знову, наче б попав у порожнечу й ним почало трохи трясти. Бачу, майже по всіх обличчях пробігає страх. Члени нашої групи, це, або старіші, або в середньому віці; лиш одна - єдина 22 літня паночка, — решта це ті, що їм стукнула сороківка, понад сороківку, аж до 85 років включно. Трохи подруж, трохи вдів, а решти ще самотні . . . Частина з цих самотніх — мають дружин і дітей удома, а дехто таки самотній тут і там. Хай же нас усіх Бог береже й подасть помічну руку, кожному в потрібі! Літак вирвався з крутіжу і летить рівно.

Знову кіно. Фільми нікудишні. Дивує мене, навіщо всі ті американські артистки повдягалися в коротенькі штани та ще на них вирізки з американського зоряного прапора? Смішне, глупе й дивне! Самі себе зневажають. Лиш подумати: прапором закривають сороміцьку частину тих розбещених — за дозволом — артистів! І де ще поставлять той зоряний прапор, який дозволяє їм на такі несумісні сцени?

Можливо, тепер таких фільмів є побільше, але я їх перестав оглядати й відстав від 'прогресу' сучасної порнографічної сценарії, тієї дивоглядної і вільної продукції, якийсь аморальних садистів та збочинців.

Деякі пасажири наче б то починають нервуватись, і курять безустанно. Дим доходить до мене, й я також починаю непокоїтись. Дим тут ніяк непотрібний, а для мене ще й шкідливий. Це ж не на вулиці, а в закритій герметично каюті літака.

Ще не було 1-ої години за Ньюйоркським часом, як можна було побачити через віконце літака, що починає світати. В год. 12-ій ще було зовсім темно, аж чорно. За годину пізніше, вже почало світати; почало заповідатися на гарний погідний день, Божий день, що гряде! На небі ні хмаринки, лиш зорі й зорі: мільйони чудових зірок на небі! Вони мигтять, а ген далеко далеко, здається крайчики неба стають чимраз ясніші; а під нами хмарини, такі дуже ріденькі й місцями біленькі, наче ягнятка кучеряві!

— Вже немає часу спати! каже п. мазурчак, бо буде день.

Лише дехо з наших прочан позіхає, то дримає, а пані П'ятка такі смачно спить на обох кріслах наоуперек, ніби після гостини.

Ми летимо на схід, і весь час приспішуємо Божий ранок. Різниця часу — 6 годин наперед. Так є в цілій Європі, коли порівнювати наш час у Нью Йорку. Тепер у Нью Йорку година 1:30 після півночі, а тут вже 7:30 ранку. Чудовий світ! Гарно і радісно аж серце палат! Аж хочеться скрикнути: Боже, слава Тобі від нас усіх, і за нас усіх! Амінь!

Стюардеси розносять і розподіляють нам сніданки. Аж дивно, але правдиво, зустрічаємо ранок на Божих висотах, зустрічаємо Божий ранок. Це справді Божий ранок, а не північ, як у Нью Йорку. Дивлюся, невже ж сонце сходить? Ні, ще ні! Але десь далеко-далеко на сході червоніє небосклін. Буде день. Божий день. І буде сонце над землею, і будуть люди на землі, нові люди, — не американці, — європейці, яких я також не знаю, бо ніколи досі в Римі не бував. І тут радість, і тут сум, і тут на світ приходять, і з нього геть відходять. Так до чиста, як там, де лише ми є.

Капітан літака, чи його заступник, роздав пасажирам білі карточки. Тут треба написати-виповнити готові рубрики-відповіді: компанію літака (Пан-Ам), число лету (110), прізвище, ім'я, де сів до літака, де висідає, запланована адреса в Італії та власноручний підпис.

Ми спожили сніданок: каву та два маленькі солодкі печива. Потім виповнили білу карточку "Виходу з літака" та дивимося крізь віконце на Божий день, що стомилевими кроками йде нам на зустріч. Тут уже починає сонечко світити. Покищо температура 60°, так нам заповів капітан голосником.

Обслуга чемна, ввічлива й симпатична. На душі мило, легко та лубо. Хочеться щось сказати, когось потішити, але не має слів! Така краса світу Божого у високих просторах. Мовчу.

Думка хоче знати, де ми є. Дивлюся і не знаю, що під нами: море, чи суша, бо покищо бачу в долині лише білі кучеряві хмарини. Вони ріденькі, як заріст на бороді юнака!

Сонце чудово освічує й ogrіває лівий бік літака; я сиджу по правій стороні, від вікна й весь час оглядаю милу природу; її красу, її лагідність і погідність неба та яскраві проміння сонця золотого. А ті промінчики, ще молоденькі, ніжні. Вони спадають та оповивають довге на 200 стіп праве крило нашого літака - велетня.

Капітан оголошує:

— Ми перелітаємо понад Монте Карльо, а висота 15 тисяч стіп над поверхнею землі, чи моря.

Дивлюся у віконець й бачу - простягається долом вузенька дорога. Значить, ми вже над сушею. Якесь гориста поверхня. Високі гори. Білі скали, покриті снігом, або скали - наче сніг. Мабуть перелітаємо гори - Альпи. Дивлюся далековидом і виразно бачу стрімкі, подовгасті скали, ніби стирти чубато-подовгасті. А сонце присвічує і гріє: Скали, ніякці рістні, лише голе каміння.

Зникають гори, і літак перехиляється на ліву сторону, то знову підноситься вгору, аж в ухах зміну чути. Відчувається тиснення повітря. Ми знову над морем. Видно лише хмаринки й синю даль.

Стюардеси приносять нам теплі й вогкі малі рушнички для відсвіження обличчя та рук. Подають ті рушнички металевими підносами, щоб було для них вигідно, а для нас гігієнічно. Обминаю обличчя і руки, бо від недоспаної ніччї чую легкий біль очей.

Пасажири потрохи рухаються. Встають, ходять і розпружують свої м'язи, зокрема ніг, які наче б терпали з довгого сидіння на місці.

Напереді нас бачу з літака великі білі хмари. Ніби гори! Літак знову почав опадати додола і трясє собою досить сильно, щось так, як людина стрясає з себе краплі дощу, потрясом цілого тіла.

Потім літак знову випрямився і мчить швидко вперед так гладенько, мов лодка на спокійному плесі води.

Під нами чудова панорама, м'яких та густих наче височезні гори — хмар. Вони простягаються широко й далеко, лише не знаємо, як глибоко, бо не бачимо їхньої товщини.

З голосника чуємо повідомлення:

Літак на висоті 25 тисяч стій. Ми над островом Коренкою.

Знову бачимо скалисті гори, і . . . море. Бачу низенько, ген під нами літак; він скоренько зникає десь під дном нашого велетня, який саме тепер похитується і потрохи опускається надолину, бо ним трясє. В своїх ухах знову чую тиск зміни повітря; воно надходить рантowo й треба скоренько полкати слинку в роті, бо літак спадає. Ми наближаємося до Риму. Температура 70 ступнів. Година тут уже 8-ма ранку.

З голосника знову повідомлення:

Накладати на себе пояс, стискати їх. Ми опускаємося долин. Незабаром будемо на місці. Будемо висідати. Прикріпіть свої наші на сидженні:

Це саме говорить наші над нашими кріслами.

Летимо далі, але літак входить в полосу хмар, і далі вже нижче їх. Аж ось перед нами якийсь бовдур, наче скала. І раптом літак почав знову взноситись вгору, щоб опинити той бовдур, мабуть буря між хмарами. За хвилину літак знову пливе вдолгину, а за пару хвилин ми вже вразно бачимо зариси вузеньких шляхів, каналів і річки, понад якою стоять чепурні хатки та гарно висаджені й упорядковані якісь головаті дерева й подекуди зелені травники.

Ще й ще вдолгину, й ми опинилися на просторому лєтовинці - Леонардо Да Вінчі. Наш летун задержав свого велетня ще краще, як поганий шофер своє авто.

Ми — в Римі

Хвала Богові! Година 2:30, або європейська 8:30 ранку. Ми на місці, в Римі. Повиходили з літака й прямували до головного виходу, що є оподалік на підвищенні.

Паспортова контроля, зовсім безконтрольна. Покажете паспорт, а поліцист віддає його вам навіть не поглянувши на нього.

Така ж процедура при відбиранні валіз-пакунків. Можете брати котру валізу хочете: свою або й чужу, залежно від вашої волі. Ніхто ні словом не питає за вашими відтинками від валіз, що їх ви маєте, бо й без них забираєте свою валізу так скоро, як скоро її побачите між сотнею різних пакетів, валіз, тощо. Мене це все дивує. Тут може й щось пропасти, думаю собі, бо моя сусідка пані П'ятка і п. Петришин, шукали своїх валіз майже годину, і їх таки не нашли. Що буде — побачимо. Словом, з нашої групи десь "затряслися" дві чи три валізи, які приїхали до Риму, але ще не дійшли до рук власників. Я потішаю тих пошкодованих, що валізи не пропадуть, бо ми щойно приїхали з Америки.

— Цікаво, каже пані П'ятка, пропали ті валізи, що Ви помагали надавати.

Мені стало неприємно. Дехто подумав собі, що я десь їх сам запроторив, хоч свою валізу маю вже.

— От до чого моя поміч!? Був джентлеменом, поміг, з тепер відповідай. Тих валіз немає, думаю собі.

— Пані, Ваші валізи будуть! Напевно! Побачите! До вечора ви матимете свої валізи вдома, --- кажу й прошу Бога, щоб так сталося.

Нарешті нас відшукала, якась панна, гайд, і сказала подавати валізи на візок та й прямувати за нею до автобусу, який он стоїть оподалік; він повезе нас до міста Риму, до готелю Континенталь.

Ідемо всі, але не всі із своїми пакетами. Не приємно і жалко мені пошкодованих. Щераз впевняю, що пакети віднайдуть і їм привезуть, бо там є адреси їх власників! Надіюсь проти надії!

ROMA
GRAND HOTEL
CONTINENTAL

Рушили гарним, чистеньким, хоч трохи меншим, як у Нью Йорку, автобусом. Чудова асфальтова дорога й повно травників. Ідемо побіч друге летовище 'Аль - Італія'. Минаємо дерева, травники; також де-не-де показуються пальми. Чисто і привітно. Але недаром наш літак тікав перед бурею. Дощу нам не оминати. Він ринув, наче хмари обірвались. Впарі з тим, тут похолодніло. Наші пані витягають плащі; а я сиджу з-заду в автобусі та оглядаю терен і вуличний рух; він стає чимраз більший. Авта малі: 'далійські Фят', ~~шугають~~ наче миші. Зустрічаємо американські бензинові станції 'Шел' та 'Ессо'. Повно авт, ніби у Нью Йорку, лише тут якось їдуть звинніше й тими малими автами виминають людей на ходу. Аж дивно, що я не бачив, щоб кого переїхало одно, чи друге авто. Авта тут з чорними таблицями й білими написами 'Рома' та відповідними числами.

Наш автобус мчить повз річку Тибр, і в'їжджає в місто — Старий Рим.

Чудовий вид на старі, але зграбні, невисокі хати-будівлі, що кожна має по кілька бальконів. Балькони й балькони; вони довкола хати, як вінці кучеряві в'юном в'ються.

Пробіждаємо старим містом попри розвалини Колізею. Тепер його підмуровують, зчіплюють докупи, підмазують, підтримують, щоб цеглина до цеглини ще держалася, щоб камінні брили до себе допасовували й так притягали око чужинця-глядача й прогульковця, яких тут повно. Навіть німців, японців і інші національності помічаєте на вулицях. Словом, тут повно авт, автобусів і . . . трамваїв.

Дощ ще падає і двічі сильно загриміло! Мабуть упав грім зараз недалеко позаду нашого автобусу, бо мною аж підкинуло на заднім сидженні. Автобус трошки задержав біг, але негайно помчав далі вперед, аж поки ми різними вулицями й вуличками, в'їхали в гущу римських авт. Дивлюсь, а по боках повно круглих кавунів, динь, а людей об-

маль, бо дощ усіх порозганяв, лиш авт — ні! Все на колесах, як у Нью Йорку, а може й більше, бо в Нью Йорку бодай чорні та всякі 'гіпи' ходять і в дощ пішки, а тут самі авта.

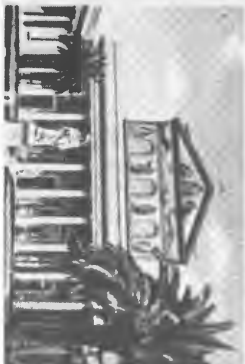
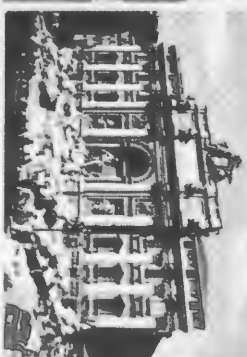
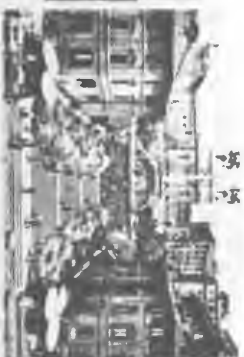
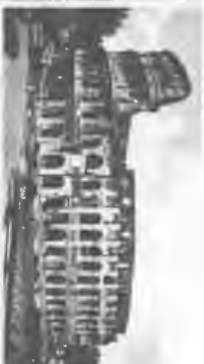
Славно! Ми заїхали щасливо до готелю Континенталь, який стоїть недалеко нової славної залізничної станції 'Станіоне Терміні'. По другій стороні від готелю бачу якусь стару, кілька поверхову, будову, а на ній старий напис: "Віа Кавур". В готелі Континенталь наше пристановище. Ми висіли з автобусу, вписалися в книги готелю і розмістилися, хто куди в різні кімнати. Все це забрало годину часу. Приїхали тут в год. 11-ій перед полуднем, а вже за годину мали ми тут перший 'ланч' - перекуску.

Той час у готелі ми використовували, як хто хотів. Я з п. Мазурчаком накупили поштівок-відтів з Риму, та писали до рідних, подаючи вістку, що ми в Римі. Я вислав перший привіт до рідних із старого Риму на найкращих картках.

Та, Рим — не вічний! Нічого вічного немає, що створене людськими руками. Відно, що багато тут вже завалялося, а ще більше валиться тепер на наших очах. Старина слава — але не вічна!

Плащаниця Господа Нашого Ісуса Христа — дар Гетьмана України Івана Мазепи за його життя — до Гробу Господнього в Єрусалимі

ROMA

ВАТИКАН МІСТО. ХРАМ І ПЛОЩА СВ. ПЕТРА

30

Р Оглядаю Рим і подивляю його красу

Річка Тибр — невелика, але прикрашує місто, бо має гарно впорядковані підмуровані всі береги по обох боках, білим каменем. Численні мости, майже, всі на один кшталт, — також надають містові принади й краси, що разом із численними старинними будовами, розв'алинами, мурами - надають ще й тієї слави, що впливає з віків минулого, коли ще в Римі крокували залізні легіони, — коли бували претори й консулі та проконсулі по своїх і сусідніх завойованих землях. А тепер . . . руїни, і проблески слави минулого!

Тут все старе, давнє, включно з вулицями, але всюди ще чисто! Як порівнювати Рим з Нью Йорком, то Рим — це стара Дама, але охайна, чиста й достойна та коректна, а Нью Йорк — це химерний Підліток; зарозумілий, брудний, розтріпаний, вередливий, непостійний, крикливий.

Підступний до свого власного трибу життя та пересичений з л о б о ю, надмірністю, безпардонністю, ошукаństwом, і ненаситністю! Але і тут — і там — є виїятки. Живемо виїятками, бо Нью Йорк — наше місто.

Частину дня, тобто вівторок 19 вересня 1972, я провів в готелі Континенталь, бо від обіду, який для мене був і несмачний і дуже наперчений, мене розболів шлунок. По тім, як шлунок перестав мене боліти, я почав проходжуватися по готелі, а потім пішов його оглядати ззовні. Це був старий будинок, як багато будинків у Римі, але всередині він досить чистий і привітний. Суфіт високо, кімнати гарні, туалета вигідна, є контрольоване повітря, а як хто хоче, то за окрему доплату 1,590 лір, може мати й охолоджене повітря. Мудро і хитро!

Моя кімната має число 171. Вона чиста й вигідна. Але я не приїхав до Риму сидіти. Відшукав я п. Мазурчака і п. Новаківського та й з ними пішов пішки, щоб познайомитися в містом.

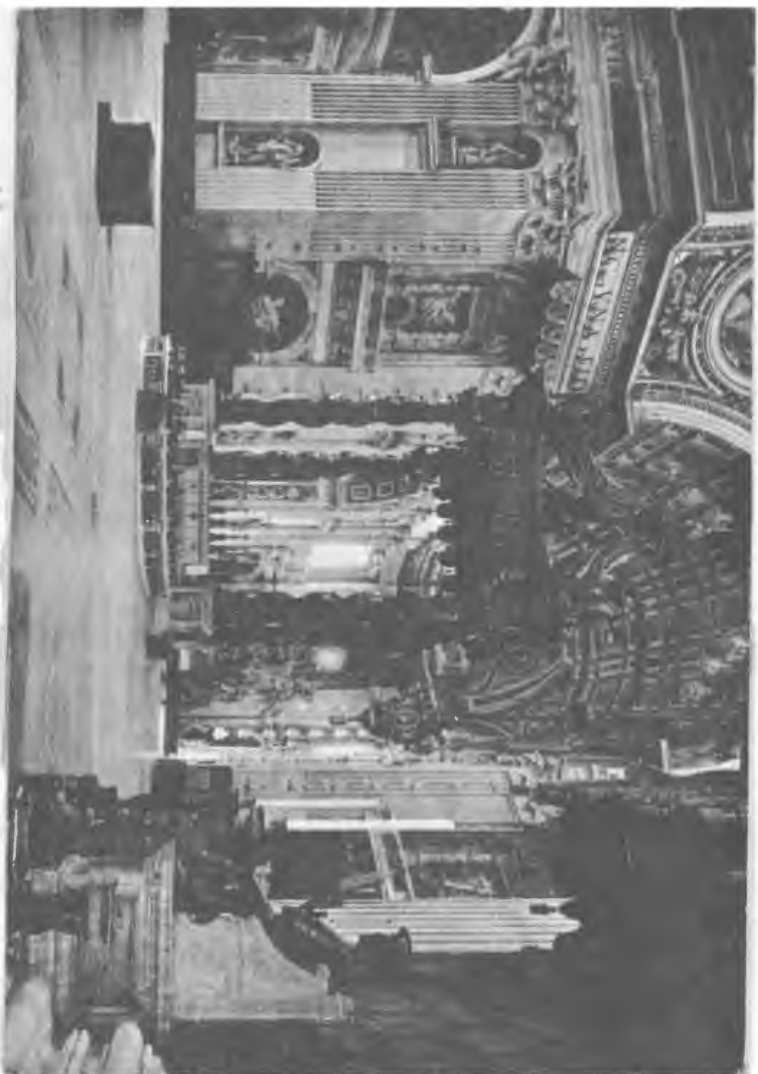
Ми відвідали: а) Церкву св. Джіокчіо "Аї Монті", збудована 1698 року. б) Церкву св. Мартина, "Аї Монті", побудована 1676 р. в) Вежу біля цієї церкви — Тур. У тій церкві є мавзолей - останки св. Мартина, якого ми бачили, а також відвідали. г) Великий Храм, Санта Марія Маджіоре. Чудова святиня. Тут зустріли 3 групи з Німеччини, які співали пісні до Матері Божої. Я прилучився і гарно співав враз з прочанами, бо якось сталося, що я ту пісню знав. Все на прославу Пр. Діви Марії.

По дорозі певно авт, трамваїв, автобусів, омінбусів, і ми все це мусіли уважно оминати, щоб "не зачерити за коло". Світел на перехрестях мало, але більше написів та драбинястих, на біло помальованих, місць для пішого руху. Тут автоводії і пішоходи себе взаємно більше респектують, як у Нью Йорку. Отже: ходять і їдуть разом і все добре! Ми досі ще не бачили "бомів", мабуть на цих вулицях їх не має.

В годині 4-й ми вихали всі оглянути церкву св. Вакха, яку закупив недавно наш Кардинал Йосиф. Мала бути Св. Служба Божа, але якось так сталося, що через маленьке "непорозуміння" щодо часу — Богослуження таки не було. З нашої сторони розуміли, що Сл. Божа буде дополудня, а зі сторони церковних кругів — розуміли, що буде пополудні. І тому, щоб зробити компроміс — не було зовсім

Приїхали перед церкву. Це навіть недалеко від нашого готелю. Ззовні — це нічого надзвичайного. Перед рядом старих будинків — є гарний старенький фонтан, а зараз при вузькій вулиці й недалеко від рогу тієї більшої вулиці, якою ми приїхали, є наша святиня, церква св. Вакха.

Заходимо до середини. Так, як іззовні її вигляд — це стара будова, і як би не Хрест, — ви не знали б, що там є унутрі. Увійшовши до нутра, переконаєтесь, що це чудова святиня. Вона відновлена, а за Престолом є величавий образ Пречистої Діви Марії Журавицької. Чудотвор-

Ватикан: Нутро храма Св. Петра

ний Образ! Він наче з золота та срібла.

Пояснення дає нам тутешній парох о. С. Гавранко. З черги, після гарячих молитов у середині святині, ми за-пізнаємося з о. С. Гавранком, і ми всі оглянули докладно ту чудову святиню та образ ПДМ Журавицької. Це краса сама в собі. Ще молюсь. Всі молимося і дякуємо Богові за все, що мали досі, - та просимо того, що ще буде, щоб все було щасливе й Богові миле.

- Мати Божа! Благослови нас і дітей наших; поможи нам у доброму, а від злого усіх хорони нас. Амінь!

Цей храм св. Вакха знаходиться при вулиці "Піяцця Мадонна деї Монті 3, Рим 00184".

Опісля на 3-му поверсі оглядаємо церковний музей, що його започаткував Іх Преосвященство наш Кардинал Йосиф. Тут повно чудових дарунків для музею від Папи, а по кімнатах різні облачення-риз, антиміси, плащаниці, хрести, хрестики, образки, вишивки, фелони - все мистецтво вишивкове. Є тут навіть чудові наші писанки! Все аж за очі ловить своєю мистецькою вишнеченістю і багатством українських чудових узорів!

Надзвичайно цікава велика "вервиця": вся з великих чудових українських писанок. Цю вервицю подарували були українці (з якоїсь нагоди) Папі Римському, а він тепер її подарував для Українського Музею. Ця вервиця така гарна, а така водночасно велика, що виглядає на чудові кайдани. Справді: велике, гарне і дивне!

Усе це мистецтво у музеї нам показувала та давала вичерпні пояснення симпатична старша вже пані Філінська.

— Як Ваша гідність? — поспитав я ту паню, щоб за-пізнатися, бо хочу записати в щоденнику і її прізвище

- Філінська! — відповідає пані . . .

- Дякую Вам, я це запишу, щоб не забути, — кажу.

— А, допишіть ще, що пані Філінська є з нашої Фі-лядельфії, -- наповідає мене о, шамб. Харина.

— Дякую, все запишу. Це справді приємно тут зустрінути при такій чудовій праці працювиту людину та з Філадельфії, яка віддала свій труд на те, щоб упорядкувати новий Український Музей при Церкві св. Вакха. —

Ми ще довго оглядали ці скарби нашого музею у Римі; мавші пані подивлялися вишивки, писанки, а чоловіки — малярство, ікони, тощо, бо й справді це все гарне, мистецьке, і найголовніше — наше, українське!

На відході пан Мазурчак замовив Св. Служби Божі в о. С. Гавранка, а я купив собі пару карточок з того музею, на пам'ятку. Прощаючись з о. С. Гавранком, я запитав, де тут є о. Любомир Гузар, мій знайомий з Америки і дістав відповідь, що о. Л. Гузар, якраз тепер виїхав до Німеччини з якоюсь місією-дорученням, тому я не застав тут.

Всівши до автобусу, ми поїхали вулицями Риму, переповненими автами, — аж на площу перед "Престіл Нації". Це чудова біленька палата, прикрашена на середині її на обох рогах гармини статуями, які виконані мабуть з бронзи. Вони представляють групи їздців на двоколісній і інші постаті з історичного минулого колишньої римської імперії. Ця палата окружена широкими алеями, якими наш автобус ледве пропхався, бо рух авт, автобусів тролейбусів і людей — тут дуже великий.

У храмі Св. Софії

Наш автобус котиться далі й далі; ми виминаємо всякі старі будови, мости, мури-вали, й проїжджаємо ген дещо вже поза мури Риму, бо й нові будови вже проминаємо, і наближаємося до місця, що є вже поза Римом взагалі. Там стоїть зовсім нова гарна будова Храм Св. Софії. Ця будова — наче пишна Пані, закосичена кучерявими банями, жовто-позолоченими, і відразу вже здаєть ся видно, що це нова і не тутешня будова. Вона відмінна своєю формою наскрізь від усіх будов, старих і нових усіх Римів: нових, старих, давніх і найдавніших. Така

це українська святиня Св. Софії на окраїнах Риму. Признаюся, я такої скромности й рівночасно такої краси й інтимности та “усміху” самої будови — досі ще ніде не бачив. Саме в тім полягає її пишнота й велич!

Заходимо всередину Церкви. Там, — наче живі, — святі, веселі, перед і поза іконостасом; поза вітарем і по боках. Словом, — якась фата-моргана, але вона не щезає. Вона тривко стоїть і вдивляється у вас, а ви в неї. Вдивляється в отих святих погідних і непогідних, що перед вами, і над вами, з усіх усюдів дивляться. На душі гарно, мило і привітно. Аж серце тріпочеться з радости. Хрестимося і молимося-уперше у своїй - українській формою і змістом церкві Св. Софії - Премудрости Божої в Римі.

Але, але . . . ще багато-багато треба вложити труду і центів, щоб вповні викінчити цю величаву і пишну святиню, бо середна копула й усі стіни — ще порожні. Мур і мур. По боках угорі, пізнати затіки води. І тут дощик, а він тут падає дуже рясно і вперто, продістався до нутра цієї святині. То треба і це поправити (вже поправлено — інформує мене один із священиків, коли я показував ті плями). А понадто треба доповнити і викінчити усю ту святиню тими ж самими, або подібними фресками та мозаїкою, щоб була одна цілість. А то досі лише головна нава — баня — запрестолля — викінчена, а решта — сирі мури.

Справді треба посилити дари на “Церкву в Потребі”!

В Університеті Св. Климентія

Зараз же побіч Св. Софії, стоїть новий будинок, довкола якого зелень і квіти, а вся площа перед Св. Софією та й далі аж до будинку університету — виложена узористими плитами й виглядає наче вишивка довкруги будинку.

Університет не високий. Довкола чистота і квіти, яких можна подибати лише в Римі й його околиці. Здається зся фльора тут зовсім інакша від цієї, до якої ми призвичаїлись у Нью Йорку та в його околиці. Тобто фльора і фавна тут вже ніби то субтропічні.

Гарно і чисто, але . . . де ж студенти?! — запитук одного священика, о. Хому, що був найближче до мене. . .

— Тепер ще ферії — відповідає о. Хома, з яким за-
пізнаюся і далі дещо випитую, бо мені все те і нове й ін-
тересне. Перекидуюсь пару словами з присутніми трьома
сестрами й запитую, чи є тут один питомець на прізвище
— Смерека, з яким я колись переписувався з Нью Йорку?

— Він помер. Ми, ось недалеко, його похоронили
недавно — каже о. Хома.

— Хай з Богом спочиває — кажу, та сходжу з проча-
нами по кількох сходах нижче. Ми заходимо до малої ав-
диторії, й позасідали, як студенти, в лавках. Наші пані —
напереді, ми позаду та й ждемо на прихід нашого Верхов-
ного Владики — Кардинала Йосифа. Його ще не має,
але незабаром він прийде. Ми вже повставали й очікуємо,
щоб у відповідну хвилину його привітати стоячи, гідно,
гучно й радісно та щиро, як лише можуть вітати добрі
діти свого любого Батька! Така в мене настанова й таке
очікування.

Входить наш Верховний Архипастир. Ми оплескуємо
кожний крок, яким він наближається поволі й заходить
за стіл. Ще хвилину стоїть, — ми ще оплескуємо і на на-
ших обличчях — рясніє радість і милий усміх. Це саме ми
запримічуємо й на обличчі нашого Владики.

— Ваше Блаженство! — починає свої слова привіту
наш провідник, о. шамб. Мирослав Харина, і продовжує
своє слово тим, що вказує на мету нашої прощі. Ми прий-
шли відвідати та зложити поклін Вам, нашому Князеві
Церкви. Далі о. Харина говорить про той змаг, який веде
наш Верховний Архипастир та про Патріярхат і т. п., й за-
кінчує тим, що вручає папірець на певну суму, як дар
любви для Церкви в Потребі.

Пані П'ятка всю цю розмову взяла на тасьму. (Але
жидівська поліція в Тель-Авіві, все це забрала. Може від-
дасть та не відомо коли).

Хоам Св. Софії і Укр. Кат. Університет у Римі

Образ Матері Божої
Живоїцької у храмі
свв. Серапія і Варха

Вислухавши спокійно слова нашого о. шамб. Харини, Їх Блаженство промовив потім до нас всіх.

Крім подяки за пам'ять і дар, а також за відвідини, — він вказав на той змаг і водночасно на ті труднощі, як були і є ще перед нами всіми, головно на шляху до завершення нашої Церкви Патріархатом.

— Я віддав себе до диспозиції добрій справі! — продовжував наш Верховний Владика. І, коли ми нині ще стоїмо перед такими важкими труднощами, то на це склалося багато причин . . . продовжував наш Кардинал. В тих словах я вичув велику журбу й докір та жаль на це і за те, що не всі ми “тягнули в один гуж”, — як писав колись наш гетьман Іван Мазепа. Коли б була єдність і те одномисліє — ми сьогодні вже мали б те, про що, на жаль, ще лише мріємо. То ж не нарікаймо на нікого . . . лиш самі на себе.

Я свідомо не буду подавати точного і вичерпного вислову нашого Верховного Владики, бо мені здається, що ті його слова відносились лише до нас, як учасників прощі “Провидіння”, а не для всіх, не для широкої публіки. Може я помиляюсь, але мовчанка у тім випадку — золото!

Так то ми, ніби надзвичайні слухачі студенти, вислухали слів о. шамб. М. Харини та відповіді й батьківської турботи за нас усіх — від нашого Кардинала Йосифа, — й могли б були ще даліше слухати “викладів”, але на цім ми закінчили офіційну частину й почали виходити східцями знову догори. Прийшли на залю, де розмовляли між собою, то з священиками, то з сестрами, — а я оглянув ще за щибамі другу кімнату, заповнену книжками, часописами, журналами й паперами; все це ще лежало не впорядковане. Що куди. . . годі тут збагнути.

Хвала Богу, що кінцеві слова нашого Кардинала були голосніші й навіть радісніші, з дозою щирого і лагідного усміху, й це нас, а зокрема мене самого, трохи підбадьорило.

Ми відчули, що "Віс майор" ставить перешкоди. Їх можна б хіба переломити, але відсунути, ні, бо Україна стоїть на грані двох світів!

Мабуть посторонні і ворожі Україні сили, мають в Римі досить впливів, щоб нівечити всякі шляхетні почини, ламати надії та відсувати в тінь всякі справи, що ведуть до закріплення нашої Церкви й народу.

Я полинув думками в минуле, й опинився знову серед стін ось цього нового університету ім. Папи Климентія. Ніяк мені не вміщується в голові, що тепер тут ні одного студента. А я ж маю також троє діток, — кажу до одного священика, що є тут у цивільній одежі, — і міг би колись бодай одну свою дитину прислати сюди, щоб розуму набиралась, бодай на місяць-два.

— Це може колись статися, — відповідає мій співрозмовник.

Я вже не питав — коли? — лише почав розмову на інші теми, щоб дещо почути про тутешнє життя, поза університетом, але багато я не міг довідатися. На те треба б більше часу й самоти, а не гурту паломників.

Ну, ну! — сказав би скептик . . . А я кажу: Даїї, Боже, щоб було краще! Покищо, ми маємо лише багато гарних знімоч, але діл — мало й на тім крапка.

Вже настала нічка й ми поспішно вертаємось до Риму, до нашого готелю. Моя вперта писанина була б спричинила те, що мене чуть-чуть тут не загубили. Ждали — ждали, а мене немає. Нарешті я прибіг, що духу й примістився, як звичайно там, де ніхто не хоче сідати, на самім останнім сидженні, й то побіч її. Мазурчака, що мене не опускає навіть на найгіршім місці в автобусі. Хіба ж не можна бути йому за те вдячним?

Приїхали щасливо до готелю, з тих оглядів Св. Софії та університету; повечеряли, якусь поганеньку рибу. Я від неї відразу захворів на розлад шлунка. Але мовчу й нікому — ні мур-мур, бо ще посміються з мене. Скажуть:

Було не їсти! І матимуть слухність.

Коли ви в дорозі, то навчіться кидати лихом об землю, і буде вам добре!

Подякували Богові за гарно й щасливо проведений день і подались на потрібний відпочинок у нашому Гранд Готелі "Континенталь".

На закінчення цієї візити й відвідати святих українських місць Церкви св. Вакха та Церкви Св. Софії, а також й університету, хочу тут додати, що ми всі, після виходу на залу із малої аудиторії, також зустрічали та особисто розмовляли з нашим Верховним Владикою.

Розмовляли з ним майже всі присутні прочани, й кожний та кожна з нас мав якесь слово сказати своєму церковному Князеві, а він радо з усмішкою всім відповідав та інколи й задавав сам питання про справи, які його інтересували.

Не остався і я без того, щоб не привітатися та особисто промовити до Владики пару слів.

То ви називаєтесь Сидор Чарторійський? питав Верховний, як я сказав своє ім'я та прізвище.

Так! Микола Сидор Чарторійський.

То зі славного роду походите. А що тепер робите? питав мене далі наш Кардинал, і я відповідав, що проживаю у Нью Йорку та маю своє видавництво і книгарню "Говерло". І мені було приємно на прощання поцілувати руку нашого Архипастиря, який благословив нас у дальшу щасливу подорож . . .

У Ватикані

Повною пастунного дня, 20 вересня 1972 р. в середу, було те, що всі валізи знайшли і привезли власникам до готелю. Мені стало вірадіше, бо з мене спадало всяке підозріння, що то я не падав валіз там, де треба, бодай так дехто думав з тих, що їм бракували валізи. Хвала Богові, що допоміг їм змінити свою думку!

Нічка проминула, але рух авт на вулиці не давав мені спокійно відпочивати і я прокинувся вже в 6 год. ранку. і відразу з п. Мазурачком пішов пішки у напрямі церкви св. Вакха. Але ми її ніяк не могли знайти, бо з автобусу виглядало, що то і близько її прямо ось так: трохи туди, трохи сюди її ми трапимо прямо до цієї святині. Та так не сталося. Ми ходили, оглядали те й друге, і таки при-мандрували знову до готелю. Ми хотіли бути на 7-му годину, бо там мала відбуватися Сл. Божа. Та так не сталося, бо не потрапили відшукати тієї Церкви. Ми шукали понад годину часу її можливо, бували недалеко від неї, але скільки питали прохожих, ніхто нам нічого не відпо-відав або відповідав щось таке, що не мало нічого спіль-ного з тим, за чим ми шукали. Навіть сестер ми питали її ті нічого не знали про Церкву св. Вакха; не знала й полі-ція, якої тут дуже рідко подибати.

Добре, що повернулись до готелю на час, бо вже на-ша група-прочань вибиралася на оглядини Ватикану.

Перед самим готелем якийсь італієць продавав про-зірки Риму й Ватикану за \$10. — Ми дещо купили й посі-дали в автобус та й різними вулицями й провулками їде-мо до Ватикану.

Їдемо й бачимо по лівій стороні святиню Марії Мад-жьоре. Робітники вже направляли старі дома; підмашу-вали їх, заліплювали і все робили, щоб та старовизна не розвалилася. Тут я запримітив, що справді італійці все підмуровують, підкріплюють, підмазують, підпирають, щоб нічого не валилося, але майже нічого нового не бу-дують! Навіщо їм будувати. Краще зберегти та законсер-вувати старе, бо за те більше отримають грошей від ту-ристів, як за нові будови від мешканців. Це їм виплачу-ється!

Тут переважно всі дома старі мають жовтаво-сіру краску й все те на один кшталт будоване й здається, що навіть тут окремий запах іде на вулицю від тих, іноді, уні-

Рим: Колизей

Рим: Форс Романо

формованих всяких будинків і будиночків!

Далі їдемо на вія Міляно, і тут бачимо афіші: “Корсі ді Лінгве Руссіка”. Вивчають, думаю собі, італійці московську мову на свою загибіль. Ця вулиця має ще зелені дерева - клени. Багато Божих храмів. Наша провідниця (“гайд”) подає різні пояснення англійською мовою. Біля неї завжди протискається наша прочанка пані П'ясецька Ірена. Вона весь час держить мапу в руках та морочить голову провідниці, — яка не раз подає відомості досить поверховно і з них багато не довідається. Я, замість дивитися на мапу, постановив дивитися на ті вулиці, доми й взагалі на всю околицю, кудюю ми проїжджаємо, бо це дає мені більше, як мапа.

Проїхали ми не дуже довгим тунелем — і далі вперед. В'їхали в вулицю комерсійну. Видно повно крамниць, тощо. Всі торгують і купують. Людно. На право, на горі, стара Церква. Вона виглядає дуже привабливо, а за нею ще одна святиня християнська і пам'ятник Аполлона.

Одно тут зле: замало назв вулиць, а й ті, що є — замазані й затерті пилом, роками, давниною.

Відвідини Ватиканського Музею

Приїжджаємо до Ватиканського Музею. Це стара й великанська будова, що стоїть на старинному й довжелезному та досить високому мурі, наче підмурівку. “Музеї Ватікані”. Великий мури й мури з ліва, а на розі тих мурів великий герб папства. Ми приїхали під браму музею. Зайшли в середину. Тут багато людей - відвідувачів, таких самих, як ми. Їх сотні.

Підходимо до вінди, якою підносять прочан на відповідний поверх, оглядати властивий музей і його експонати. Сторож каже мені віддати течку. Віддаю. Її він відставляє до канцелярії. На заввагу, чи о. шамб. Харина має також віддати свій фото-апарт, — сторож каже, що священик є “сакрі” (посвячений) і не буде нічого злого робити.

7 Підносимось по черзі великою вікною-ліфтом угору й виходимо до просторої кімнати. Звідси, разом із нашою провідницею починаємо оглядини. Мури, це велика стара будова. Має багато окремих кімнат, сполучених між собою проходами, в кожній з яких — є щось окремого з мистецтва: малярства, різьбарства, скульптури, письменства, тощо.

Кожна кімната присвячена котромусь Папі Римському; чи то тому, що той, чи інший Папа по черзі той музей обладнували, чи можливо лише спеціально ним трудилися, чи таки так, щоб кожному Папі, щось присвятити з тих багатющих скарбів всякого нагромадженого віками мистецтва!? Цього всього нагромадженого скарбу, як малярства, скульптури, килимарства, статуй, чаш, образів, книг, рисунків, мап, релігійних і не релігійних картин, тощо — годі оглянути та запізнатися, що то властиво є. На мене гарне враження зробила колекція оригінальних великих мап, усіх частин колишнього італійського князівства (а їх тут також було колись багато, нім прийшло до об'єднання!).

Ватиканський Музей — це комплекс будов-палат, великих і старих. Коли хтось заходить з однієї сторони, то проходячи всіма тими кімнатами, де знаходяться всякі експонати, можна й заблудити. Кімнат багато і вони всі пов'язані зі собою входами, а є ще й поперечні кімнати; всі великі, просторі й високі. Всяке мистецтво, малюнки, образи тощо — є розміщені не лише по стінах, але і по стелі. Соловом — усюди, де лише було сяке-таке місце, причепити, є образи. Тож, входячи в такий лябіринт образів, краси та написів, людина, що не знає ладу тому всьому, по певному часі стає перевтомлена, і не може того всього сприймати й упорядковувати в своїм умі, бо того всього нараз є забагато.

Ми так ішли й оглядали, а наша провідниця весь час щось пояснювала й показувала, то тут, то там рукою або звоєм паперу з газет.

Рим: Храмы Маврикия и Константина

Рим: Храм Св. Павла

Дещо можна було схопити з того, що оповідала і показувала провідниця, але не все, бо й та провідниця також була вже втомлена. Дійшли ми сходами вниз аж до "Капелля Сістіна" — Сикстинської каплиці, побудованої 1483 року. Вона сполучена різними проходами й сходами враз із комплексом того великанського музею, але сама собою творить обмежену стінами цілість. Тут усе замальоване: стіни, фронтал та стеля! Дивись і дивись і все ще не все побачиш, а ще менше зрозумієш. Різні кольори; всякі великі і менші мистці, а понадусе захоплює глядача великанських розмірів картина, що є на фронтальній стіні — це "Страшний Суд". Це велика й суцільна картина — Мікель-Анджеля Буонароті. По обох боках стін — знаходяться також великі картини різних славних мистців. Все це кольосальної, прямо тепер неоцінимої, вартости мистецтво.

Одне треба б пам'ятати майбутнім прочанам у таких місцях-оглядання музеїв, що: а) Увійшовши до будови музею, і починаючи свої оглядини, найперше погляньте й уважно прочитайте кожну таблицю-напис, який є при кожному вході до приміщення, по правій руці. А там є написано (також і в англійській мові), що є у наступній кімнаті, які експонати, хто і коли їх там поставив, словом, подано основні відомості, без того відома, людина не знає спочатку, де попала?! Я про це довідався, але вже аж тоді, коли було запізно; бо в часі нашого повороту тими самими й бічними входами й виходами, як ми знову по сходах різними провулками виходили із Сикстинської Каплиці. — Я, маючи трошки часу, нім наша братія зібралася, запитав одного з тих сторожів, — а їх є в кожній кімнаті, найменше один, як не більше, як найкраще орієнтуватися у тім музею?

— Дивіться і точно відчитуйте кожну офіційну таблицю - напис, що є у вас по правій руці при кожному вході до нової залі, — відповів мені той пан. І шойно тоді я почав відчитувати ті написи, але вже було запізно. Ми вже кінчали оглядини й поверталися до виходу . . . Лише я сам відлучився дещо, прочитав на бічному вході один такий напис, котрий говорив, що у наступнім відділі, бічному, є Ватиканська Бібліотека! . . . О, це тут! — подумав я, поспішаючи, щоб хоч трохи і тут подивитися, бо мене особливо цікавлять всякі книги, рукописи, манускрипти, тощо. І, славно! Тут всього того добра аж за очі ловлять всякі габльоти, а в них навстіж все виліжано й пояснено, що тут у них є: рукописи, папіруси, пергаменти, величезні ручно писані Біблії, і інші частини св. Письма, а все те закрите в габльотах, під шклом; однак відчитати можна і можна собі робити виписки з того, що бачите. На жаль, я не мав часу, бо наша група вже помчала Бог-знаде, а я тут ще переглядаю все те добро. Чимчикую чимскоріш і доганяю о. шамб. Харину. “Отче, — кажу. Ось там погляньте в бібліотеку! Там повно дивних і цікавих предметів і всякого писаного й друкованого краму побачимо”. — Але отець мені відповідає: — “Тут всього і за тиждень не оглянемо. Не можемо всюди бути присутніми, бо часу немає”.

Погоджуюсь з ним, але лише на половину; бо я тут сидів би довше, а натомість опустив би дещо з іншого “краму”, якого можна б, на мою думку, й не бачити. Та це лише мої міркування. Вони не зовсім слушні, бо я не сам. То ж, доганяй, Миколо, своїх прочан і далі дивися; дивися, може ще щось цікавого побачиш. А є що оглядати, та немає на те часу!

Виходимо всі з музею та ще дещо купуємо під муrom і брамою і далі — на автобус та й до храму Св. Петра. До центру “Чіта Дель Ватікані”.

Ідемо автобусом, а мені перед очима красуються образки-картини та скульптури: Апольон - роботи Каляміса; Діскобулюс - копія славного оригіналу — Мирона; Ляокоон, - чудова групова скульптура Агесандра та його синів Полідороса; Венера - Афродита і ін. А з картин: Преображення Господнє — Рафаеля; Зняття Ісуса з хреста — Кавараджіо; Весілля св. Катерини - Вартоломея Мурілло; Коронація Матері Божої — Рафаеля та інші. Все те мені перебігає перед очима, під час їзди різними красками.

Автобус іде швидко й ми в'їжджаємо на велику площу Св. Петра. Її годі всю оглянути так скоро, як треба, бо всі спішаються. Навіть не вспіваю всього позанотовувати. Наша група робить спільну знімку, але без мене, бо я ще не понаписував перших вражень. Та, хай - обійдеться. Пишу і зазначаю собі дещо, щоб опісля не все з голови випало.

Але за годину часу ми оглянули нутро Церкви Св. Петра. Довкола на фасадах є написи — уривки з Св. Письма про те, що і як та коли дано Петрові власть Ісусом Христом “пасти вівці”, і т. п. “Ти єси Петро”, каже великий позолочений напис. А той Петро он, наче слухає та в сидячій поставі, весь з бронзи, кріпко держить ключі в своїй руці, наче каже:

— Так, я Петро!... і пастиму свої вівці гідно і певно!

Чудово. Величезні колюмни. Повно простору і розгону, від входових передсінів починаючи, а на притворах і захристиях та на величезному бальдахіні — кінчаючи! Є сходи до підземелля, де похоронено покійних велетнів Католическої Церкви.

Ми трохи принизилися, але в підземелля не заходимо. Колюмни й стовпи. Їх багато, вони овальні, грубі й високі.

“Седес” Папи під височезними та крутими наче стовпами — це бальдахін.

Маса людей. Одні входять, інші вже оглянули й виходять на велику площу, що перед Храмом!

Ідемо далі, і знову: пальми, старий мур-вал, декуди вже порозриваний часом або людською цивілізацією. Парк і статуї в парку. Це "Парк Пінкчіо". У цьому парку є гарний і високий обеліск Папи Пія VII.

Трохи приглядаємося тому всьому, — і далі їдемо до "Кво надіс, Доміне"? ("Куди йдеш, Господи?"). Переїжджаємо попід старий вал і приїжджаємо під Церкву Марії Маджоре, де ми були вчора оба з п. Мазурчаком. Були ми вчора оба також у храмі св. Мартіна, і тут, під час оглядин мощів того святого, хтось вийшов, як останній, зачинив за собою важкі двері, що фактично самі зачинилися, але їх із середини було відчинити — годі!. Ми довго-довго стукали, і нащастя достукалися, — бо прийшла якась пані, чи сестра і нам відчинила. Вона дуже дивувалася, що ми там у середині самі робили?.

— Ви могли — каже нам лаmanoю англійською мовою, — ждати з тиждень. Тут ніхто не заходить, і нікому було б вам відкрити двері.

Значить, ми маємо щастя. Але та цікавість нас могла загнати у великі клопоти. І, справді, коли б не та добра жінка, що ще не встигла була далеко відійти, не почула нашого гучного гримоту, ми були б тут святкували враз із святим покійником — Мартином аж . . . до наступної неділі. От була б пригода. Та хвала Богові, що так не сталося.

Ми щераз зайшли з усіми до середини й оглядали все те, що вже вчора бачили. Тут чудово! Є багато, як і в інших святинях, гробівці різних святих, пам'ятки князів, королів, цісарів, тощо. Тисячі людей тут переходить денно, як відвідувачі з усього світу, навіть з Японії.

Побіч є Церква св. Марцелія. Базиліка (храм) св. Івана Лятеранського, яку ми докладно оглянули. А тут є що оглядати та подивляти. Її нутро величає! Центральна нава із статуями 12 Апостолів, а з зовні ця базиліка (храм) виглядає, як, величава палата з Апостолами на плоскому даху.

-іН Після оглядин, їдемо далі до "Кво вадіс, Доміне"? По обох боках Вія Анпія, стоять старі доми, церкви, палати й старі мури. Все те однієї краски з зовні. Приїжджаємо до каплиці "Куди йдеш, Господи?", що стоїть у старому місті. Тут є катакомби.

Входячи до базилики, побачили ми написи, які перестерігають прочан перед можливими крадіжками, бо там далі темно і круті стежини, що ведуть у глиб катакомбів.

Це підземелля, де колись ховалися християни перед жорстокими переслідуваннями Деокліціяна, Нерона й інших сатрапів і переслідувачів та гонителів християн. Тут Християни таємно сходилися, схищалися, жили і масово гинули від голоду, холоду, хворіб та з розпачі й виснаження. Тут багато входів і виходів реставровано, а дешево, можливо й є таке саме, як було тому майже дві тисячі років. Страждали тут, можливо, й наші, українські люди. Ось відчитую "Стефанія" - напис виразний; він говорить, що між тими тисячами, загинула і Стефанія. Можливо вона походила з Закарпаття, або з Буковини, бо Буковина належала в той час до Римської Імперії, як і вся нинішня Румунія - Волощина. Написи ті викарбовані на мурі й на розбитих різних кам'яних плитках, які хтось подекуди знову попричіпляв до мурів-стін, і вони то тут, то там їде видніють, як свідки жорстокої давнини.

Тут ще пониже, є відреставрованих 10 стовпів -- наче свідків, що колись і вони сповняли свою відповідну функцію і піддержували склепіння колумен, тощо.

Глибоко під землею, о. шамб. М. Харина, з о. Баріляком та о. Дубицьким, відправили Св. Службу Божу, й ми, майже всі, приступили до Св. Причастя. Мило на душі й величаво.

Так ми відбуваємо нашу прощу! Все на прославу Божого Імені!

Хто бував у Римі, і не бачив Папи Римського, тому це ще можна простити, бо може побачити Папу навіть на знімці, але, хто бував у Римі і не бачив катакомб, той даремно їздив до Риму. Він не бачив того, чого ніде на ніякій знімці не побачить. Це треба бачити власними очима, щоб повірити, що тут утверджувалася віра Христова навіть і під землею! Так вже сталося, що мученики — це жемчуги й дорогоцінні квіти безмежної любови до Христа й прикраса всього християнства в світі!

Тож катакомби — це місце закріплення християнства під землею, на землі, і над землею!

Треба мати дар заглиблюватися у ті древні часи, їх пізнавати, й тоді утвердитися у цих словах, що катакомби — це свідки і місце закріплювання і росту віри Христової в світі вгалі!

Вифлеєм — це народження Христа; Голгофа — це завершення післанництва Христа; Єрусалим — це місце народин нової віри — християнської віри, а римські катакомби — це закріплення Христової віри в світі!

Так мусіло бути! Так було і так є! За все слава Богові!

Ми оглянули ті катакомби, що сотні років засвідчували про тих, що своїм прикладним життям, терпінням і мученичою смертю правдивість Христової віри у цьому підземеллі, що своїми кістками виповняли глибокі рови й підвалля на те, щоб на їхній вірі, терпінні й витревалості — наростала нова сила й закріплювалась нова віра в Безсмертного Сина Божого!

Аж увечері ми приїхали знову до готелю. День пройшов нам дуже скоро. Ми багато побачили, почули й відсвіжили свою віру та надію на краще завтра також для нашої нації. Бо і ми маємо катакомби в Києві!

Дехто з прочан відчуває перший раз втому. Також і мені болять ноги, але мовчу, бо навіщо комусь це знати? Цей біль ніщо, в порівнанні з тим, що ми бачили сьогодні. Ці картини зостануться в нашій пам'яті на все жит-

Побачивши це все, в моїй голові визріла думка:

— Такий світ гарний і цікавий, і люди добрі й милі, але, не всі! Все добре, але італійський харч та взагалі їхня кухня — не для мене. Не кажу, що я вибагливий, але те, що тут подають, це таки погане і не смачне та навіть може бути шкідливе своїми заправами й якоюсь манією подавати рибу в понеділок, у вівторок та навіть в середу, як не на обід, то на вечерю.

По такому гарно-проведеному дні, то й відпочинок приємний. Але заснути не можу. Враження, мала перевтома та взагалі всякі новості накопились в умі й все те треба пережовувати, поскаладати відповідно, й тоді таки засинати. Добраніч!

“Прощай, Риме”, “Ревідерче, Рома”

Дня 21 вересня, в четвер, всі прочани встали досить вчасно, бо ж це день нашого виїзду з Риму. Ми вже на годину 8:30 ранку маємо віддати свої валізи та негайно від'їжджати на летовище Леонардо да Вінчі.

Від'їжджаємо з готелю точно в годині 9-ранку. Знову метушня, але це природне явище. Дощик перестає падати. А це головне. Так уже сталося, що нас дощик привітав, — потім зовсім всі дні були чудові, погодні, а ось ми виїжджаємо, — то дощик знову почав за нами плакати. Але вже перестав. Це добре. На світі для нас якось приємно. Хвала Богові! Ми вдоволені за все, що бачили та вдоволені, що вже від'їжджаємо далі, до Атен, до соняшної Греції.

Прощай Маріє Маджьоре! Ідемо попри сам Колісей. Церкви на кожній вулиці, а на вулиці авта й авта.

Велика будова, якась “Метрополітанія”? Що це? Не відомо! Минаємо якусь піраміду. Вона, хоч не дуже висока, але цікаво, що це є? Ніхто нам не пояснює. Ідемо далі й закріплюємо, що та піраміда є ніби вбудована в старому мурі-валі. Далі — Банко ді Рома - римський банк, а там — ринок з яринами. Але якось і тут чисто. Порожні пакки відразу дають до трока.

Рим — це музей! Місто-музей. Тут нічого не валять, навпаки — те, що валиться само, — направляють і дуже дбайливо все примазують, закріплюють і ви не бачите кранів на нові будови, але підстави всяких риштувань, які підмуровують, та прикріплюють всякі надщербини на те щоб зберегти ту старовизну, бо вона приносить добрий гріш від туристів-прогульковців!

Всьо направляють. Нічого не валять. Дещо добудовують, як от, наприклад, Колісей. Відновлюють кожний клаптик, щоб і його зберегти.

Річка Тибр, як ми їдемо, по правій руці. Хати, дома — все старе й старе аж пахне давниною. Але чисто. Коли б це було у Нью Йорку, то наші графомани пообмальовували б і порисували б те все на всякі лади, щоб аж голова ходором від того ходила. А тут — нічо з того. Чисто й свіжо, хоч стариною усюди дише. Здається, навіть річка стара, і її береги, її всі мости, її камінням уложені боки — все — все старе й давне аж сіре. Такої краски домів я ніде не бачив!

Ще в автобусі збирають від нас білети на літак, а гаж кож побираюь оплату від кожного туриста — \$1.80 за побут в Італії. Це для уряду — як податок. (Так роблять всі держави, за винятком Франції і Німеччини. Там ніщо не побирають від туристів, як вони покидають ці країни).

Проминаємо готель Квіріналь, який своїм власним автобусиком перевозить своїх гостей там, де їм треба, головно з летовища — до себе в гості.

Бачу єдине пасовисько. На ній пасеться чорно-біла худоба. Тут низина. Ніде не видно, ні клаптика ліса, лиш окремі дерева, що тут то там ще зеленіють. Декуди куші, то знову орють і чимось засаджують свіжу землю. Може яриною, бо тут ще тепло, хоч в Америці і в інших частинах Європи — вже осінь. Бачимо стирти сіна, а біля них трактор жде на “погонича”.

Ватикан:

Систинська каплиця / Микелъанджело)

Пієта у храмі св.Петра/Мікел'яндж

Прийжджаємо попри Аль Італія, а дещо подальше — Леонардо да Вінчі. Наше летовище. Читаємо: “Рим-Тегран — нон стап”. Тут же і пам’ятник для Леонарда да Вінчі, великий з бронзи.

Переходимо всі провірки й бачимо, що тут на летовищі є й поліція. Вона озброєна. Ми вже читали в пресі про те, що всі летунські лінії є на сторожкості, бо посилюється терор арабських напасників на жидівських пасажирів.

В годині 11:10 перед полуднем ми всі примістились на літаку “Олімпік” — грецької повітряної лінії. Хоч той літак багато менший, від нашого Пан-Ам Боїнг 747, але в нім вигідно. Вікна також менші, але якось чисто, приємно. Грає легка сприймлива для уха музика. Грецькі стюардеси також гарні і ввічливі. Мені здається, що й італійські стюардеси гарні; але я їх не бачив з близька, бо італійськими літаками, ми покищо — ще не летіли.

Тут у Римі летунська площа також дуже велика. На ній рух. Одні літаки причалюють, інші вилітають ген у дальшу повітряну дорогу. Одначе рух трохи менший, як у нас, на летовищі Кеннеді, в Нью Йорку.

Ось знову грає і співає хтось. Пісня на платівці — голос не дуже гарний, а може нам не привичний.

Чорнявка-стюардеса частує нас кваскуватими й пахучими цукорками. Дякуємо. Інша стюардеса вручає нам з гарною вінетою друк, де написано, що вони нас будуть обслуговувати обідом. Що хто хоче: “кошер”, або хто є вегетаріанином, хай зголоситься, щоб його відповідно обслужити. Така велика чемність і коректність мені імпонує! “Хайре Тене!”

Цвітка, що є на обкладинці відомостей про обід, це “Кампануляци Інкурва” — по латині, а по англійськи — її назва “Беллфлавер”. Росте у Тессалії на горах і на острові Евбея. Це квітка з колекції диких рослин — квітів Греції.

“Олімпія” — це Боїнг 707/320. У годині 11:45 наш літак відчалив. Взявся вгору й мчить до соняшної Греції — до Атен. Боже, хорони нас від злого!

Його злет так відбувався, як і в Нью Йорку: їде по землі, пристає, завертає собою вправо — і щераз вправо і їде по цементі далі, завертає вліво і їде до “стартінг пойнт” — до точки старту, а там далі — “Тейкофф” — взнесення. Тут літак зовсім пристає на коротенький час. І, нараз раптово мотор в рух! І вгору. Під нами знову поля, а за хвилину — море!

До сонячної Греції

Наш літак “Олімпія” — прорізує повітря та пнеться вперед. Інколи видається, що він потрошки опускається, то знову випрямовується, і — вперед аж повітря трясє літаком.

Хмари ще над нами. Незабаром ми між хмарами; і ще пару хвилин і ми вже їдемо понад хмарами. Літаком трясє, і мабуть дехто молиться. І я кажу:

-- Боже, поможи нам щасливо проїхати той шлях!

Гарні й симпатичні стюардеси, золягнені в пристойні гранатові суконки та з жовто-синенькими й червоно-біленькими перев'язками на голові, подали нам смачний і обильний обід. Навіть кращий, як американський, а вже ніяк не можна порівнювати його з італійським. Тут масло, сос, бараболька й телятина, сир, салата й морква, булки й овочі. Та ще й кромка білого хліба й солодке і дві шматки бекону. Їдж і наситися! Все це дуже апетитне. Щось, наче б то українська багата кухня. І все це щиро й коректно аж приємно споживати. Та ще дали й каву та кекси й молоко.

Спожили ми ці дари, та й їдемо в надії, що незадовго таки щасливо осядемось в Атенах.

Івась Мазурчак читає св. Письмо; децю з писань Сираха, і показує мені ті місця, де той пророк каже, щоб погану жінку “нагнати”.

— Івасю!, кажу. — Це є лише приказка. Це Старий Заповіт, а в Новому такого немає. У Новому Заповіті св. Письмо каже виразно, що те, “що Бог з’єднає, — хай чоловік не роз’єднує”!

Ідемо. Під нами ще хмари — над нами чудове сонце й глибока та безмежна синя далечінь. Дивишся, і не надивишся!

Ще перед обідом нам подали мокрі рушнички, щоб обмитися та відсвіжитися. Знаменито! Також подали таке маленьке у плястиці полотенце, щоб ним обмитися після обіду. От опіка!

В літаку менше людей, і нашим прочанам веселіше. Вже привикли до літака, а літак до нас. Ми всі при звичаїлися до високого лету літаком у просторах.

Наші священики весело розмовляють між собою, бо їхні обличчя радісні. Також пані веселі, розмовляють, щось собі занотовують, а дехто шепоче з своїми сусідами.

Також наш головний “гайд”, о. шамб. Харина, ходить по літаку в чорній сорочці та розмовляє з пасажирами. Дехто цікавий, як буде нам в Ізраїлі, хоч ми ще й до Атен не доїхали. Преса бо пише, що тим є якесь напруження.

Запитую о. Харину, котра днина сьогодні: середа, четвер, чи п’ятниця?. Я справді, якось так наче б утратив рахунок днів.

— П’ятниця! — каже о. Харина.

— Та ще не було четверга! — кажу й ми все нияємо собі: сьогодні — четвер, а завтра — п’ятниця. Так ділає та зміна на 6 годин часу наперед. Це помішало нам числення назви днів, і ми по добрій волі призабули їх чергування.

Я в щоденнику поставив “середа”, а о. шамб. Харина каже, що то п’ятниця. Але по певних дослідах, ствердили ми, що ні одно, ні друге, а таки — четвер. Славно! Четвер, гарний четвер, бо греки подали на свій “Олімпії” смач-

ний обід, -- і в порівнюванні з італійською рибою — це приносить грекам перемогу у наших очах, — очевидно, покищо — в справах кулінарних!

Літак мчить і потрохи схиляється додолу. Година 12-та як взнісся, а тепер є 1:05 пополудні.

Під нами гори і хмари. Скали голі, наче Альпи; за хвилину хмари заслонять їх своїми патлами і ми вже не бачимо гір.

Івась далі читає Св. Письмо. Приготовляється до розпізнавання місць в Єрусалимі, хоч ми ще в повітрі. Він натрапив знова щось у Старому Заповіті, тиче мені чергові вислови пророка Сираха, як то він радить поганих жінок проганяти . . .

— Івасю, — кажу, — не показуйте мені тих місць. А, як будемо вдома, то не показуйте тих місць своїй жінці, бо спалить вашу Біблію. Ви краще читайте дещо в Новому Заповіті. Але Іван каже, що "всеодно тут так пише".

Ще не проминуло й 5 хвилин, як п. Мазурчак знову показує мені місце з "Псалому" та каже:

— Прочитайте!.

Він виразно обвів це місце червонилком. Читаю, але літак спадає в долину. А той "Псалом", під 38.9 каже:

— Зомлів я, розбитий понад міру, і скиглю від стогону серця мого.

І я починаю Івася розуміти. Якраз наближається рік, як він втратив свою дитину, любого дорослого сина, що відійшов у вічність та ще й трагічно.

Боже, хорони нас від зла і від наглої та несподіваної смерті!

Під нами море. А ось вже наближаються гори. Суходіл. Це вже Греція. О, Геллядо! Ми приїжджаємо до тебе

гості! Це Атени. Де-не-де гори білі й трошки видно зелень, але мало. Вже видно хати й хати. Багато невеличких хат-домів і домиків. Гори білі. Шляхи круті й вузьенькі. Літак схилювся і за хвилину вдаряє злегка об ґрунт. Же-немо швидко, але вже на в'їзdnій площі, на цементі. З усіх сторін куди лише гляну — гори й гори. Виходимо з літа-

ка. Хати й гори якісь білі, наче вапняки, пісковики, або алябастри, бо подекуди вони вилискуються до сонця. Це ж Греція. Тут і мармуру повно в горах. Слава Богові, що щасливо прилетіли.

Ми в Атенах

Читаємо: “Вітайте в країні сонця!” — це напис на летиноні.

Всюди чистота. Йдемо по вистеленім гумовім зеленім дивані. Всюди біленько, наче в храмі. Провірюють паспорти і притискають печатку, як доказ, що ми вступили в “Країну Сонця”. Все чомно, коректно. Забрали валізи й автобус перед нами. Дерев шпилькові, якісь невисокі ялиці, чи щось в тому роді. Кули не тлянеш — море й гори, білі гори, вони майже голі. Відчувається брак зелені. Тієї зелені, до якої наші очі так призвичаїлися в Америці, чи ще й в Україні. Тут якось чужо і жалко за зеленню. Авт менше, як у Римі. Хати — камінь і черепиця, переважно червона.

Йдемо автобусом. Стрічаємо якісь кущі і подібні дерева до наших беріз, але то не берези. Всі хати мають тут плоскі дахи, і все з каменя. Навіть всякі прибудівки з камінних великих плит; мабуть ті плити є з якоїсь опоки, або з дешевого мармуру. Повно балконів довкола хат, як у Римі, лише тут переважає білява краса домів, а не жовтаво-сіра, як у Римі.

Вже бачимо “Кока-кола” — а де її не має?. “Ессо”, “Рапас”, “В. Р.”, — це газолінові станції.

Місто Аteni — чистеньке. Люди привітніші, як у Римі. Чорняві, обсмалені сонцем, яке тут добре гріє!

Бачимо перед нами на право, гарний старий замок-розвалини; то Акрополіс — славна будова старинного грецького світу. Тієї Гелляди, що своєю фантазією породила так багато гарних богів та богинь, які жили в горах, на Олімпі, тощо. Стоять тепер статуї, хрести, різні останки пам’ятників старовини, яка тут дише ще сильніше і виразніше, як у Римі.

Статуя Юпітера, що стоїть по правій стороні, як іти до Церкви Св. Юра, що міститься на найвищій пагорбку в Атенах, чи серед Атен.

Таксівки всі сивої краски, вони вганяють на всі сторони за людьми і з людьми. Авта малі, переважно німецькі. “Фольксвагени” та іншої марки, якої не розпізнаємо. Збоку готель “Гранд Брітан”, переїжджаємо Площу Конституції — гарно, чисто і мило на душі. Побіч університет “Академія” та бібліотека.

Всюди гіпичні доми, як на малюнку у книжках, “Історії Греції”.

Побіч ще велика будова “Телефункен”. Трохи гарячо. Ось ще “Сентраль Банк” — і ми задержуємося перед гарним домом “Есперія Палас Готель”. — Тут ми розвантажилися з автобуса та примістилися у вигідних і чистеньких кімнатах готелю. Холодного повітря тут не має, але готель дуже чистий, а їдальня знаменита.

Щойно примістившись у готелі, ми оба з п. Мазурчаком, негайно вибралися пішки до Церкви Св. Юра, що нас приманювала своїм положенням наче орлине гніздо на білій горі. Попри “Академію” — до вулиці Панепіс-Тімію (або Венезелю), — і нею трохи на схід, і далі вул. Сіна, вгору!

Спинаючись чимраз далі вгору, ми відвідали, по дорозі Німецьку Євангелицьку Церкву, де міститься також (у ті самій будові) Американська Церква св. Андрія. Тут ми завернули прямо під саму гору, щоб таки спинатися вгору, бо так ближче, ніж обходити всякими вулицями, які наче серпентини, ведуть раз сюди, то знову туди. Йдемо. Трохи по сходах, трохи по скалах повземо все вище й вище. А вже дійшовши під саму гору, тут можна було поїхати елевейтером (ліфтом) просто вгору. Вхід, чи в'їзд до тієї Церкви проходить серединою скали, наче виритий у тім камені. Але ми рішили йти пішки далі, і спинаючись

ЗАГАЛЬНИЙ ВИД АТЕН. На задньому плані гора Лікабет з церквою св. Юрія на вершку.

Атени: Академія (Університетські будинки)

серпентинами, ми таки діпнялися, можливо, за несповню годину часу, і були на вершку у тіл малій розміром, але найвище положенням храмі — Катедрі Св. Юрія.

Усіх серпентин до самої срятині є 12: сюди й туди. По боках тих білих скал ростуть, таки на камені, різної форми більші й менші кактуси. Одні куцевої форми, розпростягають свої довгі й сильні листки, наче павук лапи, а більшість тих, що на самих скалах — це кактуси “кучеряві”: вони не великі, але “напастилі”. Я переконався, коли одну таку листвину (круглаву) — зірвав, і хотів перекховати, то той листок круглавий напустив у мої руки сотні дуже тонесеньких волосинок, які так, наче жало бджіл, лізуть швидко в тіло і кусають. От лихо мені з цим кактусом; я його обвинув папером та ще й хусточкою, але не помогло. Коли я вложив його в кишеню, то він наче живий, - почав мене жалити навіть через кишеню, в тіло. Я ледве його позбувся, а натерпівся три дні, від тієї напасти, якої я сам собі “напивав” на свою голову.

Коли я витягав ті волосинки, то вони негайно залазили мені в другу руку, наче живі. Від більшого терпіння врятував мене мій супутник п. Мазурчак; він почав сам витягати, і ті жала йому не залазили так швидко в руку, бо його шкура була, якась твердіша.

Побіч Церкви є наче дзвіниця, де висять два більші дзвони на стовпах. Але вид на Атени — величавий. Ні звідки не можна мати такого чудового виду на те біле місто й на його морські затоки та гори, які також переважно білі, наче людською рукою мальовані, як з цієї гори. Такого величавого виду на всю ту околицю, я досі ніде ще не бачив! Це щось величавого! Шкода, що наші прочани тут не хотіли йти, бо далеко. Фактично з готелю до самої Церкви ми йшли півтора години: від 3:30 до 5-ої пополуноді. Але це оплатилося сторицею!

Побуваючи на тій горі я хотів собі “бамкнути” тими дзвонами, але показалося, що їхні серця є прив'язані шнурками та ланцюгами й годі навіть їх порушити з місця. А

шкода. На меншім дзвоні я відчитав таке: "Атгонаіа", а другий, більший дзвін, був трохи вище і я нічого не міг на нім відчитати, хоч дуже намагався, і обмацував пальцями, та з того ніщо не вийшло.

Як сказано --- катедра ця невеличка. Вона має по лівій стороні від входу величезний образ св. Юрія. Весь зі срібла, і напевно має велику вартість. Другий св. Юрій — це звичайне мальовило, також дуже гарний. Були там і інші образи святих угодників Божих, св. Грецької Церкви, але не все я встиг записати.

Як ми приїхали до Греції, то в Атенах було досить гарячо. Я вибрався в білих коротких штанах, і мусів прохати окремого дозволу увійти до катедри, бо тут заборонено жінкам входити в штанах, чи "мініскіртах", а мужчинам у коротких штанах. Такий дозвіл я отримав завдяки якомусь панові, що знав англійську мову, і він пояснював та просив того отчика, чи монаха, що там був і знав лише мову грецьку, щоб дозволив мені, бо я не маю тут іншого одягу, а другий раз тут не можу бути, бо наш побут у Греції обмежений. Ще, нім я знайшов того цивільного пана --- переводчика, я пробував і пропонував тому монахові, всякі мови, які я знав: німецьку, англійську, українську, польську, чеську, словацьку, сербську, італійську, і навіть латинською пробував я порозумітися, але показалося, що монах знав лише грецьку мову!

Шкода, що тут ніде не можна купити картинки - фотастієї Церкви, бо з неї греки не хочуть робити торгу!

Як-би таку красу й таке місце мали, наприклад, римляни, або американці, то робили б з того 9-те чудо на землі й драли б шкуру від п'ят по шию! Вони дали б стовпи, і пустили б ливну-поїзд і зараз був би малий "Гарміш Партенкірхен" — а довкола св. Юрія зробили б бизнес на повну кишеню. А злодії мали б також нагоду красти й обдурювати до схочу. Але греки таки, мабуть, не хочуть тор-

гувати своїм св. Юрієм і тому бідні. Одначе духом багаті.

Недаром у Греції народжувалися боги й жили безтурботно; заїдали свою амброзію, аж до часу, коли в Єрусалимі -- на Голготі --- сказав своє Слово Христос: "Сповнилося", і воскрес та живе на горах, долах, під водою глибоко й над землею високо; всюди!

Настав час, і грецькі боги повмирали і . . . не воскресли! Тут остався ще лише подвижник Божих діл і добродій убогих св. Юрій, якого греки держать у сріблі на найвищій горі в Атенах! "Гой, Атеной" . . .

Тепер уже в Греції ніколи не будуть народжуватися нові боги, бо і тут панує Єдиний Бог, і його Єдинородний Син Ісус Христос та ще й слуга Христа -- св. легендарний Юрій на чудовій горі, порослій колючими кактусами, які й мою руку покусали за те, що я наважився зірвати одного "сторожа" св. Юрія і принести до далекого Нью Йорку, де немає ні такої чудової гори з кактусами, ні такого виду на місто, ні такого срібного Юрія, ні такого народу, щоб не заміняв свою скромну святість за зелені -- сатанські доляри!

І тому, я також молився у тім Божім Храмі, імені св. Юрія в Атенах! . .

Не знаю, хто більше "вічний" -- Рим, чи Атени. Але думаю, що ні Рим, ні Атени, бо все смертне! Несмертний Бог! Єдиний Бог, -- не боги; бо вони вже всі помирали в Греції і більше не народяться ніколи!

Я з п. Іваном Мазурчаком повернувся щасливо, але йдучи до готелю, ми вступили помолитися до Церкви св. Діонізія Аеропага, що є при славній вулиці Академіяс. Гора, де є храм св. Юра -- називається гора Ликабетус.

Ми в готелі. Вечеря чудова. Словом пишна і ніяк її порівнювати до італійської риби. Вона ціною варта десять разів стільки, що італійська. Греки -- щось -- наче українці: як гостять, -- то гостять.

По вечері частина нашої групи поїхала оглядати нічні видовища по театрах. А я з п. І. Мазурчаком ще ходив оглядати всякі площі, тощо, яких тут є багато. Чудові водотриски-водограї, освічувані різними світлами — роблять незабутнє враження. Це є на великій площі. Краса, гра світел аж за серце ловить! По боках столики й крісла. Наче амфітеатер. Люди сидять, гуторять та щось попивають, мабуть воду, або вино. Інші сидять і дивляться перед себе. Словом, публіка наче залюблена й спокійно собі розмовляє. Ніяких “гіпісів”, ані “гультьїв, не видно, щоб ту публіку турбували.

Кіоски з пресою і книжками та карточками тут наче якісь каплички: всього повно і все те таке симетричне, чистеньке, наче не на продаж, але на якусь виставку. Виглядають ті кіоски, яких тут на кожному бльоці аж три, наче китиця пестрих квітів: повно краси й симетрії! Всі прикрашені ще якимись кущиками, яких тут ніхто не ламає, не нищить, бо й квіти ростуть собі вільно понад вулицю, повз хідників з-краю. Всюди рістня, якої в Україні, ні в Америці я ніколи не бачив. Це субтропіки. Подекуди звисають вазонки з квітами.

Вулиці рухливі й освітлені. Знаки для переходу пішки — білі, так як у Римі, але ще кращі, бо всі вулиці тут гладенькі, рівненькі та чистіші, а будинки виглядають новіші, хоч таксамо обведені наче вінцем - гарними балконами й цвітами. Авт — менше. Самі малої форми: німецькі, італійські й французькі, а подекуди й американські. Автобуси — чисті й гарні. Не скриплять так, як трамваї в Римі.

Коли б так по черзі розповісти, що саме в Атенах ми бачили, то не лише я, але всі мої супутники сказали б:

— Тут всього багато, і є що оглядати ко ж н о м у й кожній!

Атени гарні в день та й чудові також у ночі! Кращі від

Наші прочани перед руїнами Акрополь в Атоллах

Руйні Партеґону. Акрополь — Аґени.

Риму, напевно!

Але й тут не обходиться туристам без пригод. Знаю це, бо сам мав таку пригоду: Вертаючись від св. Юра долину, захотілося мені купити якусь газету, бо не знаю, що діється у світі. Зустрів я гарний кіоск та й прошу дати мені "Атенес Ньюз" за 4 драхми. Заплатив 4 драхми, взяв газету і йду до готелю. Прийшов до готелю, розглядаю газету, аж тут — не одна, а десять тих самих газет. От тобі й на! Купуючи, я думав, що така одна газета товста, а то десять тих самих. Стало і смішно й неприємно, бо я нехотючи, зробив кривду грекові.

— Нічого, — каже п. Мазурчак. Знаєте, як каже приповідка: "Жид обдурить усіх слов'ян; жида обдурить араб; а араба обдурить грек". А тут показалося, що ви й грека ошукали.

Дотеп п. Мазурчака мене розвеселив, але не зовсім, бо я був сам на себе лихий. Купував, і не дивився скільки. Хотілося зараз піти і віддати решту чисел газети, але трапити до цього кіоску я вже не міг, бо, йдучи від нього, ми блудили. Та й п. Мазурчак не мав охоти йти з мною. Він, бачучи, що я лихий каже:

— Ми, знаєте, вже так далеко їхали оба разом і пішки находилися, але ще ані разу не посварилися. А знаєте, чому?

— Чому? — питаю.

— А, тому, бо ми оба добре недочуваємо. Подорож літаком нас так оглушила, що ми й досі оба добре не чуємо!

— Це правда — кажу, бо мені в ухах наче хтось вати вложив.

По такій розмові з п. Мазурчаком мені не лишалося нічого, як справу віддачі газет залишити на мою совість, як "гріх невольний". Під час вечірньої молитви, я висловив свій жаль і ліг спати.

Нічка проминула. Настала днина. П'ятниця, 22 вересня. Ми, поміісія, поснідали і в дорогу. Ідемо автобусом

до міста оглядати якісь там “містерії”, а далі т. зв. шляхом “Кінета”, оглядати Коринт.

На вулицях ранковий рух. Тут також зустрічаємо доми такої самої краски, як у Римі. Все пахне стариною. Але більшість домів — чисті, гарніші та й реклями кращі тут, як у Римі. Все виставніше. Ідемо попри Академію-Університет. Прочитую реклями. “Іваново Дитство” — це московський фільм, повний пропаганди. Далі бачимо, як люди виходять наче з ескалятора, з підземки, але, мабуть, тут підземки немає. Релігійних храмів тут менше, як у Римі. Бачу готелі, ресторани, ідальні.

Тут де-не-де будують також і нові будови, модерні і високі зі сталі й бетону. Робітники їдуть до праці переважно на роверах, а також триколісними автами. Бачимо два храми. Також бачимо вояків; вони десь проїжджають джипами, інші ідуть пішки. Нам погода щастить. Гарно і тепло. За все хвала Богові. Стрічаємо стареньку Церкву, але це вже дещо за містом, яке минаємо і їдемо гарним шляхом до Коринту. Гори майже голі, — вони зправа, а зліва — море й заливи та морські коси. Видно пару невеликих кораблів; всі торговельні. Це пристань морська. Понад морем бачимо великі сталеварні й інші фабричні доми. З комина йде не дим, але вогонь. Далі - хати, квіти й городи та оливкові сади й помаранчеві городи. Земля тут не урожайна, але праця рук помагає їй видавати плоди.

Ідемо далі. Тут також є оплата за шлях (толл), як в Америці. При шляху вздовж куші гарних і негарних квітів. Тут також, як у пісні співається: “На камені камінь, а на тім камені та ще один камінь”. Видно є дерева де-не-де! дерева цитринові, а між ними хатки-людські оселі, по обох боках шляху. Далі подибуємо куші квітів - усі однакові, як намальовані. Сади скороджені й поміж ними щось ще засівають, чи садять, бо тут і тепер тепло, хоч в Америці осінь.

Зближаємось тим гарним шляхом до монастиря Дафні, що є на місці святині Апольона. Тут славна мозаїка. Стрінули хрест при дорозі. Тут їх небагато. Він — наче капличка маленька.

Ми в Коринті

“До Коринтян послання св. Апостола Павла, читання”-проскандовую та й прошу о. шамб. Харину, щоб пояснив прочанам, де ми є. Отець шамб. Харина сказав, що ми вступаємо в те місце, де була перша християнська громада, яку оснував св. Апостол Павло, і тією громадою дуже піклувався та писав до її вірних свої послання.

Стрічаємо гарну велику фарму, і по правій стороні цементовню, а з ліва — море й море та чудовий шлях понад ту морську затоку, кудю в'ється також залізниця.

Під'їжджаємо вгору до Коринту. Їдемо далі понад море, серпентинами. А море, ніби зелене, спокійне. Ані хмарини. Країна сонця! А з правого боку — гори, скали, високі, високі!

О, Антенці! Ваші предки й тут вложили багато праці й трудів! Але ви щасливі. Ви — вільні! А наша Україна, думається мені, без волі, і без своєї державности й суверенности. Чую, як серце болить.

О, Предки наші! Ви залишили нам поділ та надію на чужу “поміч”, яку позaproшували з усіх сторін, щоб вам помагали панувати й “уділи”, ділити між собою, щоб, нагодувати їх кров'ю братів своїх аж поки вас, і нас з хати не вигнали!

Їдемо. Знову наближається до нас море, а в даліні — якісь сади. Дерев рідко тут трапляються. Це мабуть кедрини, або сосни кучеряві, невисокі й головаті наче українські верби.

Зустрічаємо, як великий мурин їде на маленькому ослі і не переломить його. Наближаємось до місця, де є глибокий канал - проплив для кораблів, що його прорили своїми руками коринтяни ще на початку - 19-го століття. І той канал тут глибокий-глибокий, аж дивно, як ті греки видобали в скалі таку глибочінь і злучили два моря, щоб не оминути великого острова, чи півострова, але перетинати кораблями поперез канал і торгувати, бо це діло морського народу. Саме тепер пропливає каналом корабель. Він виглядає на невеличке судно, бо це далеко віддалі і всьо поменшує.

Трохи історії: Коринт, як подають у книжках, віддалений від Атен на 86 кілометрів. П'ять кілометрів від Коринту є той славний канал. Нове місто Коринт відбудоване 1928 року, після жахливого спустошення, яке заподіяв землетрус.

Гомер описує, що Коринт був дуже багатим містом Греції. Вкопаннями показують, що Коринт мав своїх мешкаців уже перед 5 тисячами років до Христа. Першим богом був тут Сизиф, а його унук став улюбленим героєм коринтян, якого звали Белерелефон, котрий переміг потвору Химеру, під час їзди на крилатім коні зв. Пегас. Коринт став центром культурного світу між 350-253 рр. до Христа. Там збудовано велику святиню для богині Афродити, богині любови і краси. Але в 146 р. до Христа, римські легіони під проводом Момія знищили були Коринг дощенту та повбивала масу людей. Аж 44 року нової ери Юлій Цезар відбудував це місто і всі святині, і тому ті святині, які можна тепер побачити, це рештки римських будов.

В середині 6-го сторіччя до Христа побудовано величаву святиню Аполлона. Ще до сьогодні осталося 8 суцільних колумн з тієї святині. Також лишились останки криниці Клевки-фонтана. Є ще останки римського театру

Коринт: Руїни Агора

Музей. Вазы. Коринт (625 р. до Хр.)

Одеїон і ін. Також є останки муру, який називають Трибуна св. Павла, бо Павло перший тут оснував Христову громаду та написав свої послання до Коринтян. У першому посланні він писав: "Або хіба не знаєте, що неправедні Царства Божого не наслідять? Не обманюйте себе: ні блудники, ні ідолослужителі, ні перелюбники, ні пецени, чужоложники, ні злодії, ні зажерливі, ні п'яниці, злоріки, ні хижаки царства Божого не наслідять".

І далі в тому I-му посланні до Коринтян писав:

"Утікайте від перелюбу. Усякий гріх, що робить чоловік, остронь тіла, хто ж робить перелюб, проти свого тіла грішить. Хіба не знаєте, що тіло ваше храм Духа святого, що в нас, котрого маєте від Бога, і ви не свої?"

Ідучи, ми були пристали зараз за каналом та купили дещо в придорожній крамниці, яка, мабуть, і побудована на те, щоб дещо тут купити та напитися бодай води, бо сонце гріє.

Приїхавши тією старою коринтською дорогою, — а вона тепер модерна, ми побачили невеликі й невисокі хати Коринту. Вони так побудовані, щоб видержати землетруси, які тут бували, і ще можуть бути. Ми також вступили до монастиря в Дафні, що побудований на місці святині Апольона. Тут є гарна мозаїка. Церква побудована в 11-у столітті. Це православна святиня, дещо віддалена від самого Коринту ближче до Атен...

Почали ми в Коринті оглядати ті старі викопалини, мур, стовпи, колюмни, й великий, наче площу, виложену зрідка старими плитами-каміннями, сквер. Оглянули тут теж музей, останки старогрецької культури: повно викопалин, ваз, статуй, сакрофагів, тощо, а між ними і господарське знаряддя та кухонне начиння, яке тут повикопували й дали до збереження наступним поколінням. Є тут що оглядати! Навіть є кістяк людини з перед 3 тисячі років.

Святиня Апольона, фонтан Пірене та інші руїни славного Коринту, збуденого римлянами, стоять як свідки

славного минулого і трагічного Греції.

Ми дещо купили на пам'ятку й приїхали до Атен на обід, який тривав до 3-ої години поїлудні.

Після обіду ми поїхали та оглянули Парлямент, гріб Невідомого Воїна, святиню Дионізія, Одеон Ірода Аттиди, яка і тепер служить для представлень різних драматичних вистав.

Наша подорож і оглядини потрохи перевтомлюють нас. Люди перевтомлені стають дивними. Наприклад, учора пані П'ясецька, як я згадав про те, що варто знати, яка ціна одного доляра, сказала, що я сам собі можу постарати та запитати, яка ціна при виміні долярів на грецькі і драхми. Я трохи здивувався, але не знав, чому така відповідь та таке взагалі "казане". А сьогодні знову біля столу п. Левицький штовхнув мене при столі під час обіду тому, що він щось там говорив, а я не слухав його . . . А я вже і слухати не можу, бо маю що пережовувати з того, що бачив і що чув. Це смішно, що я таке записую, та воно характеристичне для людей різних темпераментів і вдач, як вони поведуться під час перевтоми. Та для людей треба бути вибачливим. Можливо, що й я сам комусь видаюся диваком, головно з тими моїми настирливими записами й тому треба собі взаємно вибачати. Навіть мій сусід п. Іван Мазурчак шукає собі ще товариства, крім мене, бо бачить, що з мене поганий балакун зробився, бо не відповідаю на його часті запитання про те і це, — лише своє пишу. Я розумію його, але своє роблю далі.

Оглядаємо, як гарно їдуть тролейбуси на гумових колесах. Проїжджаємо попри королівську палату. Гарні городи, дерева, водотриски. А далі урядові будинки. А он стадіон, на 65 тисяч глядачів, де в давнину відбувалися ігрища. Ми виїхали досить високо на гору та приїхали під сам Акрополіс, щоб йому ближче приглянутися і вийти на гору ген аж до площі, яка довкола Акрополісу та всередині, перед і поза ним.

Коринт. Наша група слухає інформації, яку подає нам провідниця-грекиня. На задньому плані гора-стіна-мур, з якої промовляв, колись св. Ап. Павло до Коринтян.

Греція. Руїни Коринту. Частина нашої групи прочан на оглядинах

Акрополіс, це природна височина на 156 м. понад poziomом моря, а розкопки кажуть, що ту природну кам'яну гору, замешкувала людина вже між 3,500 років до Христа. Вся ця скала ще була обведена атенцями окремим муром-валом довкола. На самій горі був королівський палац. Після занепаду монархії, Акрополіс остався безлюдним і був лише місцем відвідин.

Коли на Грецію напали Перси, то вони знищили Акрополіс зовсім. Відбудували його самі атенці, в пошані до слави минулого. При вході була святиня Аteni Ніке, по другій стороні, по лівій, був пам'ятник Агріппи, далі — більша будова вся з колюнами, звана Партенон. Поза ним був вівтар Зевеса, дальше на ліво — вівтар Аteni, миценайські сходи до підземної води та адміністративні будинки. Бо Акрополіс це так, як би будинок міської управи на горі, по теперішньому — магістрат. Ще сьогодні можна пройти тими старезними й високими сходами, що ведуть аж на гору тих забудовань, старинних звалищ, з яких дещо є трохи відреставроване, щоб можна було бодай щось бачити, бо коли б не було тих відреставрувань, то була б лише купа звалищ.

Напроти Партенону, є Ерехтейон, який відзначається високою мистецькою різьбою класичного мистецтва; побудований на йонський стиль приблизно 421-407 р. перед Христом. Це найстарший престіл Атенців. Легенда каже, що бог Посейдон, бог моря, хотів взяти в своє посідання ту гору й Акрополіс, і штовхнув тризубом об скалу і з неї вибухла вода, але атеці не хотіли більше води. Тоді богиня Атена вдарила своїм списом об скалу і там вирросло овочеве оливкове дерево, і атенці пішли за Атеною і тому та богиня взяла Аteni під свою опіку, бо оливкове дерево було цінніше, як морські хвилі вод, хоч ті хвилі морських вод були символом атенської морської потуги.

Щоб все докладно оглянути, на те треба багато більше часу, як ми мали. Ми поробили деякі закупки й зникли та поїхали до готелю, бо вже почало смеркатися

В суботу, 23 вересня, ми пішли на Службу Божу, що її відслужили при головнім вівтарі наші Всч. Отці: о. шамб. М. Харина, о. Барил'як, та о. Дубицький. Також інші учасники, що тут молилися, в римо-кат. храмі, придивлялися тій гарній церемонії, головню при "Вірую", то-що. Отець Подоляк був також, але він вже старенький і не брав участі у відправах. Весь час Отці були обернені обличчям до народу, бо то був римокатолицький престіл, котрий тепер встановлений так, що священик відправляє Службу Божу обличчям до вірних. Ми приступили до Св. Причастя. Ми справді вдячні Богові, що маємо можливість вислухати Службу Божу й приймати Святі Тайни в старинному місті під час подорожі. Велика шкода для тих, що не могли, чи не хотіли бути присутніми на тій Службі Божій, тимбільше, що то зовсім було близько нашого готелю.

По сніданку ми приготувалися до виїзду до Єрусалиму. Пані П'ятка й пані Томашівська за моєю порадою пішли таки, взяли таксівку і поїхали, щоб поглянути на ту гору й на храм св. Юрія. Повернувшись, казали мені, що їхали у нутрі скали вікно, але повертались домів уже пішки. Дуже раділи, що бачили те гарне своїм положенням місце, бо звідтам видно "пів світу". Ще на час повернулись до готелю.

Я провів час на розмові з о. П. Подоляком. Він людина старша й балакуча. Його доня, пані Недзвєцька, час-то каже: "Ну, ну, тату, може ви вже змучилися?" Хто раз говорив з о. Подоляком той переконався, що о. Подоляк може говорити довго-довго і не змучиться.

Також пані Терлецька радо брала участь у розмові. Направду, всі наші прочани - туристи, хоч кожний з них має свої "мухи", але поза тим, — це чудові люди! Я радо прислуховуюся до розмови кожної людини, хоч сам не хочу нікого "пересичувати" своїм "балаком", і тому не радо говорю. А як і заговорю, то скоро кінчаю, хай інші мають можливість порозмовляти, вони дуже люблять, — головню жінки, говорити.

Атеши: на горі Лінобет біля храму св. Юра
(на фото: Івась Мазурчак і М.С. Чистодубський)

88
Коринт: Канал

ΚΟΡΙΝΘΟΣ

Як би так подати характеристику осіб, бодай тих, щз з ними я мав нагоду особисто говорити, то та характеристика виглядала б менш-більш так:

Моя сусідка з Нью Йорку, пані Пятка, з французьким паспортом і громадянством, — любить подорожувати й дещо про це розповідати. Часто робить знімки; приємна в розмові.

Знова ж мій приятель з Нью Йорку п. Іван Мазурчак, — людина терпелива, балакуча, але глибоко релігійна-побожна, й тому говорить переважно на релігійні теми.

Я повинен був подати на початку характеристику нашого головного провідника о. шамб. Мирослава Харини, але я його досі лише раз бачив і особисто познайомився, аж тепер, під час нашої подорожі. Я мусів наперед краще пізнати того симпатичного монсінйора з Філядельфії, тимбільше, що я спочатку був його взяв за о. Венгриновича, якого я знав зі Сянока, в роках 1939-1941. Тепер усе вияснилося. Отець М. Харина бував у Риманові, а не в Сяноці. В Сяноці в тих воєнних роках був (тепер уже покійний) о. Венгринович, людина надзвичайно милих, товариських, культурних прикмет! Мир його душі!

Тож тепер пару слів і про о. шамб. М. Харину, якого я вже хоч трохи пізнав. Людина культурна, дипломат, з родинними прикметами; виrozumілий на людські болі, слабості й . . . вимоги.

Хай я буду і найгірший, але напевно ті, що про них пишу — це гарні люди й симпатичні співпрочани.

Також пані Марія Харина — дружина нашого провідника подорожі, це дуже виrozumіла та терпелива і тактовна людина. Слухає вас на те, щоб дати вам слово. А це вже велика і шляхетна прикмета жінки-українки.

Про панство Кравцевих з Філядельфії, то я міг би лише повторити те, що я особисто сказав п. інж. Кравцеву: "З Вас обох — дуже мила в нашій товаристві пара!". Інж. Кравців посміхнувся та й сказав: "Дякую за комплімент"!

Я сказав це, не комплімент, але як факт, бо так я відчув присутність цього подружжя в нашій товаристві. Бай-дуже, що пізніше пані Кравців на мене нарікала за те, що я “співаю” ранком, як встану, і вона не може довше спати. Це була правда з її сторони, а з моєї — це було маленьке порушення раннього спокою, — і я лише вибачався за свої мелодії, тимбільше, що й пані П'ятка нарікала на мої “крики”.

Словом, панство Кравцеві подібні до себе — ніби брат та сестра.

— А, Богдан Кравців, це ваш брат? — питаю і дістаю відповідь від п. інженера, — що — так!

— Я знаю вашого брата та знаю і його паню, бо за-пізналися ми на “Союзівці”; і то під час читання “Апостола”. Пані Кравцева, помагала мені “дякувати” однієї неділі на “Союзівці”, — продовжував я наше знайомство такою то розмовою, з “милим подружжям” — як я сказав.

Це саме можна сказати й дещо про пана й паню Петришин, з Джерзі Ситі, що також люблять подорожувати.

Не можу не згадати про родину Бойко з Філядельфії. Це старенька пані Бойко й її два сини. Пані Бойко має добру потіху й поміч, бо сини нею дуже старанно опікуються.

Панна Діяна Захар, це наймолодша наша пасажирка. Їй тепер 22 роки. Вона вдоволена з прощі й все те, що бачить спокійно сприймає.

Під час розмови з панною Діяною мене чомусь охопив смуток, бо мені стало жалко за дітьми й дружиною. Вони осталися вдома, а я тут . . .

— Ви сумні — каже Діяна.

— Панно Діяно, тужу за родиною, особливо за своєю єдиною донею, Лілею, бо відчуваю серцем, що й вона за мною тужить, кажу. Панна Діяна також на хвилину по-сумніла; їй жалко за батьками. Розумію її вповні. Може вона тужить й ще за ким. але це секрет її серця.

Атени: Презька народна ноша

Сідаємо в автобуси й від'їжджаємо на летовище. Тут перевіряють наші валізи; кажуть їх повідчиняти, а перевішивши, наліплюють опаску "секюрд!". Піддаємося всім поліційним обшукам, бо розуміємо, що порядок мусить бути. Ми хочемо їхати до Єрусалиму, а не до Аману, чи до Каїро.

Відлітаємо до Тель-Авів літаком ТВА — американської летунської лінії. Літак спізнений на 3 години; замість в 2-ій, від'їжджає в 5-ій годині вечером. Це спізнення нас не тішить. Нам шкода дорогого часу. Та нічого не стається без причини, що стається. Тож і тут є якась причина, якої ми не знаємо. Кажуть, що строга контроля тому тут загострена, бо трапляються посылки та навіть листи з бомбами.

Ми терпеливо, мов ягнята, чекаємо в великій почекальні. Тільки п. Івась радить мені випити хоч кави, бо будемо голодувати. Рада добра. Випили й далі чекаємо. Не хочеться, та мусимо чекати. Таке то наше "життя на колесах". Вже й 5 година проминула, а ми чекаємо. Нам дали вибрати собі місця в літаку: лет ч. 840, літак ТВА, сидження для мене 27В, — це на крилах, але при вікні. Остаточно наступає докладна особиста перевірка й нас пускають до того дивного авта, що подібне до відкритого візка. Це автобусик, що доставляє пасажирів до самого літака, хоч то недалеко й могли б піти там пішки. Літак-велет 747: Сідаємо.

Капітан літака наказує:

— Закріпити паси! Не курити! Літак їде і стає. Постояв, і знову їде скоріше, швидко і — вгору. Ще хатки, ще суходіл . . . і море-море, безмежне море. Хмари і — ми над хмарами і до Тель-Авіву дорога!

Щасти нам, Боже!

До Палестини (до Ізраїля)

Летимо до місць, де Христос народився, де жив, і де навчав та; де страдав, помер і був похований і воскрес! Потім вознісся на небо. Сповнилося! Хіба — це не велике щастя та ласка від Бога їхати там і оглядати ті всі місця!? Може наші стопи ступатимуть саме тими самими місцями, що ними ступав наш Спаситель, Свята Родина, Святі Апостоли. Це таке величне і вже тепер мені аж в голові крутиться від самої згадки, що ми таки, як Бог допоможе, там будемо. Будемо бачити, дотикатимемось тих місць. Там припадем до стіп-місць й дякуватимемо за все, і проситимемо всього: за себе, для себе, для других і волі для України! . .

В мене особисто так багато прохань, і так багато подяк за все, що маю, за все, чого не маю, — головню прохаю благословення для Батьківщини - України та для Родини Сидорів-Чарторийських! За друзів і за недругів! Хай нам усім Бог простить, і хай нам дасть ласку більше ніколи не грішити. Така моя постанова зродилася в дорозі до Святих Місць. Така моя сповідь перед читачами, щоб знали, чого і за чим я їздив до Святих Місць на прощу. Ще не відомо, чи все те сповниться, бо до Єрусалиму ще далеко. Ми в повітрі.

В нашої групі на всіх 31 осіб — є 4 священники. Я про них вже згадував, а тепер хочу доповнити їхню характеристику, таку, яку я виніс сам із розмови з ними.

Отець Тома Бариліак, з Філядельфії, — це маломовна людина. Скромна, нікому не докучає. В розмові — тактовний і розумний. Те, що думає, то його тайна. З дрібницями ніде не виступає. Діапазон його світогляду — широкий і вірний. Запитаєте щось — одержите відповідь, — але в дебати не радо вступає. Подібні прикмети має і його Пані. Мила, але маломовна. Найчастіше перебуває в товаристві пані Харини й пані Дубицької.

Я мав дуже мало нагоди розмовляти з тими панями, хоч їхнє товариство я оцінював дуже високо й для мене корисне. Цікаво, що переважно ці пані, якщо і вступлять в якісь дебати, то кількома словами висловлюють свій погляд, і ніколи не сперечаються з ніким, — потім мовчать. Це добра прикмета, бо мовчанка — це золото! Значить — золота прикмета. На жаль, я не завжди можу похвалитися тією чудовою-золотою прикметою. А шкода, для мене особисто, велика.

Напевно не один із читачів, подумає, що я забагато втручаюся в особисті справи. Це правда, але, ми прочани і люди. А люди розмовляють, дебатують та навіть інколи сперечаються. Це нормальне, і про нормальні справи я і пишу в щоденнику. Важне те, що ми бачили, що чули, і як саме ми самі поводитися та як сприймали те все. Я пишу щоденник. Пишу про те все, що бачу і чую. Пишу про те, що відчуваю. Може тут і там повторюю те, що вже писав. Може тут і там я противорічу, але я все пам'ятаю, що пишу щоденник у русі, а не протокол із засідання в хаті.

Відносно о. Юрія Дубицького з Шамокіну, Па., можу сказати, що він має свої родинні зацікавлення і радо розмовляє на суспільно-громадські теми. Я дуже любив на ті теми з о. Дубицьким говорити, бо він батько; тож батько з батьком та ще розумним батьком, у розмові знайде багато корисного й поучного також для себе. Тому я сприймав думки о. Юрія дуже радо, головню, коли ми наближалися до тем педагогіки, пропедевтики та виховання взагалі. Аж мило мені про те згадувати. Про труднощі, успіхи й досвід у вихованні нашої молоді можуть вести радо розмову переважно ті, що їм ті питання тяжать у їхньому серці й умі.

Не зважаючи на те, що наша група прочан не була аж така велика, то всеодно, я не мав багато можливостей розмовляти частіше з кожною особою, бо я звертав більше

увагу на те, що бачу, що чую, як те все тепер розумію, щоб можна було бодай частину з того всього передати на папір, записати та закріпити, бо чей же і це колись, комусь придасться!

Інж. М. Химич з Філядельфії, їде з нами, як каже припадково. Але ми всі їдемо "припадково", до певної міри. П. Химич про свої справи з ніким не говорить, але з усіма живе в приязні, і відповідає на кожне питання, яке йому поставите. І це добре. Словом — це людина, яка не рветься на "парнас", але вдоволена тим, що є. Бодай мені так видається.

А вже пані Романа Недзвецька, дочка о. П. Подоляка, це людина дії. Дуже приємна особа. Ретельно опікується своїм стареньким батьком, хоч і сама нездужає на ноги, бо їй опухають від того, що мусить бувати часто на ходу. Батько жвавий, а вона інколи мусить за ним підбігати.

В міжчасі на літаку гарні стюардеси подають нам вечерю, що є сполучена із обідом, бо ми обіду не мали. Тож з'їли ми ту вечерю скоро та з апетитом.

Службовець Ізраїля дав нам папірці, щоб виповнити; де їдемо, де матимемо побут і т. п. Кожна держава, якщо до неї в'їжджати, такі папери дає і їх треба виповняти відповідно до готових рубрик. Водночасно той же урядовець заповідає, що на год. 7:30 будемо в Тель-Авів. Це саме він ще пару разів повторив. Дай, Боже, щоб так сталося, бо ми дуже запізнилися.

Друг мій п. Мазурчак весь час студіює Св. Письмо, бо летимо каже, до Св. Землі, то треба собі щось пригадати, щоб знати, де будемо. Вже приземлюємося в Тель-Авіві. Розмовляю з о. Дубицьким про свої клопоти, бо хто їх не має?. Отець розповідає, що він зазнав багато ласк Божих, а я пригадав собі недугу мого синопка. Даничка, та ті дві операції, і його прямо чудесне выздоровлення. І за те Слава Богові!

Приземлилися в Тель-Авіві. Тут руху немає. Все майже порожнє, аж сумно. На стінах повно великих картин Єрусалиму, Мур плачу та інші великі фота на величину

תל-אביב TEL AVIV

INDEPENDENCE WAY תחילת המסעדה

BAHAI ARCHIVES

מבנין בנהאי

PARTIAL VIEW

פרט חלקי

חיפה - HAIFA

BALFOUR ST.

רח' בלפור

TOWN AND HARBOUR

מער' ותחיל

стіни. А посередині понавішувані всякі картини з "Гороскопу" — чи жидівського "Зодіяку". Видно, що жиди тут також вірять у зодіак, і в "гороскоп". Коли б це побачила моя доня Ліля, мала б про що говорити з мамою. Поліція уніформована в попелясте кхакі; є також тут багато цивільної поліції.

Паспорти перевірили та віддали нам лише паперці. Всі отримали білі, а лише я єдиний отримав папірець рожево - червоний, який віддав при виході одному поліцистові. Те саме зробили і інші пасажери, що мали білі паперці.

Наші пакети прийшли, і ми їх забрали до червоного автобусу та далі — ним до Єрусалиму. Вже нічка. Всі світла тут половина жовтавиха, інші голубі. Ніби українська національна краса. Але й жиди мають такі ж, чи подібні національні кольори. Недаром їх національним гимном є таки чисто українська пісенька, яку всі ми співали вдома, ще дітьми малими. Щось в роді: "Тин-ди рин-ди, тин-ди, тин-ди".

Ідемо. По обох боках дороги ще є хати й деякі дерева та світла того самого кольору. Мабуть ті світла тому кольорові, бо сьогодні субота. Якраз "сабаш" щойно відійшов.

Тому, що ніч, то ми не можемо багато бачити. Але поміж меншими домами видніють декілька домів високих, модерних, а між ними, і будинок міської ради (Муніципальний будинок), досить великий і високий, а побіч наче став; це фонтанни брискають водою вгору, й це гарно виглядає. Наш автобус приспішує й наперек різним дорогам випрямовується на головний шлях, що веде майже прямо від Тель-Авіву на схід, бо у тім напрямі є Єрусалим. Тель-Авів --- це наймолодше ждівське місто; започатковане в 1919 р., а сьогодні воно має понах 400 тисяч мешканців, переважно жидів, бо це чи не єдине місто, що має майже сотню відсотків жидів. Решта --- хіба прислуга. Ми вже віддалилися від того міста й перетинаємо гори, а

вони якісь біляві. Також запримічую нові посаджені різні дерева. Деякі з них вже попідросли, але пізнати, що це нові, бо всі дерева, якісь шпилькові, та рядочком простягаються по узбіччях макітруватих гір.

Я пригадав собі, як то жиди в Нью Йорку збирали по десятці на "садження дерев в Ізраїлі", та як збирали примусово від кожного робітника, що працював (наприклад, у різних швальнях). — на Ізраїль, стягаючи щотижня з платні кожного робітника, очевидно і не жиди. Маю на це виразні дані. Все це йшло на садження деревець по тих от тут горбах. Та ще більше гір є майже голих і на їхнє засадження треба ще бодай кілька мільйонів таких різних деревець. Праця й праця. А тієї праці тут треба ще багато-багато. По обокох боках шляху є прорізи в скалі, це мабуть шляхи недавно споряджені; бодай так виглядають.

Наш "гайд" мабуть розуміє нашу мову. - Ой'є, Мойше. Мойше! — кажу я голосно! — Ну, ну! . .

Пані Кравців зацитькує мене:

— Не кажіть тут "Мойше!" — бо вони розуміють.

Очевидно, що я більше не говорив, щоб не денервувати наших пань, але мені дуже хотілось трохи побалакати, тимбільше, що я дуже люблю з жидами поговорити. Така моя вдача, мабуть, вже з дитинства, бо я між жидами виростав і бував у їхньому товаристві від давна. Я нераз і жартував, але ніколи з того приводу не заходив у конфлікт.

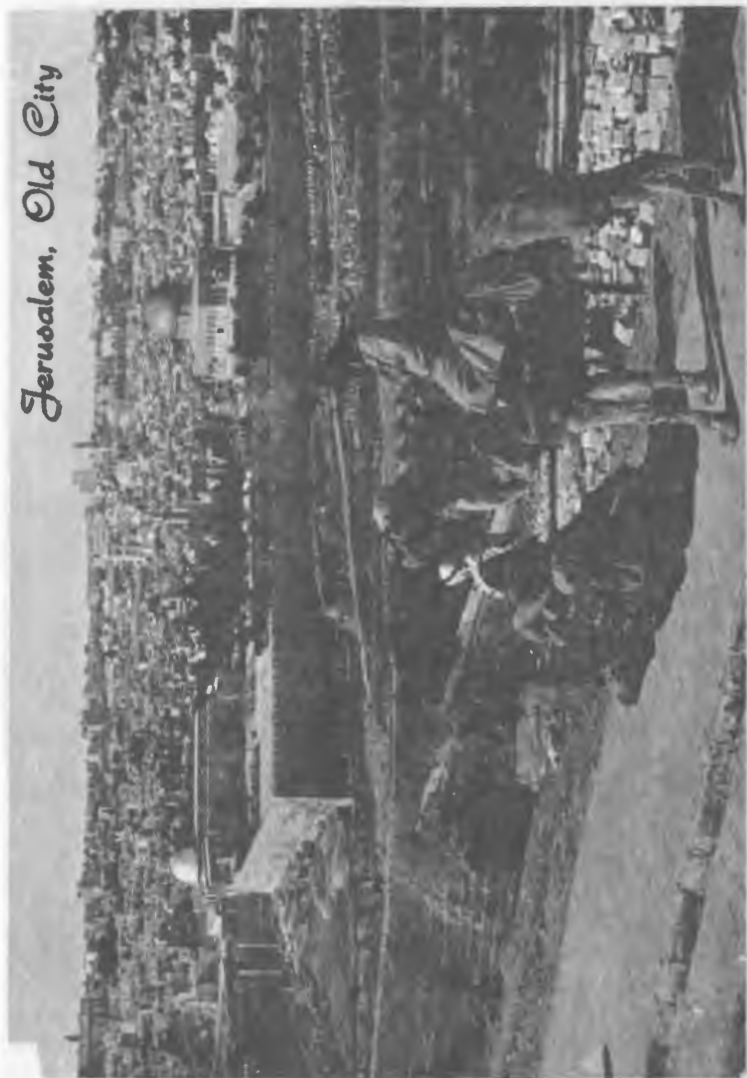
У Єрусалимі

Приїжджаємо в місто Єрусалим. Від Тель-Авів це недалеко. Тут ми маємо можливість поглянути на світла, на доми, на гори й гори. Приїхали й примістилися у нашому готелі "Рітц". Перше, що було — то всі кинулись купляти карточки-види з Єрусалиму, щоб їх післати рідним. Це саме зробив і я.

Я примістився під ч. 115, на першому поверсі. Дали нам ще й перекуску й розходилися у свояси на відпочи-

Jerusalem, Old City

102

нок.

Готель Рітц - положений поза мурами старого міста, на північному схилі. Тут вже є трохи й дерев: пальм, кипариси, і ще якісь кущі, але мало. Готель при вулиці Абдель Квадер. Недалеко від него є американська школа археології та інші будинки, а перед нами є шпиталь, а далі "Ер Франс" канцелярії для летунської лінії Франції, а поза нею далі на схід — є Готель Олівет, а ще далі готель Загра й поліційна станиця та Торговельна Камера й Йорданський дім. Це все простягається з лівої сторони ширшої дороги-вулиці Порт Сайд. А по правій стороні велика будова Палестинський Археологічний Музей. Все це в новій частині міста - поза мурами, бо старий Єрусалим має потрійні мури. Старе місто, трохи новіще й тп., але всякий рух торговельний тут не значний. Понадусе вибивається туризм!

Серед таких відомостей та оглядин, я остаточно прийшов до готелю відпочивати, бо вже ледви ногами тягнув. Тут я запізнався з сином Богдана Кравцева, що є тут у Єрусалимі мабуть військовим аташе ЗДА, він ждав враз із своєю дружиною та двома малими ще синами (говорили ті діти зі мною гарною українською мовою), — ждали тут на свого стрийка, що приїхав враз з нами.

Неділя. Дня 24 вересня 1972 Б. р.

Ми повставали здорові, але наша сусідка п-і П'ятка — захворіла. Був лікар. Має розлад шлунка. Мабуть напилася тут у готелі води, а вона тут може і пошкодити. Пані П'ятка жалілася на о. Харину, бо він казав, що він не є наш провідник.

Перше, що я побачив, як устав, то високого араба з каптуром на голові. Зодягнений, наче у спідничку зелену, блюзку й гарний білий накид на голові — торбан.

Поснідали. Добрий і смачний сніданок, але кава мабуть з ячменю, або вчорашня. Заглядаю крізь вікно. Перед нами якісь шпилькові дерева, одно-двоє, а одна деревина подібна до нашої плакучої верби.

Діти йдуть до школи, бо це неділя для нас, а їм — навчання; самі жидівочки, зодягнені в однакові синьо-білі суконки, але хлопчики в довільному одязі. Тут авта також малого формату. Тут все “торгує”. Вже продають мені в'язку верблюдів дерев'яних; — другий продає нашійні дерев'яні коралики, а третій пхає мені насилу ще щось, щоб купити. Давай два фунти й добре! Малі діти — хлопчики по 8-12 років просять грошей, або пхають якусь арабську, чи жидівську газету. Нарешті приносять “Єрусалим Повст” - купую. Це на англ. мові. Читаю. В Єрусалимі помер тепер шеф поліції. Будуть ховати, а вже є другий на його місце.

Їдемо автобусом у напрямі Оливної гори, попід гору та вгору шляхом крутим, але добрим, асфальтовим; по обох боках дома і домики, а з правої сторони взноситься сам Єрусалим, старе місто, обведене товстими мурами, та відкрите лише брамами, різної назви, як Дамаська Брама, Геродота — Ірода, — обі є з північної сторони; тут саме є квартал арабський, а зі східної частини — простягається квартал християнський, і саме до него ми їдемо. Вже дещо в долині — є з правої сторони Церква Св. Степана, на місці, де жиди Степана вкаменували. Повище бачимо мури й Золоту браму, якою часто входив Ісус Христос до Храму на горі. Побіч там був ставок, де раз на рік ангел сходив і каламутив воду, і згідно з св. Письмом, хто там першим був у тій саджавці, той зовсім виздоровлював. Але тепер та саджавка засунена. Її немає. Також брама та є зовсім замурована і нею більше немає ходу, ні виходу. На самій горі за мурами є “Дім Скали”, тобто храм Ома-ра. Про це скажу ще дещо понижче.

Від храму св. Степана, ми звернули дещо направо і зайшли до Саду Гетсиманського; місце, де Юда зрадив поцілунком свого Учителя. Тут тепер є ще 8 оливкових дерев, свідків тієї зради! Одно найгрубше дерево оливкове, я зфотографував. На самім місці зради, є тепер храм

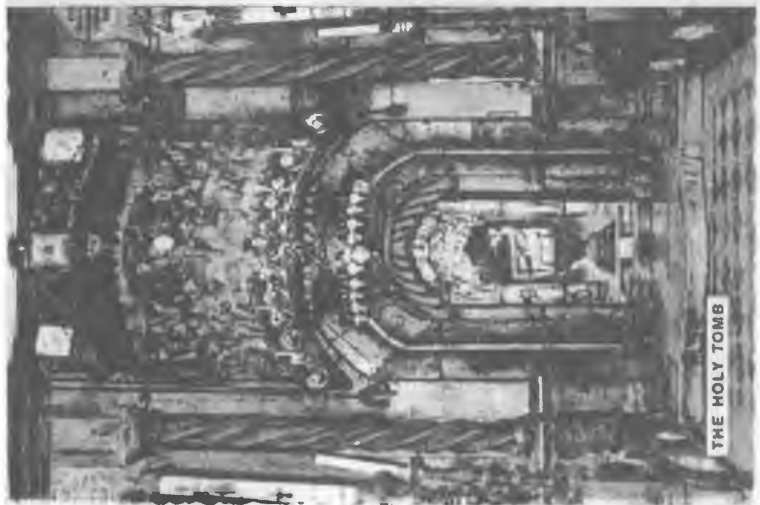
Jerusalem, Basilica and Gardens of Gethsemane

THE HOLY SEPULCHRE

3 2 1 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

THE HOLY TOMB

оо. Францісканів, в середині якого є великий залізний наче терновий вінок. Весь християнський світ те місце відвідує, молиться, адорує та згадує події, зперед дві тисячі років. Отці Франціскани вже понад 700 років — від часів Хрестоносних походів — є тут опікунами багатьох святих місць, але не всі, — багато бо православних церков є в посідання святих місць, як, напр. Божого Гробу, тощо. А також найстарша громад християн - вірменів має тут під своєю опікою деякі святі місця. Однак ОО. Франціскани є такби сказати — офіційними охоронцями святих місць в усій Палестині, а також у Сирії, Лівані, Єгипті та на Кипрі. Вони також удержують тут свої початкові та середні школи й деякі робітні та опікуються опущеними й убогими.

У тому ж саді оливному — є і місце, де Христос молився перед тим, нім пішов на муки. "Отче - Відійми Чашу цю, — але хай буде Твоя воля, не моя! пригадуються мені ці слова, і морозить мою шкіру. Цеж ті святі місця. Тут ходив Ісус Христос. А он, збоку є ніби печера, де апостоли ждали на Ісуса, як Він молився, і були послушли в тій печері . . . "Чувайте!" — сказав до них Ісус . . . Наближався час. Юда прозрадив; Ісуса арештовано, - привели до Первосвященика і там судили . . .

Все те тут навіть тепер, таке свіже. . . до болю свіже! . . . Вам здається, що це все відбувалося може передучора . . . а не дві тисячі років тому . . .

В тім храмі ОО. Францісканів, наші Отці: Харина, Дубицький, Бариляк — відправили св. Сл. Божу. Ми майже всі приступили до Св. Причастя. Величаво та якимось сумовито на душі.

Вийшовши з Храму, ми поробили деякі знімки та відвідали ще місце, де Апостоли перебували і ждали на Ісуса, як Він молився . . .

Чотири тисячі років історії Єрусалиму — переповнені ростом і занепадом того дивного міста . . . Війни і війни: вавилонці, македонці, Птолмей, Селевсиди, римляни, Ві-

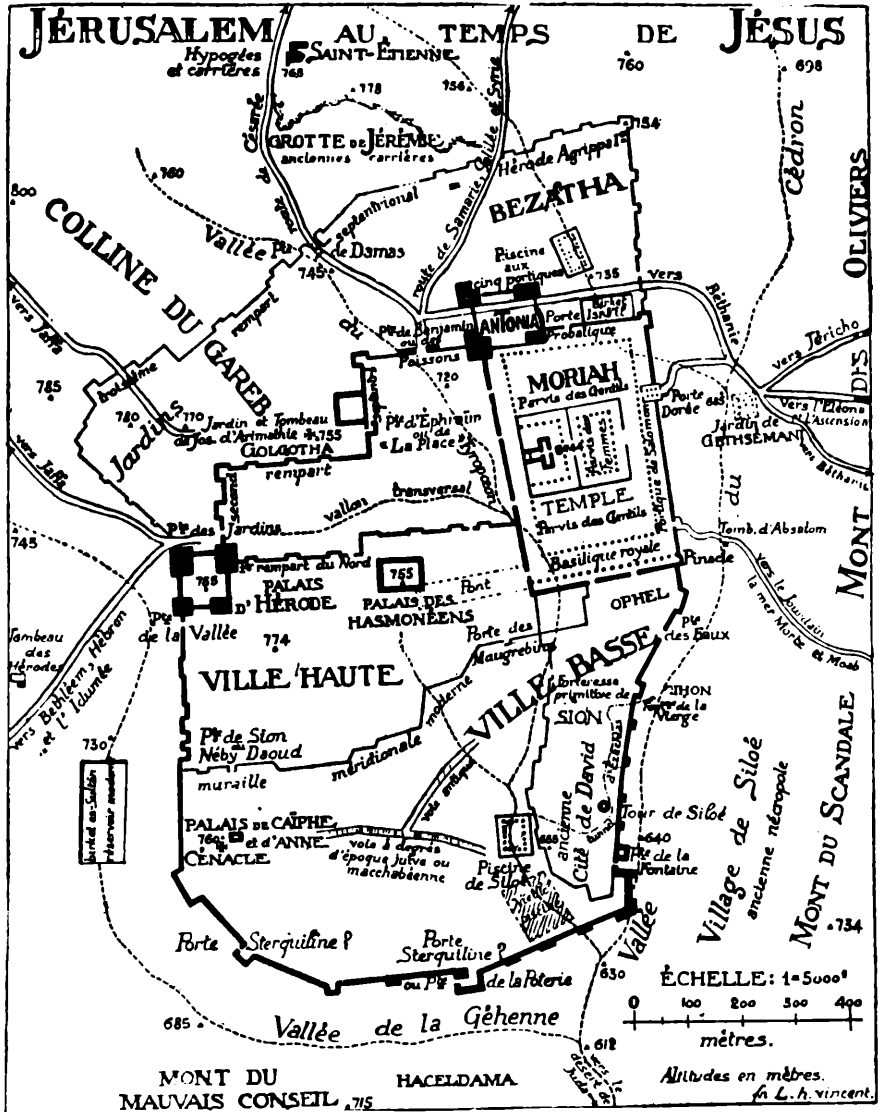
зантія., Персія, Араби, Сельюки, Хрестоносці, Монголи, Мамелюки, Турки, і пізніше — Англія, Йордан та війни з арабами. Щойно від 1967 року весь Єрусалим належить до Ізраєля.

Недалеко від цього храму Францісканів, є російська Церква, з гарними банями; вона під горою, але ми там не були. Оглядаючи Єрусалим, побачите не лише церкви, але мошеї, синагоги та повно, каміння, піску подекуди, й гори-гори . . . Це Єрусалим. Перше враження - пригноблююче. Подумаєте: як тут люди взагалі живуть по тих каміннях, де й води бракує, бо є лише одна-єдина криниця - Давида. Але по готелях є вода з водопроводів. Чи по хатах, головню арабських є також водотяги — не знаємо. Доми, хати, каміння; зелені майже не має зовсім. Де не де якісь дерева, заблукана пальма, чи обсіпаний піском кипарис . . . а може ще й десь фіга покажеться. . . Рослинність аж дуже убога.

Пройжджаємо автобусом і бачимо з ліва — хатки майже в землі, лиш такі ж кам'яні дахи трохи видніють над землею - камінням. Стрічаємо тут жидів і арабів. Деякі араби їдуть на малому ослі, який ліннвий такий, як і араби, лише вухами "щурить" та помахує. Але тут, мабуть і мух мало є, бо я не бачив ані одного птаха, лише якихось двох запорошених воробчиків.

Місто на горі, а поза містом також біляві камінністі гори. Словом: на камені-камінь, а під тим каменем — ще один камінь. Тут араб може спати на камені і каменем накриватися

Поза мурами міста і подекути серед мурів, повище них є посаджені оливкові дерева. Здебільша — це нові посадки. Старезні оливкові дерева ми бачили лише в Оливнім Городі, чи то в Гетсиманському Саді. Це ті, що були свідками зради Юдою Ісуса Христа. На ліво від того місця є нові будови - університет, музей, тощо. Але поза старим містом, Єрусалим розбудовується. Я бачив

Плян Єрусалиму з часів Ісуса Христа

JERUSALEM

BETHLEHEM

HOLY LAND

NAZARETH

CAPERNAUM

найменше 20 бульдозерів, які валили старе, і на тім місці будували щось нового. Можна твердити, що, якщо жи-ди надалі пануватимуть тут, вони неодноразово перемінять, неодні сліди позамітають. Недаром Йорданія вже пару разів вносила зажадання до Об'єднаних Націй на жидів, що вони розорують старі арабські будови та святині, та хочуть надати Єрусалимові змінне демографічне обличчя.

В Оливнім Городі є побудована церква оо. Францісканів.

То цей Гетсиманський храм оо. Францісканів, ми оглянули найскоріше і тут, як я вже згадував, наші отці відскужили Сл. Божу. Опісля поїхали ми на інше місце та оглянули модель Старинного Єрусалиму. Це дуже докладна сцена моделей усіх будов у минулому ключно з першими будовами й храмом Соломона, тощо. Все маленьке, але дуже прицизно все викінчене. Та це лиш модель-відтворення минулого, а не дійсність.

Сучасна дійсність трохи інакша. Хоч осталися лише мури, але й вони були повідновлювані, або новопоставлені Сулейманом Великим в 1538 р. Всі ці мури, правдоподібно, стоять на місці старинних, ще з часів Ірода, 37 р. до Христа. Цей мур-вал високий на кілька метрів, а подекуди й на кільканадцять, а довгий на понад 2 і пів миль (4 км). Він має 7 брам: Яффа, Нова, Дамаск, Ірода, Лева, Дунг Брама та брама Сіон, або брама пророка Давида.

Ця Гетсиманська Церква — це скарб усіх націй! Її викінчено в 1925 році. Є тут російська церква Св. Магдаліни. Зовсім на горі є міжнародний готель.

Цікава деталь. Хто хоче — хай вірить, або — ні! Точно один рік тому я мав сон і в ньому я бачив виразно ту саму Церкву Гетсиманську, яку сьогодні оглянув, в якій вислухав Сл. Божу і прийняв Найсв. Тайни! Все це докладно собі не лише пригадав, але навіть доповнив і мені здається, що сон подав мені всі деталі розміщення цієї церкви ззовні та її нутро. Я зробив собі знімку на верблю-

ді та ще деякі інші знімки на пам'ятку відвідин цього клаптика землі.

Проїхали ми пару разів Оливну Гору і бачили місце, де Ісус молився. Всюди сліди Нашого Спасителя!

Оглянули ми ту єдину криницю в Єрусалимі, звану криницею Давида. Лише я один ходив на долину і її вповні оглянув, напився води та ще й зачепнув собі у пластикову пляшку на згадку кудюю тікав Давид перед переслідувачами. Ця криниця глибока під землею, у скалі, можливо на 35-50 метрів.

Потім поїхали ми далі аж на те місце, де ця криниця-джерело, попід каміння просувається і творить наче прохід та впливає і творить ставок. Тут тепер купаються діти, а за часів Христа, тут Ісус часто уздоровляв хворих. Це була так звану Купіль Силоамська.

І тут пішов я та ще пару осіб удолину, але всі поверталися, а я таки набрав собі трохи води в пляшечку. Хай і це буде Богові миле!

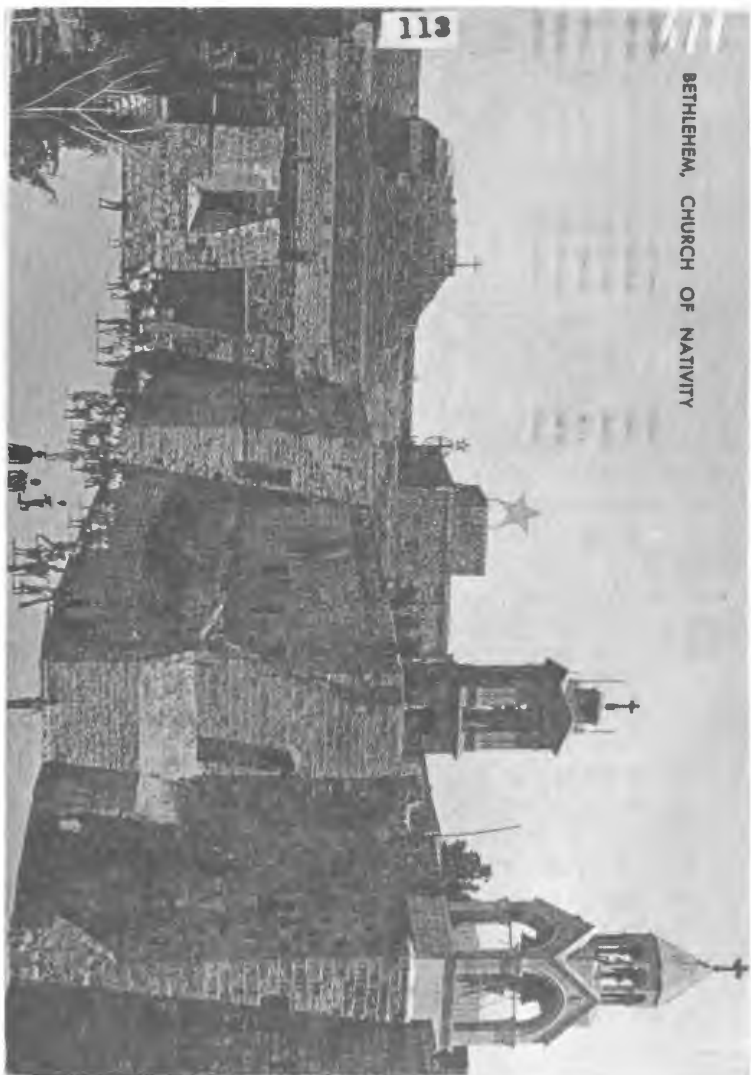
Оглянувши це все, ми відїхали до готелю на обід. А по обіді, кажуть, вибираємося на відвідини місця народження Христа у Вифлеємі, а також маємо там відвідати печеру св. Єроніма.

До Вифлеєму, спішім всі нині . . .

Оглянувши попереднього дня деякі місця в самім Єрусалимі, ми наступного дня виїхали доброю дорогою у напрямі Вифлеєму, що є положений 12 кілометрів на південь від Єрусалиму. Це ж місце народження Ісуса Христа. Воно нас, а зокрема мене особисто, притягало найбільше, і я горів у душі і палав бажанням чимвидше там дістатися і все точно оглянути, що лише за даних обставин вдасться.

Там мали ми на меті оглянути також і те місце, де перебував св. Єронім, і де переложив вперше Св. Письмо на латинську мову, на мову "вультата", як то популярно називається той переклад.

BETHLEHEM, CHURCH OF NATIVITY

BETHLEHEM

Вифлеєм положений на пагорбку, але тут менше видно скал, і місто менше, від Єрусалиму. Ідемо автобусом. Жидівські автобуси чисті, але трохи є менші від тих, що курсують у ЗДА, чи хоч би у Нью Йорку.

Наш провідник, 'гайд' — жид, мабуть є представником з міністерства культу. Це людина не стара, може біля 45-тки. Рухливий і поважний, та, мабуть, не лише вдає, але таки є культурною людиною і добре обізнаний з своїм фахом, тобто провідництвом для туристів по Палестині, яких тут завжди є досить багато. Називається наш 'гайд' Геден Шекель, "сертифайд гайд" — така його офіційна виказка, яку я згадав, бо радо з ним говорив та дещо випитував, щоб краще пізнати сучасну Палестину, а не лише ту, яку описує Св. Письмо пару тисяч літ тому.

Вифлеєм своєю стариністю та колискою християнізму притягав не лише мене, але всіх моїх супутників, що належали до однієї групи прочан. Наша пані Рома Недзевецька, трохи слухала оповідань свого батька о. Петра Подоляка про Вифлеєм, а більше чекала також на те, щоб особисто оглянути все, діткнутись тих місць, і радіти враз із іншими панями, Іреною Козак, Ярославом Терлецькою, Розою Сьомкало, Марією П'яткою, Ольгою Томашівською, Іриною П'ясецькою та старенькою панєю Анною Бойко і наймолодшою панною Діною Захар. Неменше й наші пані-попаді - пані Харина, пані Дубицька, пані Барилляк та пані — Розалія Дудар, Поступак, а також Сіманс і Петришин нетерпеливо чекали того часу, коли вже будуть у Вифлеємі, і наче одна велика родина — принесуть враз із своїми чоловіками та усіми, що з нами — Поклін Ісусикові у Вифлеємі!

Велика радість розпирала мої груди, і мені видавалося, чи може воно і так було, що всі я, як одна особа, наповнені радістю і ту радість, хочемо передати тим місцям, де Христос народився.

Всі ми великими очима оглядали те, що далось бачити з автобусу. А він по асфальтовому шляху мчав не дуже швидко, прямо на південь, щоб за шість-сім миль віддалі від Єрусалиму, бути там, де приходили пастирі, та й триє царі також бували.

Там мали бути й ми, прочани з Америки, а між нами гарні люди, всі цікаві, всі добрі. Наші отці — одні дивилися з нами на околицю, інші можливо шептали молитви та роздумували над тими минулими часами та, що такі ось тут незабаром ми побачимо місце, де народився Син Божий! Хто в це не вірить, той хворий духом і нещасний своїм невірством, сто разів гірше, як фізичним каліцтвом!.

Я оглядаю це і те, а також спостерігаю своїх супутників: о. Харина, о. Дубицький, о. Подоляк та о. Барнляк, — виглядають дуже поважно і спокійні. Їхні обличчя наче розширюються. . . чогось ждуть. Ми всі ждемо. Те саме бачу на обличчях наших панів братів Бойко; споважнів п. Сидір Новаківський та Евтемії Ярема; навіть наш п. Роман Левицький, нікого й нічого тепер не розпитує, але вглиблюється в даль, бо вже недалеко зарисовується Вифлеєм. Панство Кравцеві та Петришині також щось переживають, наче щось числять в своїй пам'яті, а мій сусід п. Мазурчак, перестав мене випитувати, чи далеко до того місця, де Христос народився, бо й він відчуває, що то вже — ось — ось — і будемо на місці . . .

Здається, що ми всі з якоюсь внутрішньою побожністю очікували тієї хвилини приїзду до Вифлеєму.

Не доїжджаючи до Вифлеєму, ми бачили гріб Рахилі, тієї старозавітньої постаті, що її оспівується в коляді "Не плач, Рахиле, глянть діти цілі, не убувають, а прибувають . . . "Це ж та Рахиля, що мала гірко плакати за дітьми, які казав повбивати цар Ірод, щоб між ними погубити і Дитятко — Ісусика. Тепер тут, біля гробу Рахилі, стоїть уніформована військова жидівська сторожа, бо жи-

117

Гріс Рахматі (біля Вишнєму)

Григорій
Тимофій

Єрусалим: Храм Омара (на місці давньої Святині)

ди дуже відмічують ту постать Рахилю, як велику біблійну жидівку, яку терер Ізраїль сторожить, навіть у гробі.

Пан Химич вже приготується робити нові знімки, а наш автобус тимчасом мчить далі. Вже бачимо містечко — Вифлеєм. Воно на височині, але скель менше, і якось тут виглядає трохи лагідніше, як у Єрусалимі.

Приїхали. Стали на площі перед Церквою Божого Народження, яку побудував у роках 312- 316 цісар Константин Великий, приблизно на тім самім місці, де була та печера - ясла, — місце народження нашого Спасителя. Цікаво, що це є найстарша Церква в світі, не самою побудовою, але тим, що вона і сьогодні є не лише, як історична пам'ятка, але, як місце, де відбуваються Служби Божі, і вона є для всіх доступна.

Спостерігаємо, що тут є багато арабів. Мабуть, тут більше арабів, як жидів, бодай мені так виглядало. Куди не глянув я, араби в білих турбанах і без них, а жидів не видно.

Кілька кілометрів поза тим містечком, є відомий великий став Соломона. Але ми заходимо до середини Церкви Народження; провадить нас, якийсь араб, бо жиди туди не заходять. Той араб говорить добре по англійськи, та подає нам всякі інформації. Одначе його швидка мова, якої він майже не перериває, не дає повного розуміння; не знати, що до чого відноситься. Але сама думка, що ми вступаємо в сліди Христа, нас зворушує до глибин. Такий стан не лише у моїй душі і серці, але бачу, що й наші отці: о. Подоляк; о. Харина, о. Дубицький; о. Бариляк та й всі - світські прочани - наче води в рот понабирали. Тут не треба говорити, бо все те до нас говорить тисячами років і вірою, що ось тут ми ступаємо. Тут ступали також своїми ногами Мати Божа, Св. Йосиф; десь от там, трошки збоку, є заглибина в мурі, це печера, де пастушки бували з своїми ягнятками й ослами, побіч ясел, де народився Ісусик.

Наші пані — Недзвецька, Поступак, старенька пані Бойко та Марія П'ятка й панове — Ярема, Новаківський, Химич, Левицький та інші пані й панове, всі наповнені цікавістю. Навіть обличчя пань — П'ясецької, Терлецької, Козак, Сьомкало, Томашівської, Діяни та братів Бойко — наче більше порум'яніли, а очі аж іскряться, радістю і цікавістю та вдячністю, що й ми всі тут. Всі ми щось з побожністю переживаємо так глибоко, що то лише нашим серцям відоме, навіть уста того всього не можуть висловити. Душу тут нуртує те велике минуле, і водночас таке сучасне, що мені здається, що десь можливо все те сталося, лише вчора. Таке то місце народження Ісуса Христа — Сина Божого, що довершилось якраз тут.

Всі ми наче зачаровані; даром мій сусід п. Мазурчак, весь час молиться, куди ходить.

Оглядаємо місце народження Ісуса. Сама печера народження є збоку і тут на долівці є велика 14-ти раменна зірка, яку ми дотикалися, кланялися і цілували місце, де Христос народився . . . "Прийшов днесь із небес, щоб спасти люд свій весь, і утішив вся!" Так, потішив усіх, і нас потішив, навіть тих, що тут тепер покліякали. На хвилину думками линемо в час дві тисячі літ тому, бо тут була зірка, тут падало її сяйво, її лучі привели тих трьох царів, що принесли Христові в дарі ливан, кадило й миро. А ось понад тією яскинею звисає тепер, можливо, понад п'ятдесятку різної форми й величини кадильних. А навіть і миром пахне. Повно панікадил!

Знову ж дешо вбоці від печери, в ясині народження, є також місце, печера, де перебували в тому часі народження Ісусика, також пастушки. Так і хочеться скрикнути: "Ісусику! Ми тут прийшли на місце, де Ти народився! Ми всі в поклоні вітаємо Тебе і це святе місце! . . ."

Просунулись ми трохи даліше, пооглядали що могли і повклякали та всі спільно чудово заспівали колядку "Бог Предвічний народився!" Наші отці, в проводі з о. шамб. Хариною, прекрасно "тягнули", а ми всі за ними. Колядка вийшла напричуд величаво. Мені котились сльози з радості, бо, здавалось, що тут десь є й Ісусик і співає враз з нами та радіє, так як ми радіємо тим щастям, що ми є тут. Ось тут, якраз на місці, побіч великої зірки, яка показує точно місце народження Божого Сина, тут десь була Мати Божа. А ось, можливо, що з другої сторони тієї зірки, був і опікун Св. Йосиф. А ми також тут є. Чи не гарно? Чи не величаво?! Чи й ви не бажали б тут побувати враз з нами?

А наша Україна? . . Як хочеться і там заколядувати і волі побажати . . .

Поглянути ми і до печері. Наче вимурована пивниця-льох, де перебував опісля св. Єронім і тут перекладав зперше св. Письмо на латинську мову.

Перед храмом у Гетсим. Саді:
(від ліва: Новаківський,
Пані Пятка, Всч. о. П. Подоляк)

Наша група в Палестині...

Ми тут довго не побували. Мене дуже неприємно, якось вразило, як я побачив знадвору, що на тій же церкві, на вершку хреста, є наостроплена

Зірка ! . . .

— Гедеон, ти бачиш? — кажу до нашого "Гайда", що стояв тут на дворі, бо він у середину не заходив, а тепер ми стрінулися знову і я показав йому ту зірку над хрестом. — Навіщо там її дали?

Гедеон якось трохи так криво посміхнувся і каже:

— Ти знаєш, що я її тут не ставив. То знає про те міністерство культів. То є жидівська держава

Тепер мені стало трохи ясніше та зрозуміло, чому го Папа Римський Павло VI вимагав, щоб Єрусалим був вільним містом!

Тут же на стіні є напис від міністерства культу, про достойну поведінку у Божих місцях.

Я показав цю зірку кільком нашим прочанам; показував і котромусь отцеві, що був мені під рукою, але ніхто нічого мені не відповідав.

А в Україні також зірка — червона, кровава . . .

У Вифлеємі також народився Давид. Тут і про те є знаки.

Я ще пооглядав печеру, де пастушки хоронилися від вітрів та дощів. Потім ми повклякали на коліна та довго молилися.

Наші відвідини у Вифлеємі були чудові! Найкращі враження та переживання надовго остануться в наших серцях.

З Вифлеєму ми поїхали на відвідини т. зв. "Музею книжки", тобто нової будови-музею, що міститься в землі, весь під склом, де виставлено всі, чи частину, тих звоїв

письма, які знайдено над Мертвим морем в 1947 році. Цей музей міститься недалеко "Кнесету" - парламенту. Ми оглядали його досить довго і докладно. Було що оглядати. Всі ті оригінальні зводі виложені та порозпростирані під склом і їх можна відчитувати, хто, очевидно, вміє по старогєбрейськи. Тут холодне повітря, щоб температура була завжди однакою, бо це помагає зберігати неушкодженими всі ті знахідки, яких є дуже багато.

Нагорі побіч тієї підземельної будови, є багато нових посаджених деревце за тих, що врятували жидів під час переслідування їх Гітлером. Не відомо, чи також посаджено деревце в пошану нашого князя Церкви графа Андрія Шептицького, що, як відомо, врятував аж 462 жидівських дітей від смерті, за час німецької навали у Львові.

Також бачили ми парламент Ізраїля "Кнесет", що стоїть під горою, а біля нього стоїть сторожа. По другій стороні дороги стоїть дар британського парламенту для "Кнесету" великий свічник сімраменний. Бачили ми нові будови вже сучасної побудови, модерного вигляду: це міністерство фінансів, міністерство внутрішніх справ та будинок прем'єр міністра, у якому тепер перебуває Гольда Меїр, прем'єр Ізраїля.

Як відомо сама пані Гольда Меїр народилася в Україні, і малою ще виїхала з батьками до Америки. Тут була учителькою в Мілвокі, а опісля виїхала до Ізраїля та стала, по якимсь часі, прем'єром тієї молоді динамічної держави.

Дещо повище на другій стороні від "Кнесету" є стадіон, амфітеатр, жидівська бібліотека, а ще далі різні новіші будови. Все те ще виглядає як порозкидане.

Оглянувши все, що можна було оглянути, ми приїхали до готелю на відпочинок.

В готелі вже на нас чекали з вечером. Повечерявши, дехто пішов відпочивати, а я із своїм приятелем п. Мазур-

Під муром Іам'ятника Книзі в Єрусалимі
(Від ліва: Я. Терлецька, Л. Поступак, Діана Захар,
О. П. Подольняк, Автор споминів і п-і М. Пятка)

Світлина нашої групи на платформі - даху
келишньої розвідувальної станиці. Вид на
Оливну Гору і Брусалім.

чаком, як і попередньої ночі, почав продовжувати свою прогулку довкола готелю, різними вуличками. Побіч, нашого готелю, чи радше, в бічній вулиці, ми побачили виставове вікно, а там повно всячини, а найбільше мідяних баняків, тощо. Ми вступили досередини, і тут побачили араба, що із ще одним мужчиною, щось гуторили та поправляли свої товари. Ми довго розглядалися по тім приміщенні, а я обсервував того араба, та заговорив до п. Мазурчака, голосно так, щоб і він почув мене.

— Так виглядає той араб, якби походив з нашої Коломиї, або з Одеси. Мазурчак усміхнувся та й каже, що араби також білі і виглядають, як християни. Я почав своїм способом підходити до того араба та по українськи питати, чи розуміє він нас як ми розмовляємо?. Нараз наш "араб" почав сміятися та каже: "Не витрималем, пане! tego гаданя, і мусялем сен засмяць!". О, то я не помилився, то пан напевно, як не зі Львова, то напевно недалеко від нього! . . . — кажу.

"Єстем з Любліна"! — каже нам вже виразно наш розмовець. Ми завели розмову, а я в своїй цікавості, що відкрив такого то абара, попросив отців Харину та Бариляка і їхніх пань, щоб прийшли, може щось собі куплять в того "нашого араба". Вони приходили та справді купили багато дечого доброго, бо цей жид таки нам децто показав і ми децто купили. Лише п. Мазурчак сміявся та дивувався, що я так вмів "відгадати того араба" з Польщі.

— Івасю, кажу, — мене життя вже багато дечого навчило. Не всі квіти пахнуть. Так ми порозмовляли, та аж пізно вночі пішли на відпочинок.

Понеділок, 25 вересня, ми повставали всі здорові. Хвала Богові. Вибираємося відвідати Хресну Дорогу. Майже всі приготували собі "Вервички", щоб по можливості її відмовляти під час відвідин.

Тут ми зустріли Юрія Кравцева, сина Богдана Кравцева, відомого поета, редактора і суспільного діяча. Він, перебуваючи з дружиною та дітьми в Єрусалимі, як член військової американської місії, прийшов зустріти інж. Кравцева, свого стрийка і стриянку, що приїхали в нашій групі. Ми запізналися і дещо поговорили. Багато тут говорити не треба, бо на це треба іншого місця, але згадав я тепер про те, щоб не оминати і того моменту, який фактично був. Бо я досі особисто сина Богдана Кравцева не знав, хоч про нього чував багато доброго, як він ще бував у Вест Пойнті і як воював потім у американській армії. А тепер мав нагоду особисто поговорити з ним цілу хвилину, з його дружиною та дітьми.

Сьогоднішній день для мене, та і для нас усіх, — це Великий День. Ми маємо відвідувати ті місця, якими провадили Ісуса на страту.

Брамою Лева в'їжджаємо у старе місто, і далі ідемо пішки, бо вулички вузьенькі. Ними тільки пішки, або мотоциклом можна пропхатися, або ще краще — на ослі, як це роблять араби й тепер. Проходимо повз грецький Конвент ім. Йоахима й Анни. Семінар св. Анни. Тут заходимо до середини. На подвір'ю є два басейни. Самі руїни, але перед тисячами років тут ті басейни були, а тепер осталась глибока западина й руїни якихось старезних будов. У нутрі тієї святині — тиша, лише якісь прочани, мабуть, греки, співали пісні. Ідемо далі, а між нами жиди, араби, ости та де-не-де мотоциклі.

Починаємо, оглядати “Вія Дольороза” — “Хресну Дорогу”. Вона поділена на XIV-стацій.

I-га Стація — вхід до палати Пилата, де засуджено Ісуса Христа. Вона починається у твердині Антонія.

JERUSALEM, VIA DOLOROSA

Хресна Дорога в Єрусалимі

Грѣб Господній

II-га Стація — це місце, де Ісусові дали нести Хрест. Ця стація є по правій руці, як іти вгору тим Хресним Шляхом.

III-тя Стація. Тут Ісус впав перший раз під тягарем хреста. На тім місці тепер стоїть храм “Оце Чоловік” (“Екце Гомо”). Просуваємося далі через масу всяких продавців: жидів і арабів. Тут усе можете купити на тих проходах. Купці запрошують вас і перешкоджають так, що годі зосередитися. Вони це роблять наче на те, щоб людину баламутити, і даний прочанин, замість роздумувати про Страсті, щоб мав перед очима їхню кобасу й інші присмаки, від яких тут аж воняє і під носом крутить. Всюди “бизнес”, а тут його найбільше!

IV-та Стація, де Мати Божа зустрінула свого Сина, як двигав хрест. Тут є також Божий Храм, званий “Мати в Спазмах” (“Лейді оф Спазм”).

V-та Стація, місце, де Симон з Киренії взяв помагати нести Ісусові хреста.

VI-та Стація, це місце, де Вероніка обтерла спочене і обкровавлене обличчя Ісуса Христа хустиною, і на ній відбилось Обличчя Ісуса. Тут же побіч є Храм св. Вероніки.

VII-ма Стація, місце, де Ісус другий раз впав під тягарем хреста. Ми просуваємося далі. Терен поступово вноситься вгору, але не дуже, і тут з правої сторони є місце, де відбулась зустріч Ісуса з єрусалимськими жінками.

VIII-ма Стація, це зустріч жінок, які заплакали над терпінням Ісуса. Тут Ісус сказав їм: “Доньки Єрусалимські! Не влаште наді мною, але плачте самі над собою та над вашими дітьми”. Це місце нас дуже зворушує,

як і люпередні місця. І, хочеться повторити за Ісусом Христом: “О, Єрусалиме, Єрусалиме! Скільки разів Я хотів зібрати твоїх дітей разом, як квочка курчаток, та ви противились . . .”

Біль пронизує мене, і я вже не відмовляю далі “Вернички”. Навіть не знаю на чім я її закінчив. Ідемо далі поміж товпу крамарів, які майже насильно пхають свій крам і хочуть, щоб його люди купували. Та не до краму мені тепер!

Наші прочани порозтягалися довгою лінією і прямують поволі по сходах вгору і так доходимо до наступної стації.

IX-а Стація. Тут Ісус третій раз умлівав під тягарем хреста. І тут людина відчуває втому, хоч не несе свого хреста. Мабуть, коли б ще нести й важкого хреста, то ми всі падали б тут більше, як тричі. І, мабуть, були б таки його не донесли. Тепер тут і камінні сходи є, але тоді, напевно їх ще не було. Тут недалеко було лише пусте місце, горб — “Череп”, ота Кальварія, на яку ми йдемося.

X-та Стація, де Ісуса роздягли з Його одержі, й били та плювали на Нього!

XI-а Стація — місце, де Ісуса поклали на хреста і прибили руки та ноги цвяхами й розп'яли на хресті. Це діялось на горі Кальварії, і ті місця тепер покриті, бо на них є побудована Базилика Константина. Це є Храм Божого Гробу, побудований 336 року, після смерти Христа.

XII-та Стація Ісус умирає на хресті. “Господи, згадай мене у Царстві Твоім!” молився і просив Ісуса розбійник, що був розп'ятий по правій стороні від Ісуса. “Кажу тобі, напrawdę, що ще нині будеш зі мною у Раю!” . . . “Сповнилося!” і Ісус віддав духа!

XIII-та Стація — Тіло Ісуса зняли з хреста, а Йосиф з Ариматеї та інші приготували й похоронили. Всі ті стації є недалеко одна від одної.

XIV-а Стація — це остання стація, яка представляє гріб Ісуса Христа. Тут було зложено Тіло Ісуса до нового

гробу у скалі, де ще ніхто не лежав. "Богообразний Йосиф, со древа Пречистое Тіло Твоє . . ." пригадуються слова, які спінаємо під час Великодніх відправ.

Храм Божого Гробу зазнав багато знищень, бо перша будова, яку поставив цісар Константин 336 року по Христі, була знищена персами 614 року. Однак незадовго після того, монарх Модестос відбудував був знову той Храм на Голготі, але 1009 року султан Гакім знищив його знову. А вже імператор грецький Мономах почав відбудовувати той Храм 1048 року і його викінчено зовсім аж в 1149 році. Будову ту завершили хрестоносці. Ця будова тепер є під управою грецької Церкви.

Ми всі по черзі заходили до тих святих місць, а головно оглядали та дотикалися каміння (плити), на яким лежало Тіло Христа, як Його зняли з розп'яття. Також бачили ми гріб Ісуса Христа в скалі, до якої ми просувалися вузьеньким входом і там дотикалися і цілували гріб Ісуса Христа — гріб порожній, бо Христос воскрес!

Немає порожніх гробів, лише є єдиний порожній гріб Ісуса Христа!

Будучи на місці, де Христа осуджено, ми пройшли ділу Хресну Дорогу аж до самого його гробу. Це така подія, що варта не гроші, але все, все, бо за гроші того купити — годі! Спокій у душі чисте серце й ум, це є найбільший скарб для людини, здорової людини.

Потім пішли ми до святині Соломона. Вона має чотири брами і є на горі Авраама, де він приносив в жертву сина свого. В 508 р. до народження Ісуса Христа, Соломон був побудував тут палату.

Після збудування святині, Ірод побудував другу святиню. Тут стрічаємо багато арабів. Якощоно тепер довідуємось, що араби вважають себе синами Авраама, і вірять більше в Авраама, як жиди. Тож ми оглядаємо той їхній "Золотий Храм" ("Гольден Дом"), або Святинню Скали. Входячи там, ми всі мусіли понизуватися і своє взуття

оставити перед входом до середини святини і босі входили до нутра. Оглядали ми її з великим подивом. Тут простірно, повно людей-відвідувачів: арабів і християн. Оглядаємо ту скалу, білу-біленьку, з отвором посередині, а під скалою, наче в іншому підземному забудуванні, є отвір цієї скали. Це місце, де перебувають душі тих усіх, що тут вступали, бо вони святі, божі люди. Так тут кажуть нам ті, яких просимо пояснень. Переважно, це арабська обслуга, наче поліція для ведення порядку. Кажуть нам також, що, коли б хтось насмівся діткнутися тієї білої скали-жертвенника і вступив на ту біленьку скалу ногою, той негайно помре. Очевидно, що не було таких сміливців ніколи, щоб хотіли вмерти. А вся ця біленька велика скала-камінь, є обведена високою дерев'яною бадюстрадою, наче парканом і там до того місця Святая-Святих, ніхто ані не пробує дотикатися та не скаче там, щоб вмерти. А я думаю, що того сміливця, що відважився б діткнутися того святого місця, самі араби негайно вбили б.

Недалеко є Русска Церква, але ми там не заходили. Ми всі заходили до того підземелля, що є під самим каменем, до тієї "Криниці душ людських" і там оглядали місце, яким колінь спливала кров з приношених жертв, бо той отвір у скалі є дуже виразно видний саме зі споду.

Докладніше про ту Святиню Скали, треба сказати ось що: Як каже Біблія, Авраам приготував був сина Ісаака на тій скалі на ж е р т в у Богові. Давид тут поставив був Престіл Богові. Місце святини, це Святая - Святих, де лише раз у році міг вступити Первосвященик, приносячи жертви за нарід, а більше ніхто. Хто б вступив був там, той умірав. До її знищенні вавилонцями, римлянами та магометанами, аж в 691 році Абд-Ель-Малік збудував на тім місці Святиню Скалу, бо та святиня є на тій білій скалі, яка тепер є всередині цієї великої будови.

Та Святиня Скали має 4 брами. А біла скала всередині є обведена довкола квадратною - високою балюстрадою і там вступ і сьогодні строго заборонений, бо це і тепер є місцем "Святая-Святих".

Аж в 1967 році жиди здобули те місце від арабів у 6-денній війні. Однак й тепер та місцевість, будова і її забудування, належать арабам, бо це є їхня найбільша святиня і мабуть найдорожча арабському серцю! Вона підлягає контролі ізраїльської держави, а це арабів дуже болять.

Вийшовши з тієї Святині Скали, ми пішли направо, і зайшли, до Твердині Давида. Вона досить імпозантно виглядає навіть сьогодні.

По правій стороні, яка наче підпирає площу Святині Скали, — є Мур Плачу. Тут жиди і тепер моляться і плачуть, киваючи головами в сторону муру.

Я підійшов до самої стіни, що є дещо вдоліні, та зробив собі знімку. Деякі з наших прочанів також трохи наближувались, але до стіни ніхто не прийшов, лише я змішався між жидів, бо хотів все бачити та чути.

Ми знову повиходили на пагорб і приглядалися, як то чудово видно ту золоту копулу Святині Скали та башти Твердині Давида. Це і гарно і велично. Як лише в'їжджати до Єрусалиму, то те місце дуже впадає в очі, бо це видно виразно вже здалека. В Єрусалимі є і інші мошеї, і старинні будови, але ні тих будов, ні навіть всіх Церков годі відвідати, бо й часу не стає.

Також своєю структурою і величчю відрізняється катедра Св. Якова, кузена Ісуса Христа; ця катедра, це головна святиня вірмен. Ця святиня є на місці, де була постанала Перша Христова Громада на горі Сіоні. Там є багато установ: школа, шпиталь, тощо. Все те під управою християн-вірменів.

Підсумовуючи це все, скажу коротко: В понеділок, 25 вересня 1972 року, ми звідали такі місця: а) Всю Хресну

Дорогу; б) Святиню Омара, або Святиню Скали, де визувалися, як заходили всередину, і там бачили камінь "Святая-Святих"; в) Звідали Мур Плачу; г) Твердиню Давида та багато менше помітних місць. Очеридно, що й відвідали Церкву Господнього Гробу, як оглядали Хресну Дорогу.

Тут хочу додати, що саме під час наших відвідин Хресної Дороги, ми зустрінули п. Ярослава Кулиничча, з фільмовим апаратом. Він приїхав тут щось фільмувати, і прилучився до нашої групи-прочан. По дорозі він часто фільмував. Казав мені, що приїхав прямо з Нью Йорку з якоюсь американською групою, чи фільмовою компанією, та, що останеться тут ще трохи довше й з нами не буде далеко походити, лише ще пару днів. Може сьогодні і завтра.

Біля палати Пилата наші отці мали св. Службу Божу й ми прийняли Святе Причастя. Яр. Кулинич фільмував. Було б цікаво мати знімку на спомин. Гарний, чудовий і дорогий спомин із Святих Місць, кудю ходив дві тисячі років тому наш Спаситель . . .

По обіді ми поїхали новим містом, де вже є трохи квітів, дерев та нових домів. Приїхали на обсерваторію, яка до 1967 року була тим місцем, звідкіля жиди переводили *одлядини*, чи де араби не просуються поза старі мурі, щоб поповнити саботаж.

Ця обсерваторія положена справді на високій горі, звідкіля все видно наче на долоні. Тут колись був кордон і лише жидівські вояки могли обсервувати, а тепер ми самі обсервуємо Єрусалим та його околиці. Будинки, гори та каміння і щераз каміння. Оливна Гора, Зелене Поле. Поле для чужинців, на цвинтар, куплене за гроші зрадника — Юди. Ще далі видно пустиню Юди та гору Мааб: А ще далше — Самара. Самаритянка - пригадується мені з Євангелії, але це далеко. Ми там будемо пізніше.

На нижчому поверсі тієї обсерваторії ми випили "ко-

ка-кола" і дещо купили. Тут вив'язалась розмова між мною, а однією жидівкою, що мабуть була з Америки, бо говорила і по англійськи, на тему волі і неволі.

— Вам добре, кажу, бо по двох тисячах років вже маєте свою державу. Але треба її закріпити, — продовжую.

Жидівка відповідає, що то правда, але я українець, а українці переслідували жидів. От такий Хмельницький, що він навбивав жидів, або Петлюра, а ви його так величаєте — продовжує жидівка.

— Так, кажу, - ми величаємо Петлюру за те, що він боровся за визволення України, а не за вбивання жидів, бо: фактично Петлюра жидів, ні сам не вбивав, ні не сприяв погромам, а що більше, він гостро карає своїх бешкетників. Погроми провокували і робили москалі, а показували на українців!

Жидівка далі говорила, що українці багато жидам шкодили, і вони є антисемітами.

— Пані, кажу, Ви помиляєтесь. Українці більше жидам помагали, як жиди українцям! От і тепер у останній війні наш Митрополит Андрій Шептицький вирятував 462 жидівських дітей, і багато тепер тих дітей є летунами в жидівській армії. Запитайте д-ра Матія Мінка з Тель-Авіву, він там є директором Дослідного Інституту при університеті в Тель-Авіві, - хай вам скаже, чи не правда, що митрополит А. Шептицький врятував тисячі жидів! А скільки національних людей погинуло за те, що жидів переховували?

Жидівка трохи спустила з тону і збилася з пантелику та почала потакувати, що і Україна повинна мати волю. В ту хвилину прийшов мені на поміч п. Ярослав Кулиннич, що цю нашу розмову чув. Він дуже достойно та вірно почав доповняти тій пані, що ми радіємо успіхом жидів, але ми думаємо, що і жиди повинні нам також допомогти, а не бути проти нас. Ми не є проти жидів, але жиди безпідставно нас посуджують в антисемітизмі. А це не вірно!

Ми перемогли. Жидівка на прощання подала нам руку, і ми розійшлися, як добрі приятелі. Я дякував Славкові Кулиничові за поміч у дискусії та за його гідні і розумні слова.

Звідси поїхали ми до Витанії, що є недалеко від Єрусалиму на схід. Можливо буде пару миль менше, як десять. У Витанії є місце, де Христос воскресив Лазаря.

Тепер на тім місці є церква св. Лазаря. Також є тут фігові дерева. Я зірвав собі одну фігу і привіз її до Нью Йорку. По черзі ми заходили до гробу Лазаря, що є досить глибоко в землі. Сходиться там по крутих сходах, тому не всі пані могли там заходити. Але, хто хотів, то заходив. Був там і я. Є там напис: "Его сум ресуррекцію ет-віта" — Я є воскресіння і життя!

Треба знати, що Витанія, то водночасно родинне місце Марії і Марти, про яких згадує св. Євангелія.

На подвір'ї цього храму є гарний пам'ятник Папі Павлові VI-ому з нагоди, як він відвідував Єрусалим і Святі Місця пару років тому.

"Той, хто вірує в мене, не вмере ніколи!" Чи вірите в це?

Й Ісус взніс свої очі вгору, сказав: "Отче, дякую Тобі; що Ти вислухав мене. Я знав, що Ти чуєш мене завжди, але з огляду на людей, що тут стоять, Я сказав, щоб вони могли повірити, що Ти послав Мене . . ." та голосно сказав: "Лазаре, встань і ходи"! І сталося. Лазар воскрес! Так описує ту подію євангелист Йоан в розділі II-ім. І це мені нагадалось і моя вся думка скупчилась над тими словами.

Опісля ми виїхали до Мертвого моря, а потім до Єрихону. Місто це положене при самім майже Йордані і є віддалене на кільканадцять миль на схід від Єрусалиму.

Шлях до Єрихону — показував нам хатки, каміння, пісок та гори, голі гори. Тут є сліди останньої війни з арабами. Але на тих каміннях та горах ніхто не може довго

Автор МСЧ. на верблюді в Єрусалимі

Пані Марія Пятка подивляє старозину
в Атонах.

вдержатись. Вистарчить опанувати шлях, і ним посуватися танками вперед, то по боках все стає безсиле, бо нема де сховатися. Тут не можна провадити війни партизанки, бо немає ні лісів, ні будьяких проходів, крім шляхів, яких і так не дуже багато.

Ідемо весь час майже вдолгину, хоч того не дуже й видно. По дорозі ми зустрінули розвалини якоїсь твердині. Нам пояснює жидівський "гайд", що це останки римської твердині. Ми вийшли з автобусу та дещо оглянули. Крім каміння — нічого тут більше немає.

Приїхали до Мертвого Моря. Недалечко впадає до нього річка Йордан, але ми там до гирла ріки не можемо дістатися, бо вже стоять дротяні загороди та написи заборони там наближатися, та й стоять тут військові стійки. Все довкруги — мертвеччина! Пісок, гори, пустка, аж страшно. Нема тут, ні риби у воді, ні птаха в повітрі, ні рослини, ні звірини!

Плачу 75 центів, американських, і йду купатися в те "море", береги якого напоперек видно, але навздовж, не видно. Сама вода, мертва вода. Дуже важкувато заходити до води, бо тут повно гострих камінчиків, і болять ноги. Але входжу і йду на 50-75 метрів від берега. Всюди мілко, повище колін. Вода чистенька, але солона, солона аж густа. Того не видно, але, коли я положився, щоб пливати, то пливав так, як пливе корок на воді. Обертаюся на взник і не потопаю ніяк. Аж смішно і дивно. Здається, що, коли б зайти на глибину, то людина могла б ходити по воді, але була б занурена по пахви, або й по шию. Дехто з наших прочан також у воді. Бачу паню Недзвецьку й п. Новаківського. Вони також таляпаються у воді. За деякий час всі виходимо і обмиваємося душем у загородках, і йдемо до автобусу, бо решта прочан чекають на нас. Вони не ходили купатися в Мертве Море. І, добре зробили, бо ось я забув відложити годинника з руки і занурив у воду, і він умер назавжди! Стратив я понад \$150, бо так коштував мій єдиний годинник, швейцарська "Омега", та

ще й золота. Й золото підпало смерті від мертвої води! Нікому не раджу тут купатися з годинником, медаликом, чи перстенцем.

Ідемо до Єрихону, щоб побачити те місце, де “мури валилися”. Але по дорозі не бачимо ніяких мурів, зате бачимо понад Йорданом якісь зелені кущі та дерева. Тут під Єрихоном є вже гарні пальми. Також *долина*, але не так низько, як Мертве Море, що є пониже позему моря, на 1300 стіп! Також стрічаємо стадо одnogорбих верблюдів та гурт овець, які подібні до великих собак, а не до європейських овечок. Бачимо багато арабів. Вони пасуть свої стада. Ми приїхали на місце й напилися води дуже здорової, бо тут є криничка, яка має здорову солянку воду. Я купив якийсь великий, зелений, подібний до великого “грейп-фрута” овоч. Він всередині має повно неїстівного м'якушу, а поміж ним слої квасковатої і зернистої маси, яку треба їсти. Та того їстива небагато, а сам овоч досить дорогий. Мабуть заплатив я за нього 55 ам. центів. Думав я завезти той овоч додому, але мені порадили того не робити, бо того овочу вивозити неможна їм з'їв його.

Тут також повно святих місць. Але так, як Єрусалим та інші міста, — є святими для більших трьох релігій: християнської, юдейської та магометанської (арабської), то тут, у Єрихоні, — мабуть, лише жиди мають свої святині, а араби — свої мечети. Християнських святинь тут немає. Бодай ми їх тут не бачили. Але недалеко від Єрихону є гора, звана по англійськи: - “Темптейшн Гилл”, тобто “гора спокуси”, де диявол спокушував Ісуса Христа. Трохи пониже від Єрихону та над самим Йорданом є місцевість Бетабара. Тут Св. Йоан охрестив Ісуса Христа у Йордані! І от коли Ісус Христос вийшов на гору біля Єрихону, там молився і постив 40 днів і 40 ночей і там Його хотів спокусити диявол.

Ще хочу згадати, що як ми були над Мертвим Морем, то ми бачили те місце, де в 1947 році знайдено у Кумран,

Видієм: Місце народження Ісуса Христа
(гляди з і р к а і)

Вид на Мертве Море

у монастирі Ессенів, що там замешкували, — звої частин Святого Писання, яке жиди переховують тепер у Єрусалимі у тім приміщенні, про яке я вже згадував, як “Пам’ятник Книги”, де ми також бували!

У Єрихоні Ісус Христос оздоровив сліпого Вартимея та гостював у Закхея.

Цікаво, що всі ті міста і містечка, які ми оглядали, — побудовані виключно з каміння, великих квадратових брил, і навіть долівка там з каміння і стеля з каміння. От у Витанії нас запросила арабка до своєї хатини.

— Тут, кажє вона, проживав Лазар. — От ми так живемо: 9 діток і чоловік та я, разом одинадцять осіб. Всі спимо на долівці, а вона з каміння. Чоловік тут спить, — і показує на біленькі брили, ніби ліжко. В кутику пічка.

Це не хата, а “колиба” в скалі: все з каміння від долу догори, включно з стелею. Ми дали свої деякі дрібняки та відійшли у свояси. Такі сцени того убогого арабського населення — можна стрінути і в інших місцевостях, де вони ще живуть, поки їх і звідси колись жиди не випросять поза двері.

Так тут живуть людські істоти. Камінні дома, камінні дахи, безчисленні мури, то вищі, то нижчі та такі ж вузьенькі вулички-проходи. Все те знайдете також у старому Єрусалимі, де знайдете осла побіч мотоцикля, багато проходів, сходів, ряд високих та нижчих склепінь — все те небуденне для нас. Все те дивне і зворушуюче; з однієї сторони вас це перевтомлює, — з другої — ви все те подивляєте, бо стверджуєте, що, щоб всі ті каміння обробити, повставляти й прикріплювати до купи, і з тієї маси каміння поставити кілометри мурів-валів, веж, брам, купул, сходів, тунелів, проходів, домів і домиків та склепінь це така мозольна, великанська та колосальна праця, яка навіть тепер, за наших модерних часів і техніки, вимагає

ла 6 десятиліть. Але валити — можна легко. Я бачив найменше 20 бульдозерів, які валили старе, та вже ставили нове для нових мешканців-жидів, які приїжджають сюди з усього світу. Багато тут їх є і з нашої славної України!

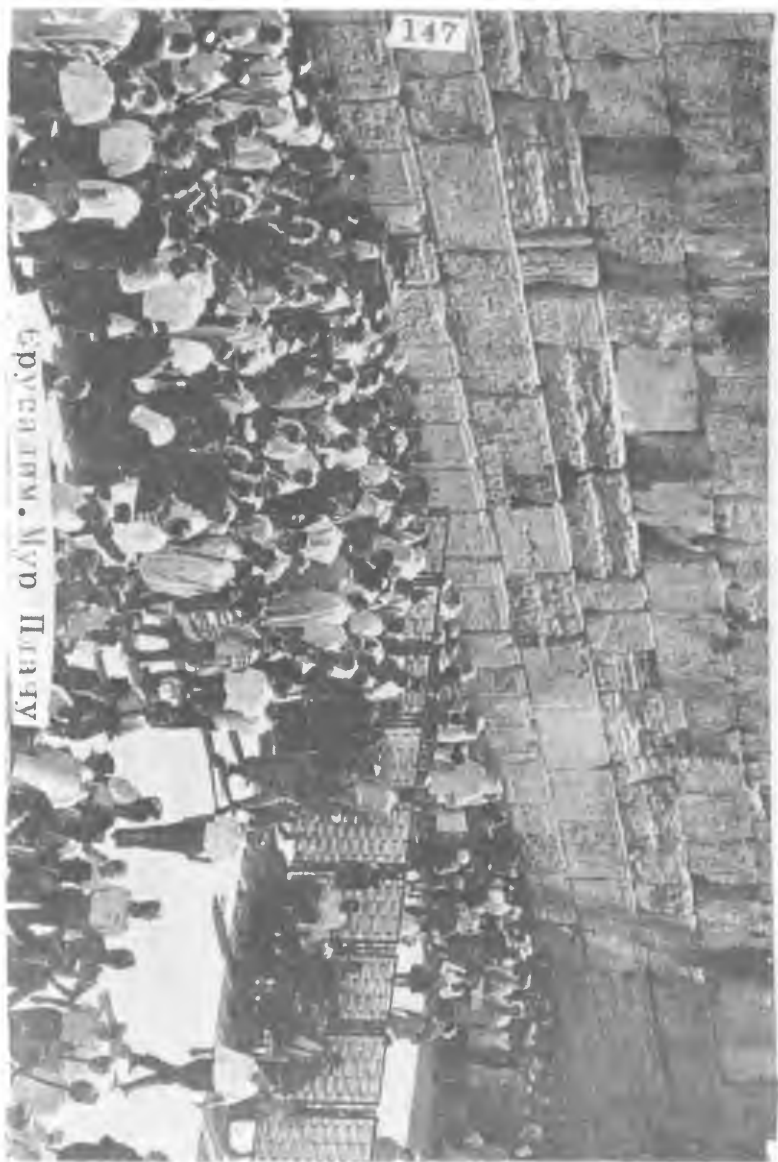
Другого Єрусалиму сьогодні — немає! Має повстати “Новий Єрусалим”, але це в майбутньому, і на той час где багато людей. Його проповідують всякі секти, головню “Адвентисти 7-го дня”. А тепер далі існує ще той старий Біблійний Єрусалим і його мури та голі гори — довкруги, куди лиш оком глянеш — така це картина на сьогодні!

— “Єрусалиме! Єрусалиме!” — і мені течуть самі сльози з очей. А, де є наш, мій Єрусалим? Наш, мій Київ Золотий?. Хто там розсуває його сірі мури сьогодні? Хто там валить і спалює музеї, святині й монастирі на землі святій, українській?. Москвини! Кляті і прокляті

Відвідини Святих Місць, мабуть, не лише мене, але й більшість наших прочан переконали, що від Бога не втечеш! Можете вірити, або не вірити, Бог всеодно є! Можете любити, або не любити — Він все одно є! Можете злоститися, попадати в кут глупих, чи мудрих, — від Бога не втечете ніде і ніколи! Можете сумніватися, нарікати, чи гніватися, що Бог не карає ворогів, чи не помагає вже вам, чи тому, кому ви хочете, — Бог всеодно на все має свій час: на нагороду й на кару!

Всі ті міста та містечка виглядають мені наче, то не дійсність, але з'ява, що ось і втече, зникне з перед очей назавжди. Так воно не є. Зникнете ви, а це таки останеться ще. Як би не кольорові вікна, подекуди, чи й дахи — вершки домів, святинь, тощо — що розмальовані на синьо-темнаву краску — людина не могла б і того розрізнити. Лиш ті кольорові відмінності дають людині зрозуміти, що там також живуть люди й тепер!

Варто побувати в Єрусалим! Варто побувати в Єрихоні, в найстаршому місті світа, яке і досі живе. Варто побувати в Вифлеємі і інших містах! Ніякі гроші не да-

Б. ПУГАЧЕВ. М. П. П. П.

Срихон: Джерело солодкої води.
Позаду гора, де динвол спокушував Ісуса Христа

дуть людині того вдоволення, що побут на Святих Місцях! Бачити місце, де народився Син Божий, де проживала Свята Родина — у Назареті; бачити Витанію, де Ісус воскресив із мертвих Лазаря, — бачити Мертве Море, де колись було два грішних поселень: Содом і Гомора, і за їхні гріхи — тепер мертва калабаня велика і пуста, як смерть — без живин і рослин на тім морю і над ним. Крім надбережної мухи, яку я бачив, все це дивне і зворушуюче!

У мене немає слів, а тільки молитва:

“Боже! Дай нам води живої!”

У вівторок, 26 вересня, 1972 року, заповідається знову гарний день. Хоч учора було трохи хмарно, але було й погідно. Сьогодні зранку світить сонце і небо синє. Приготовляємося відїхати в інші сторони Палестини, й покидаємо місто Єрусалим, можливо, назавжди. Але цих днів, що ми мали ласку від Бога, тут пробувати, гостити й все відвідувати та на святих місцях молитися, ніхто з нас не забуде ніколи!

Їдемо, і знову молитва на устах: “Боже, допоможи нам у доброму, а від злого нас усіх бережи і родини наші”.

Ще ми поснідали тут у готелі Ріц, і в 8:15 ранком всі були в автобусі. І Гуторю трохи з п. Ярославом Кулиничом. Він цієї ночі спав зі мною, у моїй кімнаті.

Коло нас повно дітворн. Вперті і докучливі вони так, що їх годі позбутися. Всі хочуть від нас грошей. Заходять навіть до автобусу й простягають руки, а деякі вдають, що вони поніміли, або поглухли, показуючи на уха, мовляв, не чуємо, але давайте гроші! Я вже видав, усі дрібні, що лише мав, але вони далі наставляють руки, і готові б видерти вам навіть з горла, якби лише могли. Коли б так мали силу, вони б нас “обголили” до нитки, можливо, роздягнули б нас, визули й нагих оставили б на дорозі, якщоб щось і гіршого не зробили. Тих дітей, мабуть, Ісус пригнув би, але й покартав би, щоб не ставали розбишаками.

Ідемо шляхом вгору на північ. Той шлях побудувал.. ще англійці, як тут перебували. Маємо оглянути сьогодні такі місцевості: Міхмас, де Савло переміг Філістинів; Мізпан, де Савло був коронований Самуїлом пророком на жидівського короля; Бетель-місце, де був вівтар Авраама. Тут Яків мав сон про драбину, що вела до Неба; збоку — місцевість Ефраїм, де деякий час був Христос із своїми учнями. Ідемо далі, а по боках завжди є місцевості, згадувані в Біблії Старого, чи Нового Заповіту. Стрічаємо з правої руки шляху біблійне місто Сілон, чи Шілон. Переїхали і попри те місце, де Авраам розмовляв з Господом.

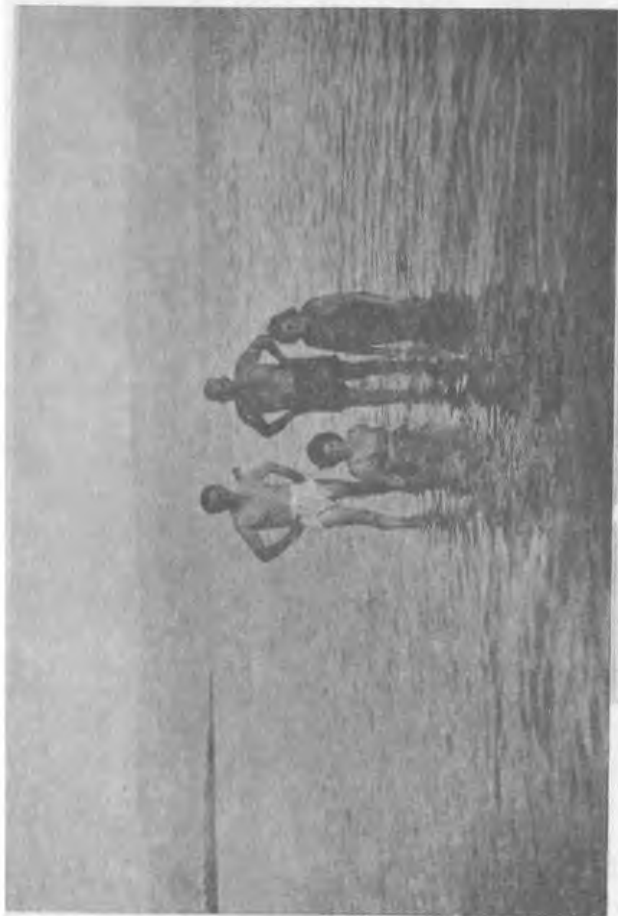
Наш плян їзди трохи був змінений, від того, що нам наперед було предложено. Мені треба дуже звертати увагу, щоб не поробити помилок, бо ми мали їхати іншим шляхом, і я до того вже був трохи приготувався. Тепер нащ шлях дещо з м і н е н и й і є інші місцевості на нашій шляху, яких годі точно відчитати, бо й запитатися на те немає часу. То ж побоююся, щоб я не наплів чогось не влад. Також перед нами Себастія, де апостоли Йоан та Петро мали великий успіх, як лиш почали проповідувати Христове Євангеліє. Шлях тут трохи крутий, і є багато серпентин. Проїжджаємо єдиною долиною, довгою на 10 кілометрів. Тут трохи є зелені.

По боках ростуть фіги, оливки і інші куші та є і дещо орного поля. Земля тут жовтава і бідна, але якось і вона родить, бо орють і щось сіють, чи садять. У нас в Америці — тепер осінь, а тут ніби весна.

Ще хочу згадати, як то ми приїхали до Сихем, або Неополіс - Наблус, так тепер називається те місто, де є криниця Якова на тім самім місці. Вже є 4 тисячі років! Це криниця, де Самарянка брала воду і де її Ісус Христос зустрів та просив води. Та криниця тепер є в посіданні грецької Церкви. Спочатку сторож не хотів нас впусити, але

КАЛЬВАРІЯ - ЦЕРКВА РОЗП'ЯТТЯ

Купілля у Мергівім Морі

наш жид - "гайд" сказав, що ми всеодно підемо і пішли та все бачили і пили ту водицю та набрали собі до пляшок на пам'ятку. Сихем — це столиця північного королівства жидів. Цей Сихем є майже сполучений разом з Сихар, де є криниця Якова, а на горі є гріб Йосифа. І саме тут розмовляв Ісус Христос з Самаританкою:

— Коли ^{звідки} б Ти Божий дар, і Хто Той, що говорить тобі: "Дай напитись мені", ти б у Нього просила, і Він тобі дав би живої води.

Каже жінка до Нього: "Я черпака в Тебе, Пане, нема, а криниця глибока, — звідки ж маєш Ти воду живу?"

І справді криниця глибока. Її тепер витягають шнуром і малою корбою. Не знаємо чи в давнині також витягали шнуром, але видно з розмови, що і тоді таї криниця була глибока.

По лівій стороні ми бачили, як бульдозерами будують новий летунський майдан. Де-не-де видно арабські селища. Араби ходять пішки, або їдуть та своїх маленьких, але сильних ослах. На шляху стрічали ми й пару військових троків і протилетунську артилерію. Містечко Раф-Алля (Гора Бога), по арабськи. Тут трохи є зелені, за якою моє око так тужить!

По боках шляху мох, каміння та подекути оливкові дерева, що в'ються серпентинами по горах, яких усюди повно і каміння повно і при та знову височини, скали, пісок і камінюки навіть по орному полі, якщо десь ще можна побачити. Щойно тут поза Сихемом — є та долина, що зветься - Сіло, чи Шілон.

З лівої сторони місто Самара. Тут похований Іван Хреститель. Далі на ліво є містечко Тирза, що було столицею жидівського королівства, ним Омрі збудував місто Амару, де було перенесено і столицю того королівства. Переїжджаємо по через місцевість Дотанде, де брати продали Йосифа в неволю. Дальше Наїн, де Ісус оздоровив вдовиного сина і воскресив його. Знову їдемо далі й по-

при місцевість, звану Ендор, де чарівниця предсказала долю і смерть королеві Савлові. Повно всюди історичних, біблійних пам'яток, які знаходите по шляху, наче чиюсь згубу . . . Так ми опустили Самарію і в'їхали в Галилею та наблизилися до місця, де з озера, або моря Галилейського чи Тиренського, випливає Йордан. Тут ми трохи помилися в Йордані і відпочили та погуторили. Тут є повно зелені, бо долина Йордану дає їй можливість рости. Побули трохи в місцевості Зінбар. Тут перед 1967 роком, вже був майже кордон, але тепер жиди зайняли височину Голян, і кордон посунений далі на схід, тож ми можемо спокійно все те оглядати. Поїхали далі, дорога веде понад Галилейське Озеро; воно велике, чисте, вода солодка, і видно всі береги вздовж і вишир. Заїхали до Гамату, — тут твердиня з часів племені Нафталі, а трошки далі місто Тиберій, основане Іродом Антипом, як столиця Галилеї і Переї. Святе місто жидівського талмуду. Твердиня часів Хрестоносців та турецької окупації. Тепер жидівське місто, повне готелів і купелів в озері. Дальше на захід від Тиберії є місто Кана (Галилейська), місце першого чуда Ісуса Христа, де на весіллі перетворив воду у вино. Дім апостола Натанайла. Трошки далі при шляху, що веде попри озеро — є місцевість Магдала, римське місто. Звідси походила Марія Магдалина, ім'я, відоме з св. Євангелії.

Збоку над самим озером є російська Церква, яку побудував мабуть цар московський, Александер III (?). Приїхали ми до Капернауму і тут відпочили та спожили обід у жидівському ресторані. Але нім спожили обід, ми мали тут на площі біля Церкви Св. Службу Божу, що її відслужали всі чотири наші священники. Ми прийняли Св. Причастя. Було мило, радісно на душі й на серці, бо це якраз місце, де після Нагорної Проповіді, Ісус Христос помножив хліб і рибу для голодної товпи, якої тоді було з Ісусом понад 5 тисяч!

Ми зайшли до середини Церкви і там була скала, де сидів Ісус Христос, як помножував хліби і рибу! Наш провідник, каже, що той камінь був багато більший, але за дві тисячі років люди багато своїми руками забрали з собою

Я, пооглядавши те місце і ту скалу, тихесенько підновз під огорожу того каменя і з великою напругою драпав, мацав, ловив і таки знайшов таку заглибину і випорпав та відломив маленький кусочок тієї скали, де сидів наш Спаситель і помножував хліби та рибу для голодних своїх послідовників. Та ж і ми Його послідовники. То ж той камінець я взяв із собою на пам'ятку та привіз до Нью Йорку враз із іншими пам'ятками, а все хай це буде Богові миле!

Після обіду в ресторані, ми найняли собі кораблика і попливали пару годин по Галилейським озері й причалили знову на своє місце в Капернаумі. Тут я таки не витерпів і скупався у тім озері. Вода дуже приємна і чистенька, лише риби припливали до мого тіла та пробували штовхати мене, наче б то кусати.

Приємне було почування, що по тім озері пливав Ісус Христос, тут Він ходив по воді, а тепер ми пливали по тій водичці своїм корабликом. Тут апостоли з Петром рибу ловили . . . й наловили багато аж тоді, коли Ісус сказав щераз закинути сіті. Спомини чудові, виразні місця тих дій мають велике значення на покріплення людської душі на всі часи!

По лівій стороні від Капернауму є та властива гора, що називається Чудова Гора (Бютітуд), де Ісус Христос мав свою Нагорну Проповідь. Тепер там стоїть храм, має чорну баню, але був зачинений і ми у цьому не були.

Подалі на схід та ближче до Йордану, що також впливає до того Галилейського озера (як і з нього пониже випливає, де ми бували), — є місцевість Бетсаїда (або Гетсаїда). Це місцевість рибаків, з якої походили апостоли Пилип, Симон і Андрій. Тут і в Капернаумі Ісус покликав своїх перших апостолів, тут Він навчав, тут нагодував 5 тисяч слухачів своєї науки й тут найбільше за цілу Галилею відбувалися різні події, uzдоровлення, тощо. Бо тут до Нього приводили калік, сліпців з усіх усюдів. Про це тут вірять, знають також жиди і араби, не лише християни!

Всі святині, очевидно, католицькі святині тут вдержують і ними опікуються, оо. Бенедиктини. Тут є також великий жіночий монастир, але ми не заходили до середини.

Пооглядавши всі місця та закутки в Капрнаумі, ми поїхали на ніч до готелю Гартман у Тиберії. Нім кластися спати, я ще довго проходжувався по тім містечку, оглядаючи береги озера та пальми, що росли вздовж чистої вулички. Тут жиди понасівали собі травички, яка до-
рожча за все інше, і підливають ту травичку день і ніч, щоб хоч трошки зеленіла.

Середа, дня 27 вересня, 1972 р. Встали ми ранком в 5 год. і почали проходжуватися з других боків вулиць, щоб якнайбільше побачити те, що ще можна і що має сяку та-
ку вартість для людини. Проходжуючись вулицями, не схо-
див мені з голови сон. Снилось гидке і бридке. Я сказав
бро- це п. Мазурчакові, а він мені відповів:

— Спитьсся та й сниться!

Справді смішний сон. Це може снитися лише в Ти-
берії, де був гарний готель, але не було води навіть на те,
щоб ранком умитися.

Наша сьогоднішня подорож — до Назарету, де
жила Свята Родина. Там Дім Пречистої Диви Марії; там
її криниця — єдина на весь Назарет. Там — хата і робітня
Св. Йосифа. Там відбулось Благовіщення Господнє. Там —
ми їдемо. Боже, поможи нам все те оглянути!

Приїхавши до самого Назарету, ми спершу пішли до
православної Церкви, де є керниця Пречистої Диви Марії.
Напилися тієї водички, набрали собі до пляшок та помо-
дилися тут. Саме в той час тут відбувалось Богослуження
і був якийсь православний Владика. Він проводив Бо-
гослуженням, держачи трисвічники у своїх руках та ви-
голошував ектенії, чи якісь інші молитви, яких ми не ро-
зуміли. Багато людей і багато свічок та повно співу. Ми
покупили деякі карточки й писали вістки до рідних.

Опісля поїхали ми автобусом оглядати католицькі храми Божі, головню Храм Благовіщення Господнього, де ангел благовістив Марію про її зачаття. Я відмовляю: "Богородице Діво, радуйся, Господь з Тобою! Благословенна Ти між жинами!"

Оглянули ми тут все, що могли в тій Церкві і пішли ще до Церкви Св. Йосифа, що є майже побіч храму Благовіщення. Тут у Церкві Св. Йосифа я бачив на бічних стінах великі наче образи-малюнки різних подій з життя Святої Родини, а під тим напис: "Дар Мексіка". А далі друга така ж велика картина і напис: "Дар Канади" і інші. Не бачив я, чи є там така картина і "Дар Америки", бо не мав можливості пропхатися на другу сторону храму. Помадо я старався позаписувати децо, щоб не забути головніших бодай деталів і тому не міг додержувати кроку тим, що порушувалися і скоро переходили в інше місце. Я пішов, щоб оглянути ще робітню Св. Йосифа, що є тут у тій церкві, під сподом, наче у підвалі. Тут я децо задержався, щоб всьому приглянутися, а опісля ще й купив карточку на згадку, що бачив я робітню Св. Йосифа, де й Ісус, як дитина й молодець зростав та напевно й помагав Св. Йосифові в праці. Це надзвичайно цікаві місця для кожного, а для християнина — зокрема!

Зі мною був також ще Я. Кулинич, але він скоренько побіг за групою, що пішла оглядати нове місце, яке купив наш Владика Габро з Шикаго, як нам сказано. Долучившись до них, він пішов з ними на те місце, до тієї божниці, яку вирентували для певних цілей, а мене оставив самого. Нім я децо записав, всі зникли з мого овиду. Я швидко кинувся їх доганяти, але не знав у котру сторону іти за ними? Тут же вуличок багато і всі вони дуже вузьенькі. Можна пройти пішком або проїхати ослом. Більше тут комунікації ніякої не може бути, бо самою тою вуличкою, її серединою, є ще й рівчак для стоку води. Тут падають зливні дощі, й мусить вода стікати рівчаками, бо інакше залле всі ті хатки, що стоять по обох боках тих

вуличок. Тут повно арабів, які дивляться на вас своїми чорними очима, наче б хотіли вас ними прошити. Араби не люблять жидів, але американців, то ненавидять гірше всього. Вони кажуть, що з жидами самі дали б собі раду, але з американською модерною зброєю та грішми — вони ради дати не можуть і тому потребують помочі цілого світу, навіть комуністичної російської. Така то ситуація. Серед таких роздумів мене стрінув один араб на ослі і каже:

— Я знаю, де є твоя група! Ходи за мною! — і я пішов.

Ідемо, ідемо і прийшли аж до жидівської божниці.

— Тут вони є, каже араб.

Я приходжу до божниці і бачу повно чужих людей, але наших немає!

Слухай, арабе! кажу — я не жид. Ми не заходимо до божниці, бо ми є християни, кажу. На те араб мені:

Вони туди пішли . . . я не знаю, чому, але тут вони є. Ходи ближче!

Ні, не піду! Ми християни! Ми до божниці не заходимо ніколи! Як би ти мені сказав, що наші люди повилазили на дерево, то я тобі скоріше в це повірю, але, що вони похоналися в божниці, — то того я тобі не вірю.

Так я вичитав тому арабові і сам почав поспішно вертатися на місце, звідкіля вийшов. Хвала Богові, що я не заблукав, бо був би "наївся" ще більше страху, а так я знайшов шлях і ним повернувся аж до місця, де ми спершу оглядали православний храм та Криницю Діви Марії. Там я розпитував людей, де можуть стояти наші автобуси? Але ніхто нічого про наші автобуси не знав, і я тоді звернувся до поліції. Тут мені сказали, шукати поліційної патрулі на джмі, і вона мені все скаже та знайде нашу групу. Я ждав, та нікого не було. Аж тут той араб знову прийшов до мене та й каже:

— Ходи, там є твої люди. Там є той з фотоапаратом-фільмом, і він каже, щоб ти прийшов. Але я вже не вірив, і кажу:

— Арабе, йди і приведи мені того пана тут до мене, дам доляра! І араб каже, щоб я сів на осла, а він мене повезе на те місце. Я дався намовити, сів на осла та й їхав у той напрям, але нагадав собі, що як хто з нашої групи мене побачить на ослі та ще з арабом, то може зфотографувати і буде потім сенсация на весь Нью Йорк.

Ні, кажу! Арабе, стань! Я далі не їду! Заплачу, але приведи сюди того пана. Я ждатиму тут. І араб погодився, а я ждав та ждав, але ані араба, ані Кулиничка. Тож остаточно я задержав поліційну патрулю, все розповів їм, і вони знайшли наш автобус. Так я "знайшовся" та й радів, що не пропав тут між арабами в самому Назареті, бо був зовсім загублений!

Всі наші прочани прийшли до автобусу та дивувалися, а дехто мені й дорікав, що я був заблудив.

На це все я відповів:

Є таке правило, за яким провина так виглядає: "Як одиниця віддалиться сама від групи — це її вина, і група не відповідає за це; хоч би і що сталося. Але, як група сама віддалиться і оставить свого члена та він унаслідок того загубиться — тоді вся провина безапеляційно є по стороні групи".

На тім все й скінчилося. Я не гнівався на нікого й ніхто не радів тим випадком, бо він непотрібний. Хвала Богові, що ми всі живі та здолові й їдемо далі на відвідини того, що ще дасться побачити.

Мені був, жаль, що пані Томашевська загубила, чи хтось витягнув, понад триста доларів і вона без сотника осталась. Поза тими аномаліями — все в нас і між нами в порядку.

Ще, коли ми їхали до Назарету, ми зустрічали по дорозі Кану Галілейську, де було весілля і де Ісус Христос зробив перше чудо з вином. Тут місцями були долини і була зелень, але мало. Тут повно слідів з часів побуту хрестоносців; осталися після них деякі мури, звалища, то-

о. д-р К. РОШКО

що. Стрічаємо подекуди нові насаджені дерева, голов-но якихось шпилькових і пальми, оливки, кипариси, чи якісь інші подібні дерева, покриті шилом, бо тут сухо. До щів не було.

Ще згадаю, що в Церкві Благівіщення, є так споруджено, наче б було дві церкви в одній будові: верхня частина — це окрема Церква, а також нижня частина — це окрема Церква. Ми бували в нижній частині і тут молилися та гарно відспівали "Під Твою Милість, прибігаєм, Богородице, Діво!"

Тут бачив я "Діскавнт Барклей Банк", а вулички тут багато вужчі, як в Єрусалимі.

Проходжуючись у недалекій віддалі від нашого автобусу, я побачив двох патлатих хлопців. Відразу був майже певний, що вони наші, з Америки, і крикнув:

— "Гей! Гав ду ю ду?!"

— Ов, гав ду ю ду? Сі, Америкен гір, ту!"

І я не помитився. Це був один з Америки, з Міннеаполісу, а другий з Канади, з Монтреалю. Вони дуже раділи, що я їх пізнав. Погугурили, п о п и л и собі трохи води в кіюску та й попрощалися і побажали щасливого повороту додому.

Харчі й все інше тут дешевші, як у Єрусалимі, в Тиберії, чи в Кінереті, але тут більше тепло, навіть гарячо.

Сиджу в автобусі разом із панею Бойко, бо вона не ходила, з о г л я д у на неміч у ногах, а я "загубився", та "знайшовся", і так разом розмовляємо та подивляємо ту старину. Ждали, ждали й діждалися. Поприходили наші прочани та ще привели з собою о. Рожка, з яким я також запізнався особисто. Тепер всі разом вибираємося далі в дорогу аж до Тель-Авів. Я вже цікавий, які буду мати пригоди.

Життя без пригод — було б мало цікаве; але пригоди бувають приємні й неприємні, — радісні та сумні, тож хочони мене, Боже, від всього злого!

Шкода лише, що по всіх тих містах святих - порозставляно торгівлю, і, я вірю, що Христос був би не з одного місця все те виганяв бато́гом, — усіх і купців-торгівців та можливо й нас, покупців. Прикро, але правдиво! Тут іде торгівля карточками, образками, кульчиками й всякими жіночими мистецькими, прикрасами, а також виробами з дерева, тощо.

Лише, як видно, араби стоять біля своїх мечетів-святинь та нічим не торгують. Також і греки у святинях, чи при святинях — не торгують нічим! Їм, мабуть заборонено, — і слушно! Наприклад, як ми ішли слідами Хрестної Дороги в Єрусалимі, то годі було й помолитися, бо крики, випари, купці й сидухи та навіть всякі неймовірно-гострі запахи ковбаси — відвертають увагу прочанина, навіть коли б він був і найбільше зосереджений. Тут розгубитися!

Тож ми тепер ще краще розуміємо, чому Ісус Христос розганяв купців із Дому Божого. А вони, ті купці, мабуть тепер ще більше нахабні, як тоді були! Я кажу: добре, торгуйте, продавайте, але не на святих місцях! Подаль від них! Ми ж вибралися на прощу, а не на торгівницю. Це мій погляд . . .

Учора, під час плавби по Галилейському озері кораб-
ликом, дехто. почав співати світських пісень. І, хоч я д-
уже терпеливий та дав ~~довго~~ кожному людині, шанують
переконання та навіть її погляди зношу терпеливо, — але,
коли прийшло до слів пісні. “Хто ж нас поцілує . . . !” —
я посумнів і замовк, а п. Мазурчак, вийшов геть і це зро-
било деяке опам’ятання, бо пісня затихла, так як би її хтось
персав, або нитку перетяв. Все замовкло. І, добре. Люди-
на лише людиною. Нераз заблудить також. Не лише я за-
блудив пізніше у Назареті, але й інші можуть заблудити
та ще гірше.

Я дуже жалів, що сьогодні не був там у тій божниці, бо там наші священики відправили Службу Божу. Та божниця мала б бути посвячена вже, але там нема ні одного хрестика, бодай, щоб був крейдою зроблений. Як же поставили і хреста ніякого не поставили?

118
GOLAN HEIGHTS

גולן המזרחי

163

Гора Голант. Озеро Галилейское / Генезаретское /

Церква Примату св. Петра над Галил. Озером

Свої думки я висловив голосно і отримав таке вияснення від о. Казимира Рожка:

Це не церква, а божниця. Посвячення було, але нам заборонили (Хто-питаю? — Жиди-відповідь), там будь-що змінювати, і ми не могли поставити навіть знаку св. Хреста.

— То, як же то буде все те виглядати? — питаю я далі, бо зацікавився тим питанням.

— Я, не знаю — відповідає о. Рожко, дуже важкою українською мовою.

— То так виглядає кажу, як би то хотілося все мати, а нічого не можна купити.

— Треба мати українську колонію, хоч з кількох родин, а так — не можна, ні купити, ні будувати. Можна винайняти. І те, що є, то є винайняте на роки.

Хтось з гурту додає, що було повідомлення в українській пресі, що то є куплене. На це о. Рожко сказав, що він то читав і його самого це дуже здивувало, бо так воно не є.

Я перестав дальше питати, бо було того всього вже досить для мене.

Наш автобус їхав, стогнав та посувався далі вперед. Ми доїхали аж недалеко гори Кармель, що є оподалік від Гайфи. Тут є великий монастир (Кармеліток?). Та гора Кармель відома з Біблії, “Божий Виноградник” називається. Там перебували пророки Ілія та Іліша.

Ще перед тим, нім ми наблизилися до гори Кармель, ми бачили два кібуци, два колгоспи. Один, найбільший в Ізраїлі, — це релігійний — самих ортодоксів, або хуситів. Другий — звичайний — цивільний. Вони все тут мають спільне, мають школи, шпиталі й синагогу. Всі працюють на ріллі, управляють понайбільше бавовну, яку, мабуть, вперше тут запровадили ті, що приїхали з України. Ця бавовна якраз тепер достигла і бачимо, як авто везуть цю “білу вату” десь далі до Гайфи. Видно також повно

кукурудзи. Роблять з неї олій, а також з біла є добрий навіз; а це потрібне для доброго урожаю. Земля тут трохи краща, бо це долина. Кажуть, що багато нових поселень жидівських є на місцях, звідкіля повиганяли арабів.

Ті кібуци, це не є комуністичні колгоспи, ні радгоспи. Це добровільні кооперативи працюючих людей, або тих, що хочуть тут працювати. Не всі хочуть, але й не всіх тут приймуть! Не хочеш бути в кібуці — йди собі шукати кращого хліба. А ті, що тут є, — їм д о б р е! Від тих кібуців ще 10 км. до Гаїфи.

Прийдемо до тієї гарної морської пристані. Шлях в'ється горою, а місто в долині. Прекрасний вид.

На горах живуть люди: нові поселення, багатших жидів тут живе й наш "гайд" — Гідеон. Я заприятелював з ним. Обмінялися адресами. Будемо переписуватись. Довідемося, що пристань до всякого експорту й та пристань відіграє велику роль у торгівлі з світом. А жиди вміють торгувати, люблять це і мають успіх.

Тут побіч пристані дещо вище в горах бачимо також фабрики, важка індустрія. Праця і рух. Щось продукують, буде щось для себе й для вивозу за кордон, бо торг мусить відбуватися завжди. Ізраїль не може жити без торгівлі, а я додав би ще: і без американських субсидій. Помагатиме Америка — Ізраїль буде існувати і арабів не боїться; не помагатиме Америка — Ізраїль буде боятися сам себе, не лише арабів. Без американської всебічної помочі Ізраїль перестане існувати, як самостійні держава. З двох причин: а) самі жиди не витримуватимуть тих обставин, які витворюватимуться без американської помочі; б) арабський світ абсорбує ту державу протягом дуже довгого часу. Одначе я, особисто бажаю жидам мати і вдержати свою державу Ізраїль. Це прадідівська їхня земля. Кожному належиться воля! Україні також!

Дальша наша їзда до Гаїфи була досить гарна: повно

Спереду фото: Автор
Поле і долина Йордануц
Поблизу Галил. озера.

Прогулька моторівкою по Галил. Озері.
Всі учасники радіють місцем, де Ісус
Христос ходив по воді.

сержантин, шлях ішов весь час угору, а згори гарний вид на доли і на море. Так ми виїхали тут на верх гори, високої на 3200 стіп. Тут гарні дерева і зелень. Люди якось виглядають на гостиних. Чудова секція для мешканців. Але і дорога. Те, що коштувало, наприклад, дім \$20 тисяч пару років, то сьогодні вже коштує \$100,000.

Тут ми пообідали в ресторані, й при тій нагоді я багато розмовляв з о. К. Рожком. Я запитав, що він має труднощі в українській мові, і запитав його, якою мовою він найкраще розмовляє?

— Польською — відповів о. Рожко.

— Чому так? — питаю.

— Бо я поляк, казав о. Рожко. Моя рідна мова — польська.

Далі я вже нічого більше не питав, але попросив, щоб дав мені свою адресу. Він написав адресу, я подякував і обідав.

Слухаючи нашу розмову, п. Левицький каже:

— Дайте мені ту його адресу, я хочу щось контролювати.

— Не можу вам тепер дати, відповідаю, — бо це не випадає. Дам вам пізніше — кажу. Тоді п. Левицький показав на своє чоло пальцем, що, мовляв, мені щось бракує в голові, коли я не хочу йому дати адреси о. Рожка, щоб він щось там “контролював”

Очевидно, що це показування на чоло, я простив п. Левицькому. Він, мабуть, не знав, що о. Рожко все те бачить і чує, бо є при нашому столі. Та й “добрий тон” не радить давати чужу адресу другому та ще тоді, коли дана людина сама є і це бачить. Пізніше п. Левицький це зрозумів.

Стрічаємо в Гаїфі пам'ятних жидам, що загинули в Галичині від гітлерівців під час 2-ої світової війни. У Гаїфі є також християнська Церква. Рух є досить помітний. Місто розтягається понад морську косу-залив і творить доб-

ру природну пристань. Кораблів тут небагато, але є. Деякі стоять на якорі, інші недалеко берега на морі. Ідемо Цезарейською дорогою. Бачимо добре монастир Кармелітів на горі Кармель. Це багатий монастир. Тут податків Церква не платить нікому, так, як в Америці. Також є грецька Церква та великий шпиталь.

Недалечко видніє якась стара каплиця. Тут ми при-
стали, бо о. Рожко вертається до Назарету. Він лише їз-
див з нами, щоб нас відпровадити та трохи побути в на-
шому товаристві. А ми їдемо далі в напрямі Тель-Авів. Де-
що віддаляємося від моря, бо їдемо бічними шляхами.

Наш провідник-жид, Гідеон, каже, що мусимо трохи
їхати бічними дорогами, бо головний шлях понад море,
яким ми мали їхати, тепер є перешкоджений; там щось
таке сталося і поліція перервала весь рух, і тому ми їха-
тимемо аж до Тель-Авів. Так і сталося.

Проїжджаємо і бачимо наче на роздоріжжі, великан-
ські чотири, ніби залізні перехресні, штаби, стирчать уго-
ру. Майже півколом є сильний грубезний мур і пізнати,
що це є залізо-бетонова стіна. Все те замасковане наче б
деревами, кущами, зарослями, але пізнати, що то є якась
або фотеця, або таки, як хтось потихо висловився, атомо-
вий реактор. Все можливе, але нічого певного. Ніхто з нас
не питався "гайда", бо й так бачили, що там стоять, що
кілька десятків кроків вояки і пильно сторожать. Ми всі при-
дивлялися, а автобус далі просувався скоро тими доріж-
ками вперед, аж доїхали ще пару миль, і почули сильні
гострі звуки реактивних моторів-літаків. Тих американ-
ських F-14, що є найскоріші та мають бути найкращі,
які дотепер має Америка, і, зрозуміло, також Ізраїль.

— Тут є наше найкраще летовище воєнне у світі ска-
зав нам наш провідник. — Це наша найкраща охорона,
охорона цілого Ізраїля, продовжав він, і ми її віримо.

THE JERUSALEM POST

Strikes

over

Page 3

★

Homes to

rent

Page 7

Price: 45 ag.

THURSDAY, SEPTEMBER 28, 1972 • TISHRI 20, 5733 • SHA'ABAN 19, 1392 • VOL. XLII, No. 13598

171

ТРИБУНА

ЕЖЕДНЕВНАЯ БЕСПАРТИЙНАЯ И НЕЗАВИСИМАЯ ГАЗЕТА НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ В ИЗРАИЛЕ

Основана в 1967 году

ЧЕТВЕРГ, 28 СЕНТЯБРЯ 1972 ГОДА

№ 256

35 АГОРОТ

Преса в Израїлі

ידיעות חדשות

NEUSTE NACHRICHTEN • JEDIOTH CHADASHOTH

Gründer und erster Editor: חסידי והעורך הראשון:
S. Blumenthal s.A. ש. בלומנשל ז"ל

Publisher: JEDIOTH CHADASHOTH Ltd., T.-A., Harakewash Str. 66, Tel. 32248, 32249, POB 26166, Ed. Dr. L. Lilienfeld,
Abonnements und Anzeigen: Tel-Aviv, Achad Haam Str. 40; Jerusalem, Sansour Building, Eingang Luzz Str., 1st Stock,
Zimmer 110, Tel. 232523, POB 694; Haifa, Jafa Str. 19/21, Tel. 526706, POB 368; Printing: Blumenthal's Printing Press Ltd.

Einzelverkaufspreis 55 Agorot

DONNERSTAG, 28. SEPT. 1972 יום חמישי, כ' תשרי תשל"ב

Nr. 10.714

CENA 45 AGOROT

Nothing Hunter

*Codzienna Gazeta
Informacyjna*

Чути знову і знову, як видітають літаки. Звук чути, а літак, уже Бог зна, де, полетів скоріше звуку. Ті літаки видітали та й летіли десь, наче з-під тих кам'янистих гір, чи з тунелів, і летіли, не рівномірно, але прорізували повітря "дошкою" - плазом, то знову — боком, наче напів перевернені, а крила подібні до трикутника, або до крила лілика, який летить навскісь, швидше голосу.

В розмові між прочанами чую, що це є літаки Ф-14, Ф-4 та французькі "Міражі". Як подивитися довкруги, то видно, що терен тут гористий і є тут так звані "рухомі піски", тобто такі піски, що їх переносить вітер з місця на місце.

Зустрічаємо подекуди нашого шляху також і долини, на яких пасеться чорна худоба. Корів досі я не бачив аж тут перший раз, а коней, то таки ще в Палестині не бачив. Може їх і в цілому Ізраїлі немає? Зате бачив я тут багато верблюдів та ослів. Зустрічаємо по дорозі бензинові станції "Соноль".

Проїхали ми ще кількадесять миль тими бічними дорогами і зупинилася в місцевості Пардес-Ганна. Тут компанія "Гоядіт" виробляє всякі прикраси: картини, фігури людських постатей, а навіть паски з оливкового дерева. Все гарне, але й дороге. Треба сказати правду, що жида тут зуміли з того кривого, здається нікому непотрібного оливкового дерева, зробити великий інтерес: вони створили цілий ряд варстатів, які виробляють різні прикраси, а що найважливіше, багатьом людям дали можливість заробітку.

Ізраїльські провідники туристів спеціально звертають автобуси з туристами на бічні дороги, щоб їх завести до згаданих варстатів. Люди тут не тільки, що купують вироби, але й ще купуть дещо з'їсти і випити. Тут мала пляшка Кока-кола коштує 50 центів, а 40 центів коштує содо-

ва вода, але ізраїльська. Від жидів нам, українцям, треба вчитися як робити бизнес. Але також нам треба навчитися, що не треба робити, бо не все нам треба сприймати і робити, що жидам пахне.

Відпочивши дещо, ми приїхали до Цезареї, де над самим морем є стара римська твердиня. Мабуть римляни тут все робили, щоб лишитися на все, але так не сталося. Тепер по них лишилися тільки руїни.

Від тої старої твердині ми поїхали понад море і зустріли при дорозі кущі та деякі дерева, але багато їх не було. Видно було стави, ніби збірники води, та тут і там “рухомі піски”.

Провідник повідомляє, що наближаємося до Тель Авіву. По дорозі зустрічаємо збільшений рух авт, автобусів і троків. По обох боках дороги видно малі, однородинні і двородинні доми, а потім і більші будинки на два й три поверхи.

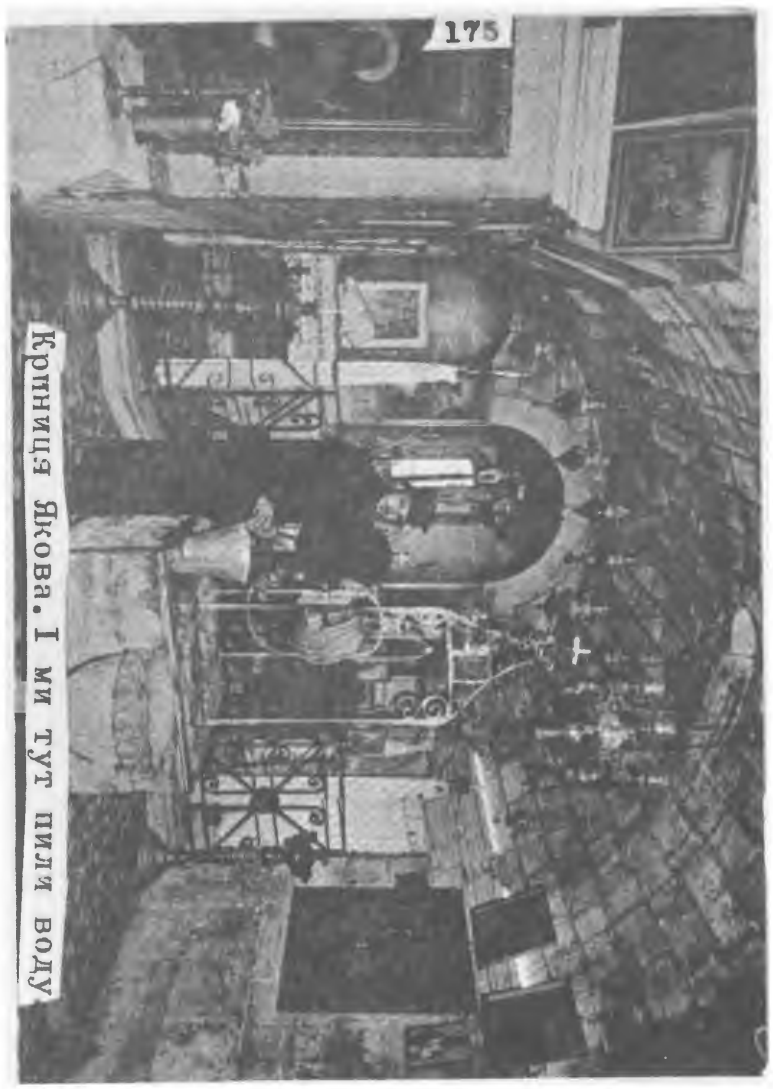
Приїхали ми щасливо до Тель Авіву. Тут ми побачили дещо більше, ніж тоді, як ми тиждень тому були приїхали і звідси поїхали до Єрусалиму.

Тель Авів — це нове місто. Воно постало 1919 року. Сьогодні воно має 400,000 мешканців. Місто рухливе і багате на різні товари. Будинки гарні і модерні. Видно будинки торговельні, видно будинок міської управи та інші будинки адміністраційні.

Є тут окрема торговельна діляниця, у якій повно всякої всячини — ярини, овочів та різних харчових продуктів. Всього повно. Мушу сказати, що так подостатком всякої — всячини я ніде в Палестині не бечив і несподівався бачити. Значить, тут є все, що потрібне для життя і то для доброго і ситого життя так, як в Америці. Коби гроші, а всього тут можна накупити.

Тут я побачив також залізничий міст. Також дуже цікаві я побачив тут будинки. Зліва будинки, а зправа мо-

Криниця Якова. І ми тут пили воду

T I B E R I A S תִּיבֵרְיָא

C A P E R N A U M כַּפְרְנָחָם

J O R D A N יַרְדֵּן עֵמֶק

E I N G E V יַם הַיַּרְדֵּן

Конец Галилейского озера

ре, а будинки за таким порядком кольорів: Червоні — то дома власників з Росії, або з України. Доми голубі — то дома власників жидів, що приїхали з Америки і Канади. Доми, на яких переважає колір зелений, то дома власників жидів, що приїхали з Європи взагалі. Доми, на яких переважає колір чорний, то тих жидів, що приїхали з Африки.

Багато тут написів, як в Америці. От дивлюся на напис і читаю “Ізраель стак екчейндж”. І тут, думаю собі, такий рух, як в Америці.

Найбільше тут написів гебрейською мовою. Вмієте читати по гебрейськи — добре, а не вмієте, то догадуйтеся, що написано. Жидам все одно. Вони знають, що ви, як турист, тут довго і так не будете. То ж, як хтось їде до Ізраїлю і хоче потім орієнтуватися по написах, то повинен вивчити гебрейську азбуку.

А в Тель Авіві, як дивлюся на різні будинки, то найвищий є “Шальом Билдінг”. На дворі вже смеркається. Ми підїжджаємо до готелю зараз коло летовища. Той готель називається “Готель Авіяції”. Я примістився на першому поверсі, кімната 122-га. Все тут люксус. В моїй кімнаті примістився мій супутник п. Мазурчак і “замешкав кутом” п. Я. Кулинич, який каже, що завтра вранці з нами попрощається, бо поїде до Єрусалиму, а потім до Каїро.

Ввечері о. шамб. Харина пороздавав нам посвідки, що ми були учасниками Прощі до Святих Місць в таких і таких днях.

Сьогодні, в четвер 28 серпня 1972 р., я почував себе втомленим, та й втомленими я помічаю моїх супутників. Дехто вже нарікає, дехто вже критикує найменшу річ, а дехто від втоми мовчить. Я мовчу також і терпеливо зношу всі неуподобання, а іноді і тішуся, що маю невеличкі пригоди та випадки, які урізномроднюють мені подорож.

От вночі, як ми замешкали в “Готелі Авіації” трапився в нашій кімнаті випадок. Приблизно десь о першій годині попівночі зірвався з ліжка п. Мазурчак і бігав по кімнаті та кричав так голосно, що нас усіх побудив. Всі ми думали, що йому або щось таке приснилося,

— Що сталося? — питаю п. Мазурчака, а він

Мало мене не заїсть.

Я Кулинич накрив голову коцом і сміється, аж захо- диться, але також нічого мені не відповідає на питання.

Аж по якімсь часі п. Мазурчак каже, що його щось так кусало і душило, що він пробудився і напівсонно кричав, щоб тим способом себе оборонити. Як ми подивилися на ліжку п. Мазурчака, то побачили малесенькі мушки, які чомусь вчепилися п. Мазурчака, а не мене і не Я. Кулинич. Витріпавши простирано від мушок, п. Мазурчак положився спати, а за ним пожилися і ми.

Сьогодні вранці, 29 серпня 1972 р., ми відлітаємо ізраїльським літаком “Ель-Аль” до Парижу. На литовищу дуже докладна контроля. Провіряють валізки, всі пакунки і течки. Як немає записано, що ви з тим приїхали до Ізраїлю, то вам заберуть. Бачу, що в п. П'ятки забрали радіо. Мене молода жидівочка, що провіряла паспорти, затримала і потім закликала телефонічно поліцію. Негайно прийшли чотири поліцаї і почали мене випитувати:

— Ви українець? —

— Так!

— Ви американський громадянин?

— Так!

— Ви говорите по українськи? . .

— Так, говорю по українськи і іншими слов'янськими мовами, — кажу. — Чи й ви говорите по українськи, — питаю поліциста.

Церква Πομνηνην ηλῖβα ἰ ριβι

Galatia. The Church of the Multiplication of Loaves and Fishes

— Ні, не говорю по українськи, але, чи ви належите також до цієї групи? —

— Так, належу!

— То все добре. Можете йти, сказав поліцист.; і так я пішов далі.

А вся ця затримка, це було те, що .., приїхавши пер-перший раз до Тель Авіву, був одержав рожеву посвідку, а всі інші одержали білі. Про це я вже згадував раніше. Тепер цей рожевий папірець мав таке значення, що мене тепер перепитувала поліція.

Доходячи до другої перевірки речей, я якраз натрапив на те, як п. Мазурчак відрікався фільмів. Звідки п. Мазурчак взяв фільми, то воно було так: Як п. М а з у р ч а к від'їжджав до Єрусалиму, то Я. Кулинич передав йому свої фільми, щоб він їх завіз до Нью Йорку. Але, коли п. Мазурчак побачив, як поліція жидівська строго про-вірює, і питає, чиї то є ф і л ь м и, то він відмовився від усього та голосно почав відпекуватися, що то не його, і він за те не буде відповідати. Тоді, я все тихнем перебрав на себе, кажучи, що то фільми мої, а п. Мазурчак лише мав зі собою, щоб допомогти мені нести. Поліція це прийняла за правду, списала зі мною свідчення, забрала фільми та заявила, що їх мені пізніше перешле, бо разом зі мною це не може подорожувати. Там можуть бути й бомби, казали поліцисти. Нічого не помагали мої вияснювання, що там немає бомб, а фільми, та, щоб їх не відчиняти на світлі, але в темній камері, бо інакше попадають фільми, а тоді, хто буде відповідати? — кажу.

Та дякувати Богові, що так сталося, як сталося. А за те, що п. Мазурчак налякався і хотів відректися фільмів, я чут-чуть його не вилаяв. Сказав тільки кільканадцять слів і почав посуватися за групою, що посувалася до дверей, де була ще одна контроля особиста і електронічна.

Говорячи до п. Мазурчака, я дуже потерпав, щоб жидівські поліцейсти не зрозуміли нашої розмови, бо виразно заявляли нам, що не можна приймати і перевозити пакетів від других осіб. Та хвала Богові все пішло добре для нас усіх.

Купив я ще собі тут же в летунській ждальні пару часописів: “Трибуну” російською мовою та “Новіни Курер” мовою польською, що тут появляються і їх в и д а ю т ь т і жи ди, що приїхали з України і з Польщі. — Є їх тут дуже багато. Вони є всюди: по містах, по урядах, по кибуцах, по крамницях. Вони розмовляють по жидівськи, але, як їм треба, то по російськи, або по польськи, або й по українськи. Тому тут “стіни мають уха!”.

Всі ті часописи, що я їх купив були з 28 вересня 1972 р. Під час лету літаком, я їх прочитував.

Всівши у літак, ми примістилися хто, де хотів так, що кожному було вигідно. Нам подали обід. Добрий і смачний. Наш переліт провадитиме через Югославію і до Парижу. Обслуга літака і всі стюардеси увічливі, але горді. Це ж їхній літак і вони, жидівочки, в ньому, а не хто інший. Є чим гордитися, тимбільше, коли усвідомити собі, що протягом 2 тисячі років нарід той був на вигнанні. А тепер вони у своїй державі. Це нормальне, і я щиро бажаю їм тієї радості з власної держави, та водночасно прохаю Бога, щоб і нам дав вільну Україну.

Летимо. Під нами хмари, а над нами, як і попередними летами ,гарна блакить.

Лечу в товаристві братів Бойків з Філядельфії. Це інтелігентні й спокійні люди. Трохи розмовляємо, а решту читаємо. Подорож відбувається в день, і тому нам не хочеться ні дрімати, ні спати, а тільки розмовляти та потрохи дивитися через малі віконця нашого Ель-Аль.

Я тепер знову “філософую” та роблю спостереження з людських вдач, але не довго.

קיסריה — מקדש המים — קיסריה
CAESAREA — THE ROMAN AQUEDUCT

183

Цезарей (над Средиз. морем)
Видит з часів Рим. Імперії

SOUVENIR DE LOURDES

Стюардеси, зодягнені в жовтаві суконки та сіро-голуб накидки роздають нам канапки, — хліб з сиром та м'ясом. То вже, не “кошер”, бо “кошер”, ніколи не може бути мішаний, наприклад, м'ясо з сиром, а тільки або м'ясо, або сир.

Сидимо на летовищі і чекаємо на відлет до Люрду. Там ще сьогодні маємо бути. Може вже були б там, коли б не припізнення. Я передумую про Люрд.

— Люрд . . . і Марія, Пречиста Діва . . .

Мої уста тихо шепчуть мої думки, наче молитву:

— Маріє, Мати Божа! Ти всюди з нами, і ми наближаємося до того міста, яке Ти собі вибрала понад сто років тому. Там моя багатонадійна мрія, і вона сповниться вже сьогодні. Пригадую собі, що я вибирався до Люрду ще в 1958 році, якраз з нагоди сторіччя появи Матері Божої. З Нью Йорку виїжджала група на Прощу до Люрду, і я також записався та дав \$100. завдатку. Але в тому часі помер мій тесть, бл. п. Віктор Лисняк, і я передав зложені гроші на Церкву в Нью Йорку, а сам остався вдома, бо мусів бути на похороні свого тестя.

Пізніше, 1966 року, я знову вибрав собі новий паспорт та вибирався на прогульку, щоб трохи поглянути дещо, а також, щоб при тій нагоді відвідати деякі святі місця, а між ними Люрд, бо була якась нагода там їхати. Але й того року постав, дня 25 липня, пожар на моїй оселі у Грінфільд Парку, Н. Й., і в наслідок того, наймолодший мій син, Богдан, так перестрашився, що важко захворів, мусів перейти дві скаладні операції.

Тільки завдяки моїй і моєї дружини та родини молитвам до Матері Божої, та завдяки Молитвам слухачів моєї радіо-програми “Гомін України” і завдяки чудотворному діянню води із Люрду всі операції мого сина були вдачі і він прийшов до здоров'я. Може хтось і не вірити в силу молитви і чудотворне діяння освячених річей, а я вірю, бо переконався сам на собі та й на моєму синові.

Мій син у Колюмбійському шпиталі в Нью Йорку, при 20-ій вулиці, лежав у безнадійному стані. Він дихав завдяки "штучному серцю" і чекав смерти, а ми чекали на чудодійну воду із Люрду, що її мені мав прислати о. Василь Прийма. Як тільки я цю воду дістав, прибіг до шпиталю і впросив лікарів, щоб дати синові її напитися. Вони дозволили і заки я з 20-тої вулиці дійшов до 7-ої вулиці у Нью Йорку, де я мешкаю, мене зі шпиталю повідомили, що син почав дихати самостійно, без штучного серця, і що його параліч відійшов зовсім.

Тож зрозумієте мене, з чим я поспішаю до Люрду. Я несу у своїм серці подяку, щоб її скласти Матері Божій там, у Люрді.

Може ви, ті, що це читаєте, не повірите в мої слова. Що ж, я того не вимагаю від нічого. Я лише дояснюю читачам, чому я так радів самою вісткою, що я може побачу Люрд і те місце появи Матері Божої убогій дівчині Бернадеті Субіру, що сталося понад сотню років тому.

Боже, я вдячний тепер і на всі часи, що сталося, за ту колюсальну ласку, яку наша родина отримала.

Я ще й сьогодні не можу забути, коли я негайно тієї ночі прийшов знову до шпиталю Колюмбія, то всі сестри-жалібниці (бо то католицький шпиталь, і там його обслуговують сестри-жалібниці) — враз із всією лікарською обсервуом, яка там у тому часі була, довідавшись про ту подію видужання нашої дитини, — молились і голосно плакали та дякували Богові враз з нами. Молились всі, всі — і я з ними на колінах таки там у шпиталі, де хто був. Це незабутня сцена!

Тому я так терпеливо і довго ждав на летовищі — Схід на літака, щоб завіз нас щасливо до Люрду, щоб там віддати найглибший поклін Тій, Яка ще нікого не опустила, хто її просив щиро!

Ми увійшли до літака і полетіли в напрямі Люрду. Хоч до Люрду не далеко, але літак всеж таки мусить перелетіти той шмат простору, що є між Парижем, а містом

J'ai prié.

A Lourdes

Св. Бернарета Сусипу

... pour vous

Статуя Матері Божої на
Площі Процесій у Люрді

По. Там саме має присісти наш літак, а далі ми поїдемо до Люрду автобусом.

Летимо, а я бачу, що всі прочани моляться за щасливу подорож літаком. А він переповнений, аж сопе. Молюсь і я: “Боже, дай мені ласку й можливість подякувати Тобі гідно за все, що дав мені, не за мої заслуги, але за щедроти Твоєї милости та милосердя і безмежну любов до Твоїх дітей! А я Твій тепер і назавжди. Амінь!

Ікони св. Володимира і св. Ольги, що їх намалював мистець Михайло Дмитренко з Дітройту, Миш. Вони є в українській каплиці відомої базиліки “Вервиці” в Люрді, Франція. В цій каплиці є також Вівтар України. Веч. о. Василь Прийма, що має свій душпастирський осідок у Тулузі, старається про прикрасу цієї каплиці в Люрді, в якій моляться не тільки українські паломники, але й чужинці.

Крім моєї особистої подяки Пречистій Діві Марії за виздоровлення мого сина, я віз ще у моїм серці цікавісгь подивитися на українські ікони в Люрді. Літаком, що вилетів з Парижу, з летовища "Орлі", ми щасливо прилетіли до міста По і звідтам автобусом поїхали до Люрду та замешкали в готелі "Христина". Цей готель побудований над прекрасною річкою По.

Готель "Христина" гарний і чистий. Ми в ньому розмістилися і почали відпочивати. Я був такий втомлений і зворушений, що навіть не хотів вечеряти.

В п'ятницю вранці, 29 вересня 1972 р., по сніданку ми поїхали до Люрду оглядати святі місця: Місце народження св. Бернадети Субіру 1844 р. Млин її батька. Мешкання, де жила св. Бернадета, як перенеслась на інше місце. Мешкання св. Бернадети у селі. Каплицю, у якій св. Бернадета прийняла перше Св. Причастя. Місце появу Матері Божої і почеру. Храм-базиліку "Вервиці". Площу відправ і походів паломників.

Хата, у якій жила св. Бернадета, невеличка мурована хата. Там збережено все так, як було в тому часі. Є тут на окремих картках описане все, що відноситься до тієї хати та до життя св. Бернадети. Описано також те місце, в куті при стіні, де спала св. Бернадета і де їй появилася перший раз Пречиста Діва.

Млин цікавий тим, що він старий з-перед сто років, і в тому часі викнував велику працю для цілого села і околиці, бо молов збіжжя для прохачування мешканців села, що розкинулось у підніжжі Піринеїв. Тепер уже такого млина ніде нема. Млин закритий дротяною сіткою і його не можна навіть дотикатися, щоб цікаві відвідувачі не колупали його та не рознесли зовсім. У млині є також старе ліжко, але чиє воно, нам не сказали.

Оглянувши хату і млин, ми підіхали під Храм-базиліку. Це великий Храм, побудований недалеко того місця, де появилася Пречиста Діва. Він має з обох сторін наче нави, сходи та підмурівки, якими можна заходити, або з трьох сторони можна заходити сходами, залежить

191

Готель 'Християна' у Люрді,
де ми перебували. Чудовий!

LOURDES

Група прочан 'Провидіння'
перед Базилікою в Лурді.

від того, з котрої сторони хто увійде. А як вийти на перший поверх, то там видно ще один Храм, який дещо віддалений від фронту в глиб.

Перед входом до Храму ми покупували собі свічки і з ними увійшли до середини. Ті свічки потім від нас забрали сестри та обслуга і поставили там, де було місце і позасвічували, а ми пішли далі до Печери Появ Пречистої Діви Марії Бернадеті.

Сама печера невелика. Це високе заглиблення у скалі, з правої сторони є фігура, що зображує Пречисту Діву в такому вигляді і віддалі від печери, де стояла Бернадета, і як вона бачила Пречисту Діву. Йдемо далі та заходимо до самої Печери Появ. Якраз трапляємо на відправу Служби Божої. Я клякаю і складаю подяку Пречистій Діві, а потім вислухую разом з другими прочанами Службу Божу. Кажуть, що тут священники відправляють Служби Божі цілий рік весь час.

Прочани, йдучи до Печери Появ, доторкаються скал, цілують їх, хрестяться та моляться. По обох боках печери повно палаючих свічок, а понад свічками, високо під самим склепінням, звисає багато різновидних палиць, що їх полишили як доказ ті, що в чудесний спосіб стали здоровими.

Йдемо далі і по лівій стороні від печери, як стояти напроти неї, або по правій руці, як іти побіч скали, є та чудотворна вода, яка тепер пливе проводами. Треба тільки потиснути ніби мідяний гудзик і вода потече у посудину. Кожний прочанин старається зачерпнути, чи набрати цієї води.

По якомусь часі зближаємося знову до Храму-базилики і заходимо до середини. Зараз при вході, з лівої сторони, є Українська Каплиця і Вівтар України. В цій каплиці є українські ікони — св. Володимира і св. Ольги, що їх намалював мистець Михайло Дмитренко з Дітройту. Миш. Всч. о. Василь Прийма, що має свій душпастирсь-

Релігійні процесії в Люрді

Бути в Люрді і не зробити там собі знимки на пам'ятку, то так само, як бути в Люрді і не напиться чудодійної води. При виході із печери ми, паломники, зробили собі спільну знимку, щоб мати до кінця життя гарну пам'ятку.

Та під час роблення знимки зі мною сталося так, що я почув велике ослаблення. Це ослаблення цікаве тим, що духово я почувався добре, а фізично втратив силу в руках і не мав апетиту. З того приводу я навіть не обідав. Прийшовши до готелю, я положився. Мені приносили до кімнати обід, пропонували напиться чаю, але я ні обіду, ні чаю не хотів навіть до уст взяти. Що воно зі мною сталося, не знаю.

Як настав вечір, мені дещо полегшало, але апетиту я не мав і не вечеряв. Але, як почув, що того вечора буде довкола Храму проходити процесія паломників із свічками в руках, та з піснями на устах, я рішився піти під Храм також і включитися в тисячний, прославляючий Пречисту Діву похід. Десь зникли рештки втоми. Я вбрався, покликав п. І. Мазурчака і разом з ним пішов в напрямі Храму. По дорозі ми купили свічки і разом з о. монс. Харіною, о. Бариляком, з їхніми панями та другими прочанський осідок у Тулюзі, старається про красу цієї каплиці, у якій моляться не тільки українські паломники, але й чужинці з різних країн.

Тут ми всі, що були під проводом Всч. о. шамб. Мирослава Харини, відмовили молитву і відспівали "Боже, вислухай благання".

ми включилися у величаву процесію, яка щойно починалася.

Прийшовши знову до печери, ми чекали на благословення, що його возносив єпископ, чи кардинал Парижу. Отримавши благословення, маса паломників, хворі і здорові, зі запаленими свічками в руках, рушила в похід. За-

лунала прекрасна пісня до Пречистої Діви Марії, “Аве Марія”. Співали всі, хто які слова до цієї пісні знав — по латинськи, англійськи, німецьки, французьки і іншими мовами. Була одність мелодії, а різномовність слів створювала чудову мозаїку християнської релігії.

Наші паломники співали, хто які слова знав, а як хтось не знав, то ловив від сусідів і повторяв за ними слова. Цю пісню скріплювали голосники і вона величньо лунала на всю околицю. Ця пісня, можна сказати, це співана молитва до Пречистої Діви Марії.

Ціла та процесія тривала від 8-ої до 10:15 вночі. До готелю ми прийшли 10:30. Я почувався зовсім здоровим, але їсти таки не мав охоти. Без вечері ліг спати, скоро заснув і спав добре до ранку.

Ще раз до чудотворного місця

В суботу вранці, 30 вересня 1972, я прокинувся зо сну зовсім здоровий. День заповідався гарний бо ранок був погідний і соняшний. Скоро обмившись і одягнувшись, я разом з п. Мазурчаком пішов до чудотворного місця до печери, щоб помолитися і напиться води з чудодійної джерела.

Прийшовши на місце, ми відразу мали можливість взяти участь у Службі Божій, яка вже відправлялася. Службу Божу відправляли всі чотири наші священники у базиліці “Вервиці” при Вівтарі України. Наші паломники, що були присутні на Богослуженні, прийняли св. Причастя. Я з п. Мазурчаком також запричащався.

По Богослуженні всі наші паломники пішли до готелю на снідання. Я далі не мав апетиту і не снідав.

Пересидівши час сніданку, я потім з п. П'яткою пішов ще раз до чудотворного місця і вислухав ще одну Службу Божу, що її правив латинського обряду священник. Тут я бачив багато калік, які, вислухавши Богослуження, причащалися також.

По Богослуженні я пішов до української крамнички, яка є недалеко Храму - базилики. Її провадить українка, що вийшла заміж за француза і навчила його говорити по українськи. Покупувавши медалики та ще дещо в цій крамниці, ми попрощали наших купців і прийшли до готелю. Дальший наш побут у Люрді - це були оглядання околиць і місць поблизу готелю та приготування до від'їзду автобусом до місточка По, а звідтам літаком до Парижу.

Відлет з Люрду до Парижу був назначений на пополудне. Наші паломники метушаться: одні ще використовують час на оглядини, другі оглядають свої валізки, чи чого не забули, а треті — спакувавши все своє добро, чекають. Чекати бездільно — дуже нудно.

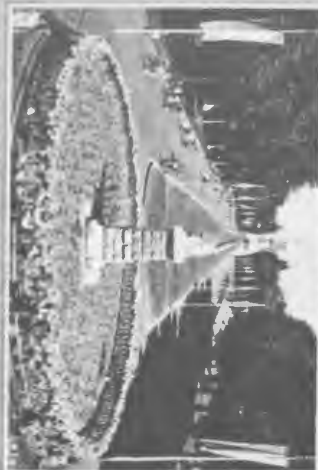
Я перед відлетом в душі молюся: Прощай Люрде. Прощай, вибране місце Непорочною Богоматірю. Дай нам, українцям і нашій батьківщині, ласку бути вільними. Дай ласку для мене і моєї родини бути здоровими духово і фізично. Хорони нас від нещастя і усього злого!

По обіді короткий відпочинок і в годині 3:30 всідаємо до французького літака летунської лінії ІТ, лет 104 і вдорогу до Парижу.

Подорож з Люрду до Парижу, не знаю як для кого, а для мене вона була дуже приємна. Я почувався надзвичайно добре. До того я ще мав приємність летіти в тому самому переділі, у якому був той самий Владика, що правив в Люрді Службу Божу біля печери і нас благословив Найсвятішими Тайнами.

Владика летів із своїм помічником, молодим священиком, що сидів побіч нього з правої руки, а я сидів з лівої руки. Деякий час я сидів тихо, а далі не витримав і заговорив до Владики англійською мовою. Він вибачився, що англійську мову розуміє, але говорить слабо, зате добре говорить німецькою мовою. Тоді я заговорив до нього німецькою мовою.

SOUVENIR DE BOURDES

Я йому сказав, що я був на Службі Божій, яку він правив і маю його благословення. Він приємно усміхнувся і спитався з якою я групою лечу і звідкіля вона. Я сказав, що це українська група з Америки, а далі розповів йому коротко про наш нарід, про давніше і теперішнє переслідування, про знищення наших церков і. т. д.

На розмові приємно і скоро пройшов час. В годині 5:05 ми прилетіли до Парижу. Збираємося до виходу. Владика при виході мене поблагословив та широко запрошував ще колись прийти до Люрду.

Ми в Парижі

Вийшовши з літака, що приземлився на летовищі "Орел", нами заопікувалася провідниця, яка не дуже то прихильно ставилася до нас. До міста ми їхали автобусом. Всюди ми спостерігали чистоту, велич і культуру.

Автобус став перед готелем "Норманді" в середині міста. Я з п. І. Мазурчаком одержав кімнату ч. 127. Побіч нашої кімнати були панство Кравцеви з Філадельфії. Паломники відпочивають, а мені не сидиться. Я пооходив пару блоків довкола готелю, а далі не йшов, щоб не заблудити.

З того, що я бачив, то мені дуже подобалося. Подобалася мені чистота, порядні крамниці і вистави у вікнах. Не подобався мені тут великий рух і паркування авт, де кому попало, в провулках, алеях, а навіть у парку.

По вечері, в годині 8-ій, паломники пішли оглядати Париж вечірньою порою. Туди, куди я ходив, я бачив чистоту на вулицях і чистоту в підземках, а не так, як у нас в Нью Йорку, чи в інших містах.

Крамниці-багатотоварні, чисті і розрекламовані прерізними виставами в вікнах. Бачив я крамницю для туристів. У ній є все, що купується — без податків.

Походивши трохи, я відчув не то втому не то легкий біль у грудях, а може мені так тільки здавалося. Прийшов до готелю на нічліг. Заповіли нам, що завтра в 7-ій годині сніданок.

До Церкви св. Володимира, де вмурована таблиця про От. Симона Петлюру

В неділю, 1 жовтня 1972 р. ми пробудилися вранці і згадали, що сьогодні свято Покров Пресвятої Богородиці. Поснідавши, ми пішли до Церкви св. Володимира. Дехто поїхав. Входимо до середини і в притворі бачимо таблицю із Тризубом, під яким вириті слова:

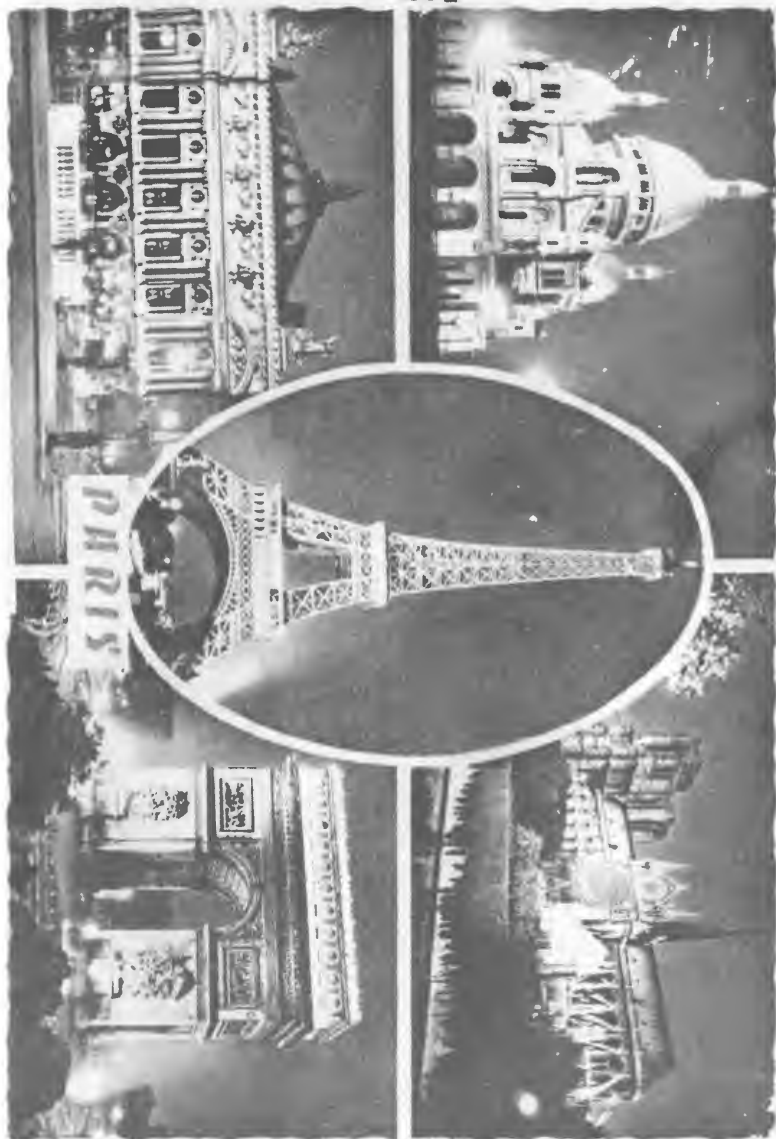
“Симон Петлюра Голова Української Народної Республіки, Головний Отаман Українськи збройних сил, важко ранений — на вулиці Расіна в Парижі — ворогом Української держави, був перенесений до лічниці “Шаріте”, в склад якої входила ця церква і тут помер 25 травня 1926 року”

От. Симона Петлюру, як відомо, вбив жид-комуніст Шварцбард, нібито за погроми, які були в Україні, тоді як Петлюра був головою Директорії УНРеспубліки.

Це невеличка, але дуже старанно внутрі оформлена українська католицька церковця. Малював її мистець-маляр Омелян Мазурик. Є також там образи Б. Крюкова. Тут ми зустріли о. канцлера Левенця. Він пізнав мене, бо я з ним був у Малій Духовній Семінарії Гіршбеггу, в Німеччині.

Службу Бому відправляли всі наші священики-паломники і всі учасники приступили до Причастя. Закінчуємо Богослуження піснею “Боже, вислухай благання”.

По Службі Божій всі паломники ідуть оглядати Париж. Шлях веде понад річку Сену, над якою побудовано багато мостів. Ідемо автобусом помало, бо вулиці заповнені автами і людьми. З вікон бачимо мости на Сені, статуї Наполеона, пам'ятники національних героїв, мітичних постатей, що стоять перед національним музеєм Лювр, який є, чи не найбільшим музеєм у світі. Також бачимо пам'ятник Рішільє, що стоїть на невеликій площі, бачимо тріумфальну браму Арк де Траюмф та різні пам'ятники з часів Великої Революції і Наполеонських воєн.

Париж: Лувр. Музей

Їдемо далі і бачимо університет, парки, різні статуї та алеї. Всюди на нас дивиться історія Франції з: славним минулим, якого не знищили, ні німці, ні аглійці. Інакше було в нашій столиці Києві — його нищили москалі; татари, поляки, а тепер московські комуністи.

Вкінці ми опинилися перед катедрою Нотр Дам, яку ділить від річки Сени вулиця. Це велика будівля. Її будували понад двісті років. В цій Церкві переховується Свята Євангелія, що на неї присягала наша українська княжна. Ганна Ярославна, королева Франції.

При вході до катедри Нотр Даму є повно фігур угодників Божих. Повно тут також і людей. Всередині катедри також повно людей. Як ми тут були, тоді правилися Богослужби, але люди між собою розмовляли півголосом, як у музею.

Недалечко по другій стороні вулиці стоїть невеличка стара святиня — Церква св.Ап. Петра. Ми пішли на площу малярів, яку все заставляють мистці прерізними образами. Дехто купив собі гарні картини на пам'ятку.

Маючи не багато часу перед полуднем, ми поїхали автобусом на Монмантр, де стоїть гарна Церква Пресвятого Серця Христового. З її вежі видно увесь Париж, як на долоні. Всередині цієї Церкви все ніби на візантійський стиль.

Вийшовши з Церкви, їдемо далі і бачимо представництво польської летунської лінії "Польські Фіят", міністерство закордонних справ Франції, а потім спинемося перед каплицею Чудотворної Медалі. Оглянувши все, помолилися та відвідали сестер, покупували дещо на пам'ятку і потім оглянули палату президента Франції, побачили статую Клемансо, Тріумфальну Брамму, де є гріб Невідомого Вояка. Потім ще оглянули вежу Айфля, напроти якої є прекрасні водограї, далі побачили Військову Академію і євєню Фоша. Тут якраз французи влаштували День Звірят, але корів і коней не було видно, а тільки повно курей, ка-

чок, гусей, кріликів, котів, псів та інших домашніх звірят.

По обіді ми ще оглянули деякі історичні пам'ятки, як — Музей Родіна, Бульвар Інвалідів, театр, пантеон, Сорбонну, вежу св. Якова. З боку було видно будинок Міністерства Справедливості.

Повернувши до готелю, я з п. Мазурчаком ще пішов оглянути Музей Декоративного Мистецтва. Ніхто з паломників крім нас туди не заходив. А шкода, бо було що тут оглядати, а музей такий завеликий, як Музей Лювр.

В понеділок, 2 жовтня 1972 р. по відправі і вислуханні Богослуження в катедральному храмі св. Володимира, був день, можна сказати вільний від спільної прогульки. Кожний міг оглядати в Парижі що хотів. Хотілося оглянути Версай, але туди цього дня нікого не пускали, бо приїхав польський прем'єр Герик. Я з п. Мазурчаком відвідуємо Музей Лювр. Це величезний будинок з різномод-

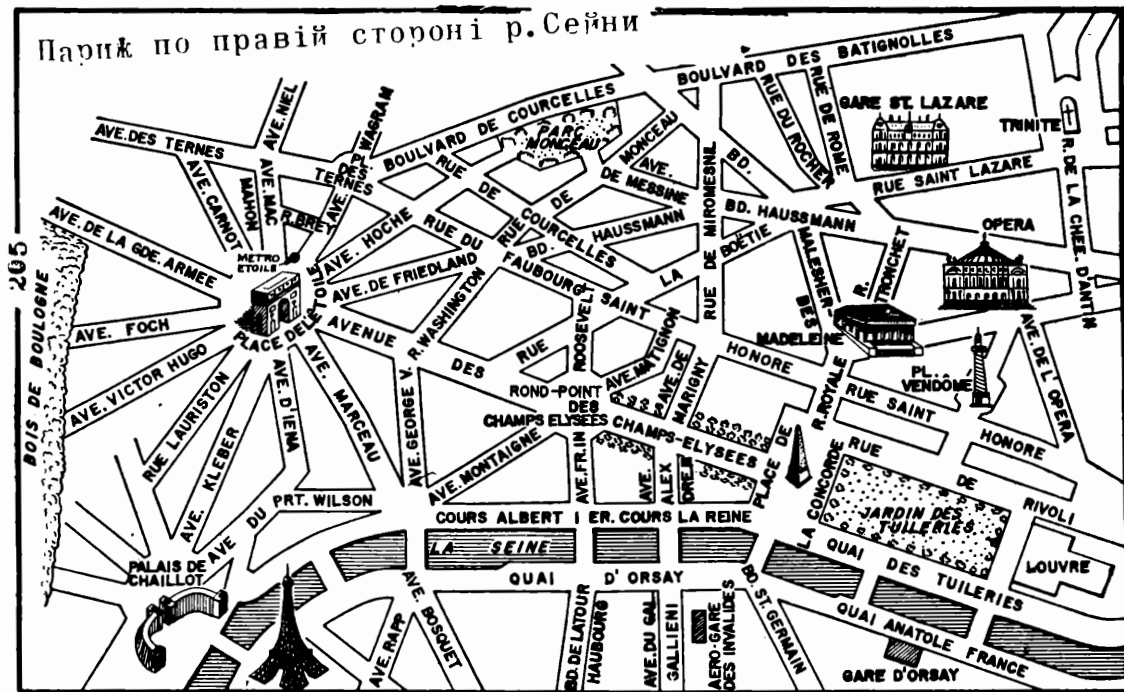
ними ділянками культури і мистецтва. Тут, здається, зібрана вся світова скульптура, малярське мистецтво, та інше. Музей оснований декретом легіслатури 19 вересня 1792 р., а був відкритий 1793 року.

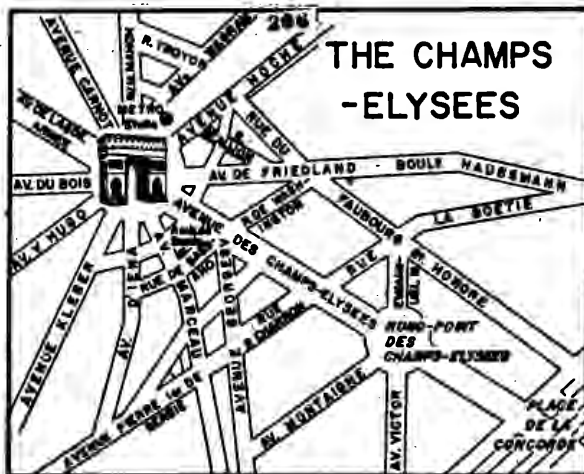
Надзвичайно багатий тут відділ археології. Повно посудин, а зокрема сакрофагів та єгипетських мумій. Бо тут єгиптологія заступлена найкраще: має 13 відділів, де знаходяться 17 мумій, з них 7 цілі.

Окремо представлена доба міді та заліза; повно статуї, малих і більших; римських, грецьких і ін. Тут знайдете важкі мідяні бранслети, полумиски; мистецтво етрусків, геленів; чудові емалії. Окремо зібрані престולי та меблі цесарів, а між ними Наполеона Бонапарте, який заховався так, як він виглядав у свій час.

В іншій кімнаті повно релігійних медальйонів-малих і більших та маленьких — усе в золоті, сріблї, або в дорогій інкрустації. Он кабінет Наполеона з 1804 р. Звідсіля провадить окрема неширока зала, ніби довгий кори-

Париж по правій стороні р. Сейни

(Від ліва: Новаківський, Мазурчак,
Автор і Всч. о. П. Подоляк)

(На фото: Веч. о. П. Поляк в Дочку П. Надвзскою)

дор, де повно по обох боках за склом всяких пудерничок, коробок, сотні дзеркал, обручок, перстенів, різної біжутерії, що не лиш кожну паню ловить те все за серце, але й мужчина знаходить тут предмети повні подиву, краси та великанської вартости. Також — келихи, чарки, збаночки малі і більші. А ще окремо письма на папірусі, фрески, та інші вироби старини.

В окремих переділах чудові емалії Майсен-Веси з 1745 р. Картини Рембрандта; Пусіна (1594-1665). Релігійні та світські образи, портрети, тощо.

Якось так сталося, що я віддалився трохи від групи, бо хотів дещо побачити основніше. Також о. Т. Барияляка я побачив, бо він, мабуть, рішив оглянути те, що гідне уваги, а не лише ходити й нічого не бачити.

Оглядаючи експонати, цілком випадково ми зустріли одного поляка. Він, як сам казав, приїхав з Польщі на відвідини і в Парижі вже перебуває другий місяць. З його розмови видно, що він антикомуністичного наставлення, але хто йому влізе душу і мозок?

Я прислухався, як він говорив з п. Новаківським, нашим паломником. Я також ставив йому декілька запитань, головню про життя в Польщі, а також про життя в Україні, якщо він щось про це життя знає.

Відповідає, що в Польщі трохи краще й вільніше, але в Україні більші утиски й там не має навіть тіні з тієї помірної волі, що її мають ще поляки в себе, бо Україну москалі вважають за свою колонію і роблять, що хочуть та русифікуючи населення, голоно молодь і шкільництво.

Не можемо тому нічого перечити, бо всі вісті, які будьяк приходять тепер з України, потверджують ті його міркування та твердження. Так ми й розійшлися. Ми у своїя, а він даліше оглядав картини, та щось собі нотував з того, що бачив. Те саме й я робив, тож нічому дивуватися, бо людина, лише обернеться, і вже забуде, що бачила, де це було, і як воно в дetyалях виглядало. Люд-

ський ум дуже обмежений, а голоно тоді, коли є всього надмір, тоді й увага запаморочується і не хоче більше передавати до мозкової комори вісток, без огляду на те, що ми ще ніби чуємо, та ніби ще бачимо. Людина, як є перетомлена, то найкраще перестати робити далі оглядини, а піти на відпочинок, або приступити до зовсім іншого об'єкту, тоді наш ум знову почне працювати та сприймати ті нові враження до якоїсь степені.

Після обіду ми знову пішли до Церкви св. Володимира, і трохи підождали аж можна було входити до Церкви, бо прийшов Владика Володимир. Наш провідник, о. шамб. М. Харина, сказав до нього пару слів привіту. Владика поговорив з кожним, як ми переходили біля нього, виходячи з Церкви. Я пригадав себе Владиці, бо він був моїм професором у замку Гіршбергу, коли я там студіював богословію. Владика пізнав та питався, що я тепер роблю і де перебуваю. На все відповів я та зробив місце для других, що також або його знали, або запізнавалися та завжди знайшли потребу промовити словом, щоб так краще все виглядало, бо ми сьогодні тут, а завтра — нас немає.

Також був о. Левенець. Ми всі разом відправили Молебень до Преч. Діви Марії, але в скороченні, починаючи від "За всіх молишися благая. . ." і так закінчилась наша візита у Владика Володимира у Парижі. Опісля знову ще говорив у нашім імені о. шамб. Харина. Владика, похилив, за своєю звичкою, голову та слухав. Після того знову сказав пару слів, але я вже не чув змісту, бо був трохи віддальвся.

Канцлер о. Левенець погодився показати нам підземною дорогою на цвинтар Монпарнас, де є пам'ятник Симоні Петлюрі, його Дружині та Доні. Побачили ми й "Сквер Гараса Шевченка", що тут, за старанням українців під проходом о. Василя Прийми, були відкрили минулого року.

**Преосвященніший Апостольський
Екзарх у Франції. Владика Володи-
мир Маланчук.**

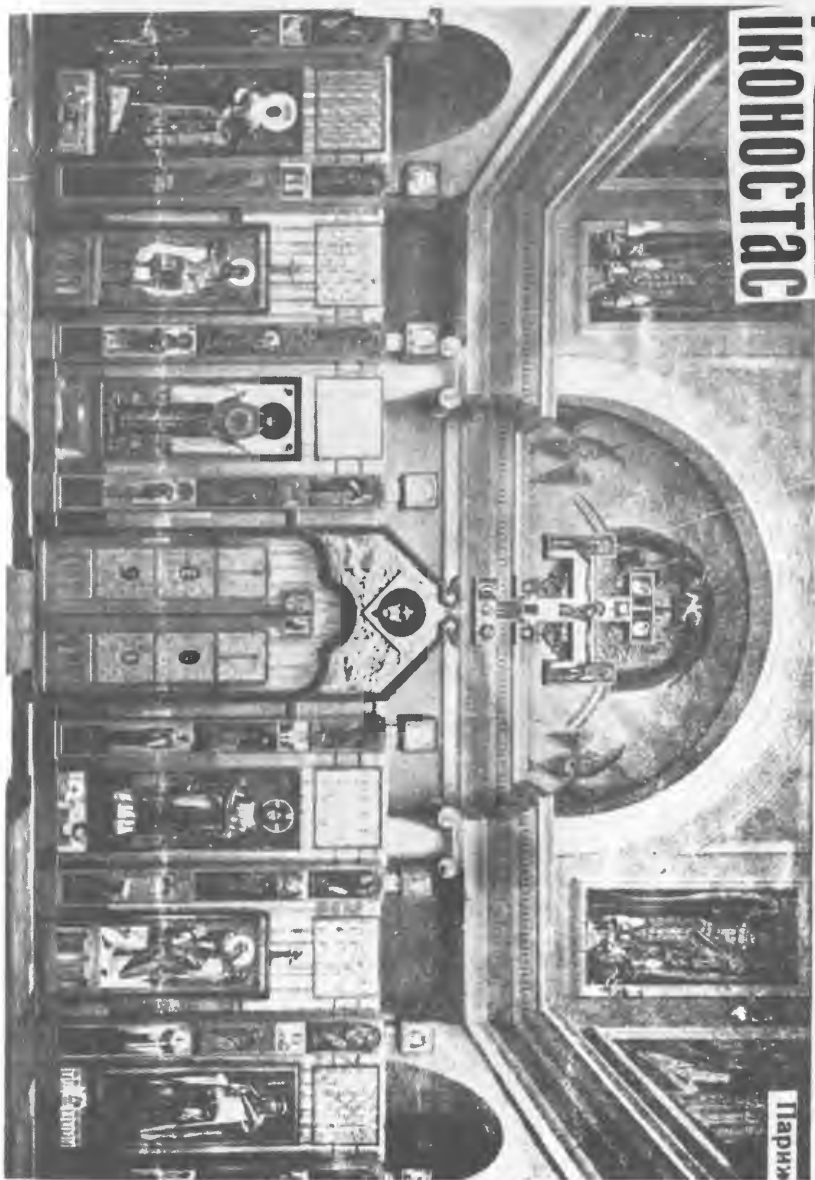
Приїхали ми щасливо на цвинтар Монпарнас та відправили Панахиду на могилі Симона Петлюри. Стоїть на могилі пам'ятник, зроблений з чорного мармуру. Помогли ми на могилі Великого Сина України та заспівали "Вічная Пам'ять" і знову поїхали підземкою у напрямі "Зрю де Сабот", де міститься редакція і друкарня "Українського Слова". Там ми застали лише працівників друкарні та її управителя. Редакторів ми не застали ні одного, бо це був понеділок. Складачі, одна пані й одна молода мабуть ще панна, складали та курили собі при станку. Пізнати, що добре вправлені, бо лінотип рухався і випускав дуже скоро нові склади черенок. Пресман, працював на плоскій, але пізнати, що досить модерній, прасі, випускаючи задруковані аркуші нової книжки, одного з українських авторів. Ждемо на книжку! Дещо купили, попрощалися та відійшли до готелю, бо вже була пора на відпочинок.

Ще оглянули (здалека) нову будову, найвищу в Парижі, бо дотепер тут заборонено будувати будьде високі будови, лише такі, щоб симетрували з своїм довкіллям, але міська управа зробила виїмок і дала дозвіл на побудову єдиного на 60 поверхів будинку, і назвала його, "Панна Парижу" (Принцеса Парижу), який стоїть майже на середині міста.

Мабуть з перевтоми, чи від паризьких харчів, а голов-но води, я почував себе останні дні дуже слабовато.

У вівторок, дня 3 жовтня 1972 р., саме в день нашого від'їзду до Нью Йорку, ми повставали скоро, та ще хотіли б кудись йти оглядати Парим, бо ми ще багато мали б що тут побачити. Головне для мене — це Версаль, якого ми не побачили, хоч мали у пляні його відвідати. А також і ще щось знайшлося б. Я конечно хотів відвідати єдину Бібліотеку ім. Симона Петлюра, що діє в Парижі у своїй власній домівці. Там же і Українська Православна Церква св. Симеона, а також хотів би був оглянути ще деякі українські установи, або навіть, деяких осіб, що тут живуть,

ІКОНОСТАС

Паризь

МОНУМЕНТ СИМОНОВІ ПЕТЛЮРІ

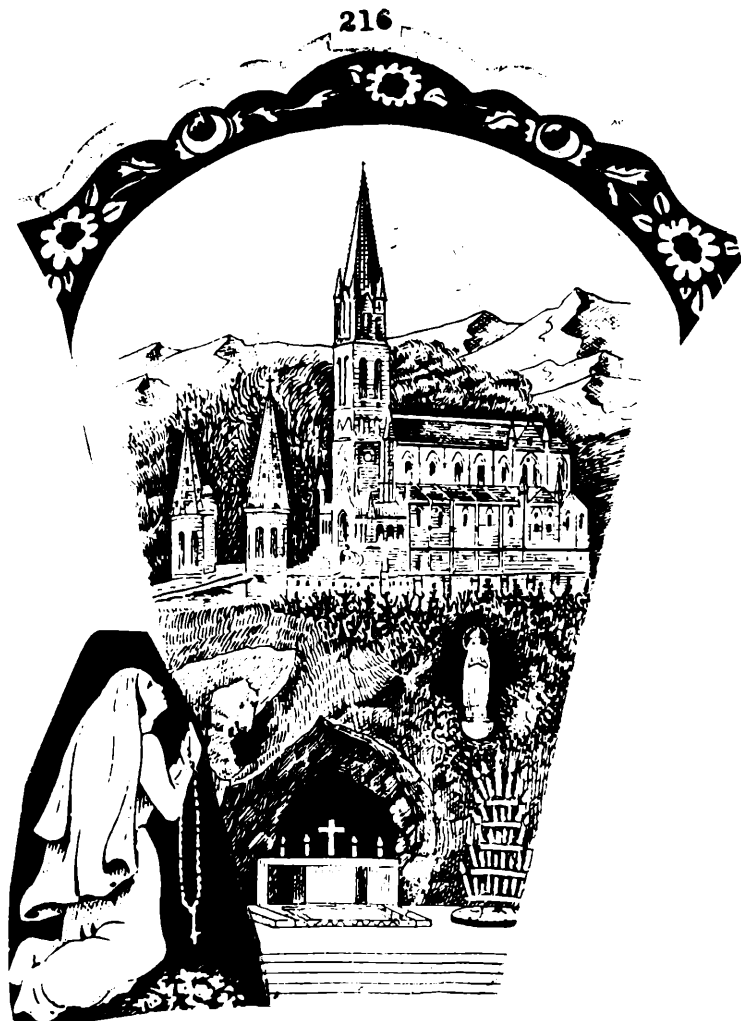
DAS GROSSE LOURDES-LIED

Ave, Ave, Ave Maria !

Ave, Ave, Ave Maria !

1. Die Glocken verkünden
mit frohlichem Laut.
Das Ave Maria
so lieb und so traut.
2. Der Engel geleitet
mit sorgender Hand
Das Kind Bernadette
an des Flusses Rand.
3. Im Brausen des Windes
das Mägdlein vernimmt,
Dass ihm eine Gnade
des Himmels bestimmt
4. Auf Massabiell' schaut es
ein strahlend' Licht,
Wie solches entstanden,
begreift es wohl nicht.
5. Mit freundlichem Antlitz,
gar lieblich und mild,
Erscheint dort ein liebliches
Jungfrauenbild.
6. Der Blick ist erfüllt,
mit göttlichem Licht,
Das wonnige Lächeln sagt
Fürchte dich nicht.
7. Weiss ist das Gewand
wie die Lilie der Au,
Der Gürtel ist
wie der Himmel so blau.
8. Und sieh, auf den Füßen
da pranget in Gold
Die himmlische Rose
so duftend und hold.
9. Der Rosenkranz schlinget sich
fromm um die Hand
Es wallet der Schleier
herab aufs Gewand.
10. Mit klopfendem Herzen
beginnt nun geschwind
Das Ave zu beten
das glückliche Kind.

'АВЕ МАРІЯ!' — Пісня, яку співають
підчас вері
підча вечірніх процесій у Лурді

Поява Матері Божої Бернадеті
Субіру у Л ю р д і

і напевно не відмовили б нам, коли б і їх відвідали та поділилися своїми враженнями і спостереженнями з нашої прощі, яку кінчаємо, — чи краще сказати — яку ми вже закінчили, бо наші відвідини закінчились ще вчора. Наші “гайди” (провідники) також з нами попрощалися та побажали нам щасливого повороту до Америки, чи то пак — до Нью Йорку.

Приїжджаємо на летовище і в годині 12:30 паризького часу, літаком “Пан Америкен”, відлетіли до Нью Йорку, де нас ждуть рідні: дружини, діти, а декого ждуть унуки та ближча і дальша рідня, не говорячи вже й про сусідів, що також ладні почути наше слово радості, з приводу відбутої щасливо Богом благословенної прощі, яку ми всі, на прославу Божого Імені, — відбули. Всі ждемо на ту зустріч з рідними у наших прибраних, чи постійних домах у Новому Світі, який ми саме тепер полюбили, бо були від нього віллалилися на пару тижнів — пару тисяч миль. Ми тепер пізнали, що всюди добре, але найкраще вдома! Дорогий дім, солодкий мій дім! — казали б англійці, а ми кажемо: За все Слава Богові ще й ще раз від нас усіх за все те, що бачили, й що не побачили; що чули й чого не почули; що придбали, й чого не придбали, бо таки найкраще в нашій Америці, і то під кожним оглядом: навіть під оглядом тих відносин, які вони є.

Серед таких роздумувань і міркувань наш літак помало прибувається до Нью Йорку і приземлюється майже на тім самім місці звідкіля тому пару тижнів вилітав у безмежні простори і віз нас на прощу до Святих Місць. Тепер він всіх нас привіз.

Враження від того, що я знову ступив ногами на вільну американську землю — надзвичайне. Надзвичайне також враження від того, що я кругом себе бачу людей таких самих вільних, як і я. Бачу розсміяні обличчя і чую безжурну мову вільних громадян Америки.

Вийшовши з літака, прошаємося одні з одними і йдемо по наші валізки. Відираємо валізки і кожний іде до свого міста — до Нью Йорку, до Філадельфії, до Джерзі Ситі, Дітройту, Вайнляну, Рочестеру, Йонкерсу та других міст, де чекають на нас наші рідні.

Я їду до Нью Йорку, до рухливого й крикливого та різновидного Нью Йорку. Їду до моєї родини і до моєї праці. На прощання шлю мою ширу подяку Господу Богу за щасливу подорож. Шлю ширу подяку проводові прощі і всьому товариству.

Хай ці мої записки з прощі до Святих Місць будуть моїм скромним дарунком для всіх, що разом із мною цю прощу відбували, різні місця оглядали і переживали кожний по своєму.

Для тих, що будуть вибиратися в подорож до Святих Місць, чи до інших країн, моя така рада:

Кожна подорож повинна бути дуже докладно запланована і організована так, щоб якнайменше було змін у денних програмах, бо вони впливають на прочан дуже некорисно.

Добре буде, як прочани, заки підуть оглядати музеї, церкви, різні будинки тощо, наперед були познайомі з їх історичними даними, розвитком і т. д. Тоді все те, що відвідувачі бачать легше і інакше сприймають. Правда не все можна наперед з історичними фактами познайомитися, але те, що можна зробити, старатися зробити.

Плянувати прогульку так, щоб вона не була поспішна, бо тоді з неї не багато буде користи.

Як хтось їде на прогульку перший раз, хай тримається групи, бо, як відірветься від групи, не знаючи мови в чужій країні, спричинює багато клопоту і собі, і цілій групі. Як хтось їде оглядати ті самі місця другий раз, то хай він шукає собі таких людей, що мають ті самі зацікавлення. Тоді і приємніше, і можна основніше оглянути бажані предмети, будинки, околиці, чи що інше.

Чудотворний медалик Непорочного Зачаття це медалик, виготовлений на доручення самої Божої Матері. Дня 27-го листопада 1830 року Пречиста Діва Марія явилася св. Катерині Лябуре та доручила їй поширити цей медалик, на якому з одного боку зображена Непорочна з написом довкруги: «О, Маріє, Непорочна Зачата, молися за нас, що прибігаємо до Тебе», а з другого боку Найсолодші Серця Ісуса й Марії, буква «М» з хрестом та вінок з дванадцяти зір.

«Промені, що йдуть з моїх рук, означають ласки, що ними Я обдаровую цих, які до Мене з довір'ям звертаються.»

«Тіні між променями це ласки, що про них забувають Мене просити», — заявила Божя Мати св. Катерині.

Носім отже з довір'ям цей Чудотворний медалик, ширім його між своїм оточенням, щоб в цей спосіб бути ще певнішими опіки Непорочної Неньки!

Каплиця, де Божя Мати об'явила цей медалик, є в Парижі при рю дю Бак ч. 140. Там же спочивають мощі св. Катерини Лябуре.

Відвідуючи Святі Місця — раджу держатися, по-можливості, часу і подій, як про це написано у св. Біблії. Правда, не все можна в Ізраїлі та в Палестині бачити з огляду на політичні відносини, але більше можна бачити, як не бачити.

Такі мої кінцеві поради тим, що будуть плянувати і відбувати прогульки. Хай будуть такі прогульки їм на користь, а Богові на славу! Амінь !!!

(Кінець)

CREDO

CREDO in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia sæcula. Deum de Deo, lumen de lumine. Deum verum de Deo vero. Genitum non factum, consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis; *Et incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine et homo factus est.* Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas; et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris; et iterum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem; qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi sæculi. Amen.

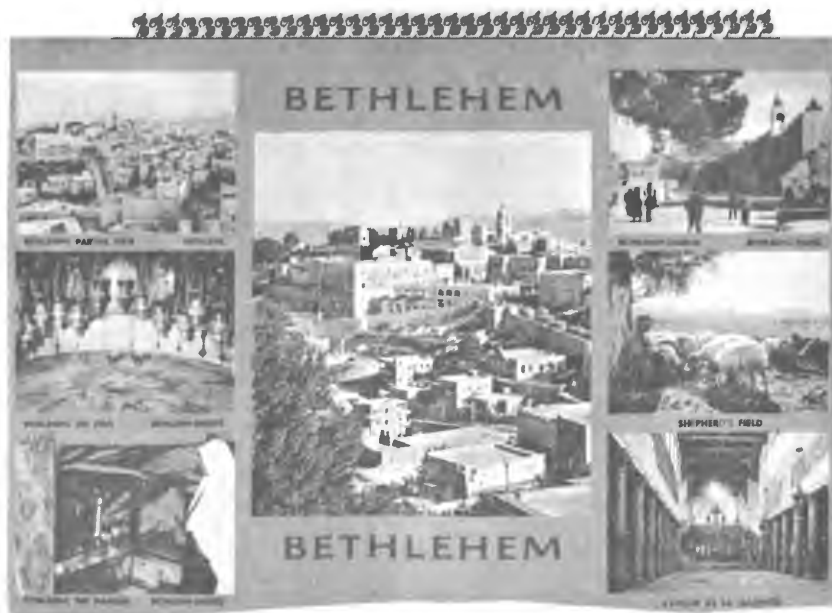
С П И С О К УЧАСНИКІВ ПРОВІДІНСЬКОЇ
ГРУПИ (від 18. вересня до 3 жовтня, '72)

Всч.о. і Пані Харица з Філядельфії,
 провідник нашої групи.
 Всч.о. і Пані Ю.Дубіцький, Шамокін,
 Всч.о. і Пані Т.Барияк, Філядельфія,
 Всч.о. Петро Подоляк, Амбрідж, Па.,
 Пан і Пані Р.Кравців, Філядельфія,
 Пан і Пані Н.Петришин, Джерзі Ситі,
 Панни Марія і Стефанія Залітач, Рочестер,
 Романа Нєдзвецка, Детройт,
 Пані Б.Сіманс, Факторивілл, Па.,
 Панна Л.Поступак, Мак Аду, Па.,
 Панове В. і Русел Бойко, Філядельфія,
 Пані Анна Бойко, Філядельфія,
 Пані Р.Дудар, Йонкерс, Н.Й.,
 Д-р М.Сидор Чарторійський, Нью Йорк,
 Пан Е.Ярема, Чікаго,
 Пані М.Пятка, Нью Йорк,
 Діане Захар, Вайнлянд, Нью Дж.,
 Пані О.Томашівська, Джамейка, Н.Й.,
 Пан І.Мазурчак, Н.Й.,
 Пан С.Новаківський, Філядельфія,
 Пані Р.Сомкало, Йонкерс, Н.Й.,

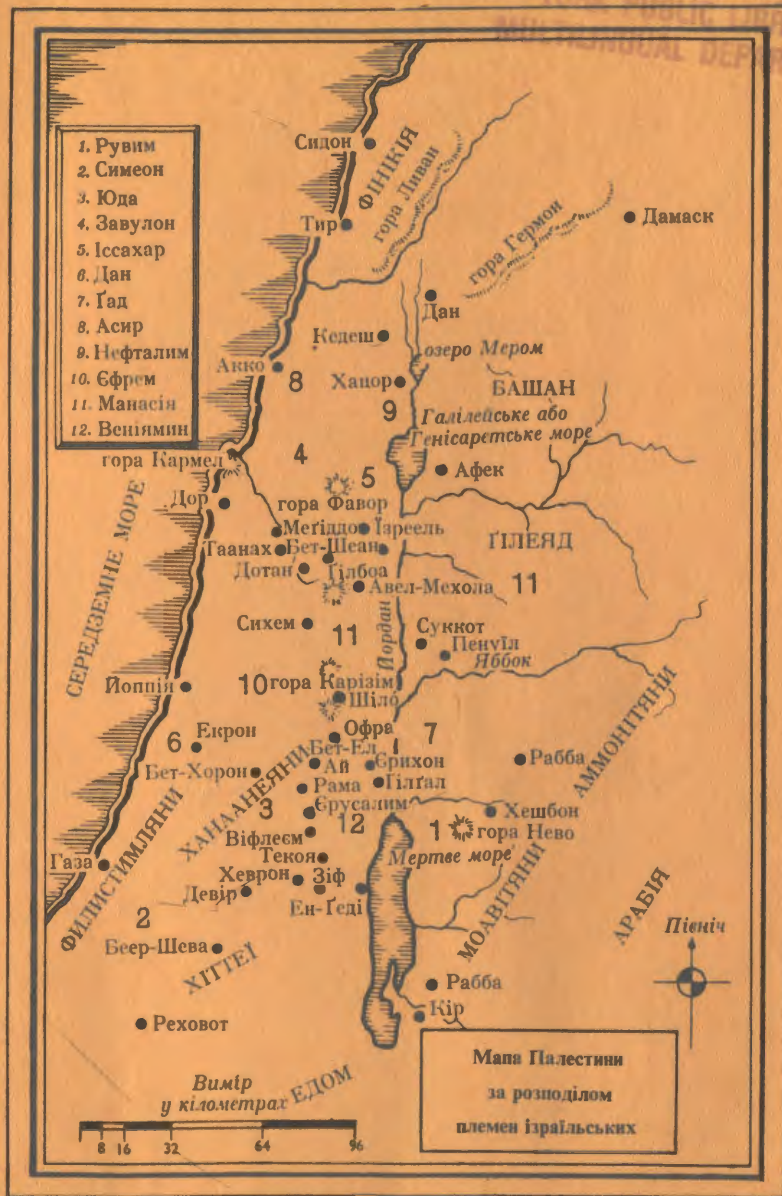
Пані І.Пясецька, Йонкерс, Н.Й.,
 Пані І.Козак, Філядельфія,
 Пані Я.Терлецька, Філядельфія, . . .
 Инж.Р.Левицький, Трентон,Н.Дж., . . .
 Инж.М.Химич, Філядельфія.

Усіх 32 особи. Не поїхала з причини недуги
 Пані Софія Годованець з Рочестеру та ін.

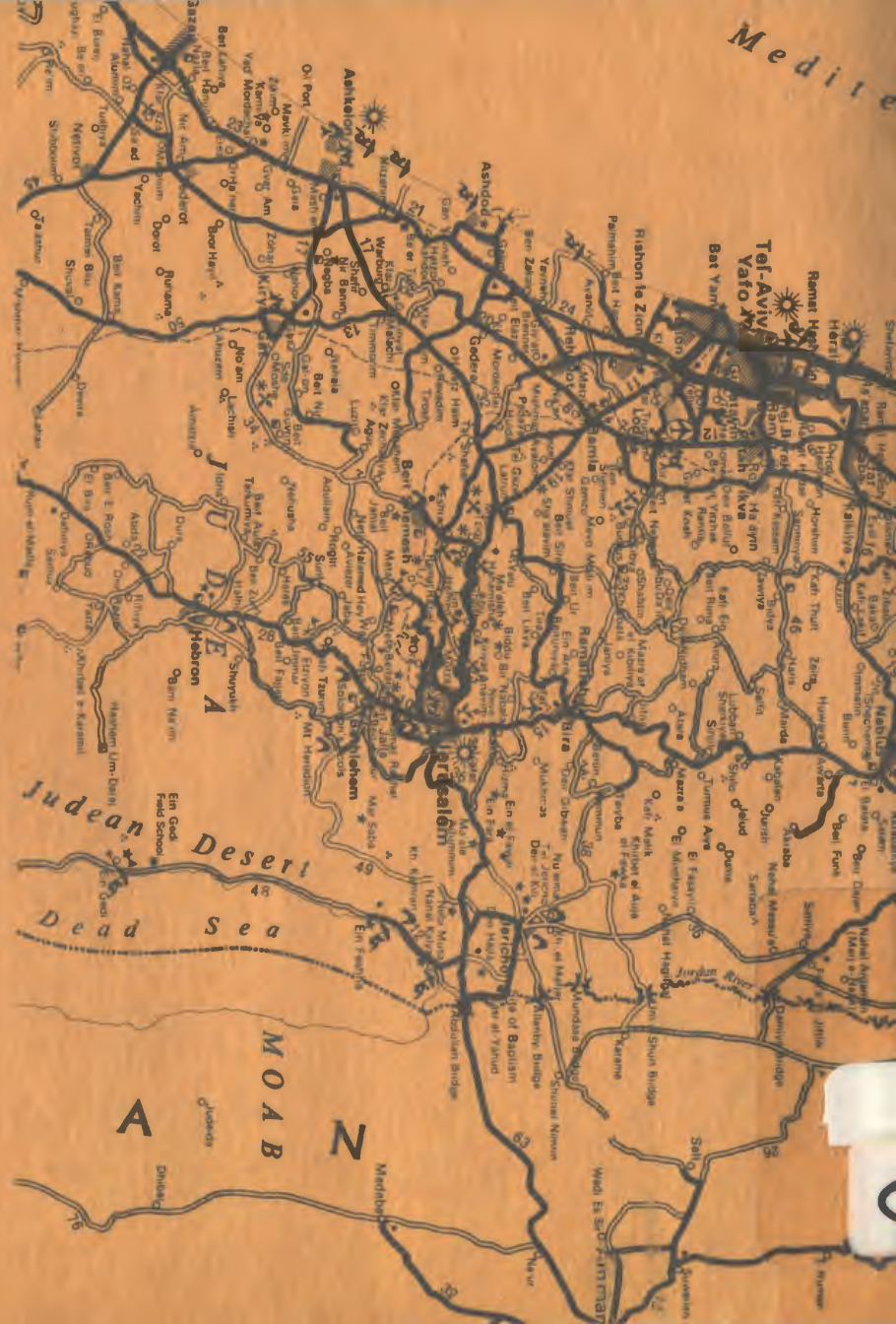
Хвала Богові, ще всі живуть, під сучасну
 пору. Померла лише Бл.п. Анна Бойко. Вічна
 Їй Пам'ять!

Discarded By
YORK PUBLIC LIBRARY
MUSEUM DEPARTMENT

Mediterranean Sea

Tel Aviv
Yaffo

Rishon le Zion

Asdod

Ashdod

Be'er Sheva

Be'er Sheva

Be'er Sheva

Be'er Sheva

Judean Desert
Dead Sea

MOAB

A

N